

Regeringens proposition

2002/03:74

Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud
och en mer ändamålsenlig reglering

Prop.
2002/03:74

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 22 maj 2003

Göran Persson

Thomas Bodström
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen att det införs ett system med offentliga ombud i ärenden om hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning. Det offentliga ombudet skall ha till uppgift att bevaka enskildas integritetsintressen. Ombudet skall ha tillgång till allt material som ligger till grund för domstolens prövning och ha möjlighet att överklaga domstolens beslut.

Vidare föreslås en mer ändamålsenlig reglering av de hemliga tvångsmedlen. Hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning skall få användas även i fall då minimistrafvet inte uppgår till fängelse i minst två år, om det enskilda brottets straffvärde kan antas överstiga två års fängelse. Hemlig teleövervakning skall få användas även vid barnpornografibrott och dataintrång. Enligt förslaget skall hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning även få ske av teleadresser som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kontaktar. Vidare skall dessa tvångsmedel få omfatta redan befordrade meddelanden. Det föreslås också att hemlig kameraövervakning i vissa fall skall få användas för att övervaka en brottsplats eller dess nära omgivningar i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet.

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 oktober 2004.

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen och vänsterpartiet.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	4
2	Lagtext.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.....	5
2.2	Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).....	9
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning.....	10
3	Ärendet och dess beredning.....	12
4	Gällande regler om hemliga tvångsmedel.....	13
4.1	Telemeddelanden och teletjänster.....	13
4.2	Rättegångsbalken.....	14
4.3	Sekretesslagen.....	16
4.4	Telelagen och lagen om elektronisk kommunikation.....	16
4.5	Lagen om hemlig kameraövervakning.....	17
4.6	Övriga lagar om hemliga tvångsmedel.....	18
4.7	Regler till skydd för meddelanden m.m.....	18
5	Offentliga ombud.....	21
5.1	Inledning.....	21
5.2	Ett system med offentliga ombud.....	22
5.3	Vilka skall vara offentligt ombud?.....	24
5.4	Vem förordnar de offentliga ombuden?.....	25
5.5	Handläggningen i ärenden med offentliga ombud.....	27
5.6	Sekretess och tystnadsplikt.....	28
5.7	Verkställighet och överklagande.....	30
6	En mer ändamålsenlig reglering.....	31
6.1	Straffvärdeventil m.m.....	31
6.2	Teleadresser som den misstänkte kontaktar.....	37
6.3	Telemeddelanden som redan har befordrats.....	39
6.4	Undantag från kravet på en skäligen misstänkt person vid hemlig kameraövervakning.....	40
7	Särskilda frågor.....	42
7.1	Interimistisk beslutanderätt.....	42
7.2	Hemlig teleavlyssning och avlagd telefonlur.....	43
7.3	Beslag och editionsföreläggande avseende telemeddelanden hos teleoperatör.....	45
8	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.....	46
9	Ekonomiska konsekvenser.....	47
10	Författningskommentar.....	47
10.1	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.....	47
10.2	Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).....	53
10.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning.....	53
Bilaga 1	Buggningsutredningens författningsförslag.....	55
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanserna.....	72

Bilaga 3	Inhämtade synpunkter	73	Prop. 2002/03:74
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	75	
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	91	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 maj 2003	104	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2002/03:74

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens beslut till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
3. lag om ändring i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att 27 kap. 18–21 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i kapitlet skall införas fem nya paragrafer, 26–30 §§, samt
 närmast före 26 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

18 §¹

Hemlig teleavlyssning innebär att telemeddelanden, som befordras till eller från ett telefonnummer, en kod eller annan teleadress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Hemlig teleavlyssning får användas vid förundersökning angående

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller

2. försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om sådan gärning är belagd med straff.

Hemlig teleavlyssning innebär att telemeddelanden, som befordras *eller har befordrats* till eller från ett telefonnummer, en kod eller annan teleadress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Hemlig teleavlyssning får användas vid förundersökning angående

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om sådan gärning är belagd med straff eller

3. *annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.*

19 §²

Hemlig teleövervakning innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om telemeddelanden som *har expedierats* eller *beställts* till eller från en viss teleadress eller att sådana meddelanden hindras från att

Hemlig teleövervakning innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om telemeddelanden som *befordras* eller *har befordrats* till eller från en viss teleadress eller att sådana meddelanden hindras från att

¹ Senaste lydelse 1995:1230.

² Senaste lydelse 2000:1234.

nå fram.

Hemlig teleövervakning får användas vid förundersökning angående

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,

2. brott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64) eller brott enligt 6 § första eller tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smugling, eller

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, om sådan gärning är belagd med straff.

Hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning får ske endast om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Åtgärden får endast avse en teleadress som innehas eller annars kan antas komma att användas av den misstänkte.

Avlyssning eller övervakning får inte avse teledelanden som endast befordras inom ett telenät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

nå fram.

Hemlig teleövervakning får användas vid förundersökning angående

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,

2. brott enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, brott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken som inte är att anse som ringa, brott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), brott enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smugling, eller

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om sådan gärning är belagd med straff.

20 §³

Hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning får ske endast om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Åtgärden får endast avse

1. en teleadress som under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. en teleadress som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har ringt till eller på annat sätt kontaktat eller kommer att ringa till eller på annat sätt kontakta.

Avlyssning eller övervakning får inte avse teledelanden som endast befordras eller har befordrats inom ett telenät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssyn-

³ Senaste lydelse 1995:1230.

21 §⁴

Frågor om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

I ett beslut att tillåta hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning skall det anges vilken teleadress och *under* vilken tid tillståndet *gäller*. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

I ett beslut att tillåta hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning skall det anges vilken teleadress och vilken tid tillståndet *avser*. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt och får, *såvitt gäller tid som infaller efter beslutet*, inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

I tillstånd till avlyssning eller övervakning skall det särskilt anges om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga telenät.

Offentligt ombud

26 §

Offentliga ombud skall bevaka enskildas integritetsintressen i ärenden hos domstol om hemlig teleavlyssning.

Ett offentligt ombud har rätt att ta del av vad som förekommer i ärendet, att yttra sig i ärendet och att överklaga rättsens beslut.

27 §

Regeringen förordnar för tre år i sänder personer som kan tjänstgöra som offentliga ombud. Under treårsperioden får vid behov ytterligare personer förordnas för återstående del av perioden.

Ett offentligt ombud skall vara svensk medborgare och skall vara eller ha varit advokat eller ha varit ordinarie domare. Ett offentligt ombud får inte vara i konkurstillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Regeringen skall inhämta förslag på lämpliga kandidater från Sveriges advokatsamfund och Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet.

Ett offentligt ombud får trots att

⁴ Senaste lydelse 1995:1230.

regeringens förordnande har upphört slutföra pågående uppdrag. Prop. 2002/03:74

28 §

När en ansökan om hemlig teleavlyssning har kommit in till rätten, skall rätten så snart som möjligt utse ett offentligt ombud i ärendet och hålla ett sammanträde. Vid sammanträdet skall åklagaren och det offentliga ombudet närvara.

Om ärendet är så brådskande att ett dröjsmål allvarligt skulle riskera syftet med tvångsmedlet, får sammanträde hållas och beslut fattas utan att ett offentligt ombud har varit närvarande eller annars fått tillfälle att yttra sig.

Ett uppdrag som offentligt ombud gäller även i högre rätt.

29 §

I fråga om ersättning till offentligt ombud tillämpas bestämmelserna i 21 kap. 10 § första och andra styckena samt 10 a §.

30 §

Den som förordnats som offentligt ombud i ett ärende får inte obehörigen röja vad han eller hon i ärendet fått kännedom om.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2004 i fråga om 27 § och i övrigt den 1 oktober 2004. Tillstånd till hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning för tid före rättens beslut får inte avse tid före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs i fråga om sekretesslagen (1980:100)¹ att 14 kap. 6 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.
6 §²

Sekretess hindrar inte att den som är misstänkt för brott eller mot vilken rättegång eller annat jämförbart rättsligt förfarande har inletts lämnar uppgift till sitt ombud eller biträde i saken eller till annan enskild, om det behövs för att han skall kunna ta till vara sin rätt.

Om utlämnande av uppgift till biträde i visst fall gäller vad som är föreskrivet i 6 § andra stycket lagen (1999:988) om förhör m.m. hos kommissionen för granskning av de svenska säkerhetstjänsternas författningsskyddande verksamhet.

Sekretess hindrar inte att den som är misstänkt för brott eller mot vilken rättegång eller annat jämförbart rättsligt förfarande har inletts lämnar uppgift till sitt ombud eller biträde i saken eller till annan enskild, om det behövs för att han *eller hon* skall kunna ta till vara sin rätt.

Sekretess hindrar inte att uppgift i ett ärende hos domstol eller i ett beslut i ett sådant ärende lämnas till ett offentligt ombud enligt bestämmelser i rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2004.

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

² Senaste lydelse 1999:989.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning

Prop. 2002/03:74

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning

dels att 2, 3, 4 och 6 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Hemlig kameraövervakning får användas vid förundersökning angående

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år *eller*

2. försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om sådan gärning är belagd med straff.

Hemlig kameraövervakning får användas *endast* om

1. någon är skäligen misstänkt för brottet,

2. åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, samt

3. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Åtgärden får endast avse sådan plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig.

Föreslagen lydelse

2 §

Hemlig kameraövervakning får användas vid förundersökning angående

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om sådan gärning är belagd med straff, *eller*

3. *annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.*

3 §

Hemlig kameraövervakning får användas om

1. någon är skäligen misstänkt för brottet,

2. åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, samt

3. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

3 a §

Om det inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet får hemlig kameraövervakning användas för att övervaka den plats där brottet har begåtts eller en nära omgivning till denna plats. Hemlig kameraövervakning enligt

denna paragraf får ske endast om syftet är att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Prop. 2002/03:74

4 §

Frågor om hemlig kameraövervakning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. *I fråga om laga domstol tillämpas 19 kap. rättegångsbalken.*

Frågor om hemlig kameraövervakning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. *I fråga om offentligt ombud tillämpas vad som föreskrivs i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken.*

I ett beslut att tillåta hemlig kameraövervakning skall det anges vilken plats och under vilken tid tillståndet gäller. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

6 §

Rättens beslut i frågor om hemlig kameraövervakning får verkställas omedelbart.

I fråga om överklagande av rättens beslut enligt denna lag tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om överklagande av rättens beslut i brottmål angående åtgärd som avses i 25–28 kap. samma balk.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2004.

Buggningsutredningen överlämnade i mars 1998 sitt betänkande Om buggning och andra hemliga tvångsmedel (SOU 1998:46). Utredningen hade i uppdrag att utreda ett antal frågor om kriminalpolisiära arbetsmetoder inom ramen för straffprocessuella tvångsmedel, bl.a. om hemlig avlyssning, s.k. buggning, borde införas. Utredningens lagförslag framgår av *bilaga 1*. Remissinstanserna framgår av *bilaga 2*. Remissvaren finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju98/1450).

Utredningens förslag behandlades i lagrådsremissen Hemlig avlyssning m.m. I samband med utarbetandet av lagrådsremissen inhämtades synpunkter från Justitiekanslern, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Post- och telestyrelsen, Tullverket, Telia AB samt Sveriges advokatsamfund. Synpunkterna framgår av *bilaga 3* i den utsträckning de inte har särskilt angetts eller beaktats i kommande avsnitt.

I lagrådsremissen föreslogs att hemlig avlyssning införs som ett nytt hemligt tvångsmedel i syfte att förbättra möjligheterna att bekämpa den grövre kriminaliteten. I sitt yttrande över förslaget uttalade Lagrådet att en förutsättning för att införa hemlig avlyssning är att användningen av s.k. överskottsinformation regleras. På uppdrag av Justitiedepartementet har en utredare nyligen utarbetat ett förslag till en reglering av användning av sådan överskottsinformation som kommer fram vid bruk av hemliga tvångsmedel. När detta förslag övervägts avser regeringen att på nytt överväga frågan om hemlig avlyssning.

Frågorna om ett utvidgat förbud mot att avlyssna vissa samtal och ett skärpt krav på samband mellan plats och misstänkt vid hemlig kameraövervakning hänger samman dels med frågan om överskottsinformation, dels med förslaget om hemlig avlyssning. Dessa frågor tas därför inte upp i denna proposition. För att inte föregripa beredningen av frågan om en reglering av användningen av överskottsinformation behandlas inte heller förslagen i lagrådsremissen som rör hantering av inhämtad information. I detta sammanhang kan nämnas att regeringen sedan länge planerar att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté som skall få i uppdrag att bland annat kartlägga, analysera och utvärdera sådan lagstiftning som berör den enskildes integritet.

Förslaget att avskaffa möjligheten för brottsutredande myndigheter att inhämta uppgifter om ett teledokument direkt från teleoperatören genom bestämmelserna i telelagen (1993:597) kommer att övervägas ytterligare inom ramen för en kommande översyn av vissa frågor rörande teleoperatörens anpassningsskyldighet m.m. Förslaget behandlas därför inte i denna proposition.

Frågan om polisens användning av s.k. kroppsmikrofoner, pejlingsutrustning eller andra liknande förfaranden bör regleras har tagits upp av Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU). Inte heller dessa frågor kommer därför att behandlas här.

Förslaget om en permanentning av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål och lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning kommer att bli föremål för ytterligare överväganden innan regeringen tar ställning till detta.

I denna proposition behandlas övriga förslag som lämnas i Prop. 2002/03:74 lagrådsremissen Hemlig avlyssning m.m.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 6 april 2000 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Lagrådet har – såvitt gäller de frågor som behandlas i denna proposition – framfört synpunkter främst när det gäller den föreslagna straffvärdeventilen och hur de offentliga ombuden utses. Regeringen har i huvudsak beaktat synpunkterna. Lagrådet har vidare föreslagit vissa justeringar av lagteknisk karaktär. Regeringen har i allt väsentligt följt dessa förslag. Regeringen återkommer till Lagrådets synpunkter i avsnitten 5.2, 5.4, 5.5 och 6.1 samt i författningskommentaren.

4 Gällande regler om hemliga tvångsmedel

4.1 Telemeddelanden och teletjänster

Via telenät befordras ständigt en ofantlig mängd information. Där förmedlas bl.a. telefonsamtal, telefaxmeddelanden, elektronisk post, datakommunikation och annan kommunikation som innehåller meddelanden, dvs. tankemässig information i form av text, bild eller ljud.

Begreppet telemeddelande definieras i 1 § telelagen (1993:597) såsom "ljud, text, bild, data eller information i övrigt som förmedlas med hjälp av radio eller genom ljus eller elektromagnetiska svängningar som utnyttjar särskild anordnad ledare". I princip all information som går genom telenätet utgör telemeddelanden enligt telelagens definition. Definitionen får anses vägledande för flertalet bestämmelser som innehåller begreppet telemeddelande, däribland bestämmelserna i 27 kap. rättegångsbalken om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning. Regeringen har i proposition 2002/03:110 Lag om elektronisk kommunikation, m.m. föreslagit att telelagen och lagen (1993:599) om radiokommunikation ersätts av en ny lag om elektronisk kommunikation (se närmare avsnitt 4.4). Lagen har en annan terminologi och delvis andra utgångspunkter än telelagen. I 6 kap. 19 § tredje stycket den föreslagna lagen finns dock samma definition av begreppet telemeddelande som i telelagen.

När telemeddelanden befordras genom telenät, t.ex. mellan två datorer, sker överföringen på några sekunder. Signalerna kan fångas upp – avlyssnas – på vägen till mottagaren. Den som avlyssnat signalerna kan därefter få ut dessa i form av t.ex. text. Telemeddelanden som inte innefattar samtal, t.ex. elektronisk post, kan avlyssnas på samma sätt som ett telefonsamtal. Avlyssning sker i samband med att meddelandet befordras eller överförs.

Teleoperatörerna erbjuder flera olika tjänster som lagrar telemeddelanden. Som exempel kan nämnas att det finns telefonsvarartjänster som innebär att den enskilde abonnenten får en röstbrevlåda kopplad till abonnemanget. Mottagaren tar del av meddelandena i

röstbrevlådan genom att slå ett visst nummer på den telefon som tjänsten är kopplad till. För att ta del av meddelanden från en annan telefon, krävs ofta tillgång till en personlig kod. Meddelandena lagras på en server hos teleoperatören och finns ibland tillgängliga genom tjänsten under ett visst antal dagar, oavsett om mottagaren har lyssnat på meddelandet eller inte. Motsvarande tjänster finns för elektronisk post. Ett exempel på en sådan tjänst är att kunden har en eller flera s.k. brevlådor med en e-postadress hos en internetoperatör. Meddelanden lagras då i första hand på operatörens server. Ett annat system innebär att elektronisk post går direkt till kundens egen s.k. mail-server i kundens eget nätverk. Meddelandena mellanlagras då inte hos teleoperatören.

Ett annat sätt att förmedla och lagra telemmeddelanden är att textmeddelanden (t.ex. SMS) sänds till mobiltelefoner. Textmeddelanden befordras på i stort samma sätt som muntliga meddelanden. Till skillnad från muntliga meddelanden lagras ett mottaget textmeddelande i telefonen. Meddelandena kan lagras antingen direkt i telefonen eller på det s.k. SIM-kortet.

4.2 Rättegångsbalken

Hemlig teleavlyssning

Tvångsmedlet hemlig teleavlyssning innebär att telemmeddelanden som befordras till eller från ett visst telefonnummer, en kod eller en annan teleadress avlyssnas eller spelas in i hemlighet genom ett tekniskt hjälpmedel. Bestämmelser om hemlig teleavlyssning finns i 27 kap. 18–25 §§ rättegångsbalken.

Med telemmeddelande avses detsamma som i telelagen (1993:597) och 6 kap. 19 § den föreslagna lagen om elektronisk kommunikation, nämligen "ljud, text, bild, data eller information i övrigt som förmedlas med hjälp av radio eller genom ljus eller elektromagnetiska svängningar som utnyttjar särskilt anordnad ledare". Exempel på telemmeddelanden som får avlyssnas enligt bestämmelserna om hemlig teleavlyssning är telefonsamtal, telefax, telegram samt elektronisk post och annan datakommunikation.

För att ett telemmeddelande skall få avlyssnas krävs att meddelandet befordras till eller från "ett telefonnummer, en kod eller annan teleadress". Med teleadress avses t.ex. ett abonnemang, en enskild anknytning, adressen för elektronisk post, en kod eller någon annan motsvarande tillförlitlig identifieringsmetod.

Tillstånd till hemlig teleavlyssning kan ges av rätten när förundersökningen rör ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott. Beslutet får avse en teleadress som den misstänkte innehar eller kan antas komma att använda. Beslutet får inte avse en teleadress som den misstänkte kan förväntas att ringa till. Beslutet skall avse telemmeddelanden som utväxlas under en i beslutet viss angiven tid, dock endast för tid efter det att beslutet fattades. Telemmeddelanden som finns lagrade, vare sig det är hos en teleoperatör eller hos en enskild abonnent, omfattas inte av bestämmelserna om hemlig teleavlyssning.

Tvångsmedlet hemlig teleövervakning innebär att det i hemlighet hämtas in uppgifter om teledeländan som har expedierats eller beställts till eller från en teledress som den misstänkte innehar eller som denne kan tänkas använda. Bestämmelser om hemlig teleövervakning finns i 27 kap. 19–25 §§ rättegångsbalken.

Uppgifter om innehållet i teledeländan omfattas inte av detta tvångsmedel. Om hemlig teleövervakning avser ett telefonnummer kan tvångsmedlet innefatta bl.a. till vilka telefonnummer samtal befordras från det övervakade numret, från vilka telefonnummer samtal befordras till det numret, vid vilka tidpunkter samtalen sker och längden på samtalen. Ett beslut om hemlig teleövervakning kan även innebära att ett teledelande hindras att nå fram till eller gå ut från en viss teledress. I fråga om mobiltelefonsamtal är det också möjligt att ta reda på från vilket geografiskt område ett telefonsamtal rings och var mottagaren av samtalet befinner sig. Liksom i fråga om hemlig teleavlyssning får inte tillstånd ges för att hämta in uppgifter som hänför sig till tid innan beslutet om tvångsmedlet fattats.

Tillstånd till hemlig teleövervakning får meddelas av rätten vid förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader, brott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64) eller brott enligt 6 § första eller tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling. Vidare får tillstånd meddelas vid misstanke om försök, förberedelse eller stämpling till brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, om en sådan gärning är belagd med straff.

Begränsningar gemensamma för hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning

Hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning får användas endast om någon är skäligen misstänkt för ett visst brott och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen om brottet. Tillståndstiden får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga en månad. Tiden kan dock förlängas på begäran av åklagaren.

Från tillämpningsområdet undantas teledeländan som endast befordras inom ett telenät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt. Därmed avses bl.a. system för snabbtelefoner, porttelefoner, PC-nät och liknande utrustning inom eller intill en bostad. Även interna telekommunikationer på mindre arbetsplatser via t.ex. PC-nät utgör telenät av mindre betydelse. Motsatsen gäller vanligtvis beträffande sådana telenät som är uppkopplade mot och används för kommunikation via allmänt tillgängliga telenät eller större företagsnät. Frågan om ett telenät skall anses vara av mindre betydelse eller inte prövas utifrån en samlad bedömning av de olika omständigheter som rör ett telenäts betydelse från allmän kommunikationssynpunkt (prop. 1994/95:227 s. 31). I den föreslagna lagen om elektronisk kommunikation talas i stället för allmänt tillgängliga telenät om allmänna kommunikationsnät.

I sekretesslagen (1980:100) finns bestämmelser som ger de brottsutredande myndigheterna vissa möjligheter att utan domstolsprövning hämta in uppgifter om telemeddelanden. Förutsättningarna för att få tillgång till uppgifter om telemeddelanden skiljer sig mellan sekretesslagens regler och rättegångsbalken.

I sekretesslagen finns bestämmelser om sekretess som gäller för myndigheter som driver televerksamhet. I 9 kap. 8 § andra stycket sekretesslagen föreskrivs att sekretess gäller för en uppgift som angår ett särskilt telefonsamtal eller annat telemeddelande hos en myndighet som driver televerksamhet. En uppgift som angår misstanke om brott får emellertid lämnas till en myndighet som har att ingripa mot brottet, om det är föreskrivet fängelse i minst två år för brottet (14 kap. 2 § fjärde och femte stycket). Såväl innehållet i ett telemeddelande som uppgifter om ett telemeddelande, t.ex. när och mellan vilka abonnemang som ett telemeddelande har utväxlats, torde kunna lämnas ut (jfr SOU 1992:70 s. 328 och prop. 1992/93:200 s. 311). Det är den utlämnande myndigheten som prövar om det enligt sekretesslagen finns förutsättningar för att lämna ut en uppgift till den brottsutredande myndigheten. Bestämmelserna i sekretesslagen är inte begränsade till att gälla endast uppgifter som har anknytning till en person som är misstänkt för ett brott.

Sedan Televerket som myndighet upphörde att bedriva televerksamhet har möjligheten att med stöd av sekretesslagen hämta in uppgifter om telemeddelanden kommit att sakna praktisk betydelse för de brottsutredande myndigheternas verksamhet.

4.4 Telelagen och lagen om elektronisk kommunikation

I telelagen (1993:597) finns också bestämmelser som ger de brottsutredande myndigheterna vissa möjligheter att utan domstolsprövning hämta in uppgifter om telemeddelanden. Vidare finns bestämmelser om tystnadsplikt i enskild televerksamhet och om skyldighet för teleföretag att lämna ut uppgifter till bl.a. polis och åklagare. Bestämmelserna i telelagen är – liksom bestämmelserna i sekretesslagen – inte begränsade till att gälla endast uppgifter som har anknytning till en person som är misstänkt för ett brott.

Den som i sin televerksamhet har fått del av eller tillgång till uppgift om teleabonnemang, innehållet i ett telemeddelande eller annan uppgift som angår ett särskilt telemeddelande får inte obehörigen föra vidare eller utnyttja det han fått del av eller tillgång till (45 § första stycket). Om en myndighet som har att ingripa mot ett brott begär det, skall dock den som driver televerksamhet lämna ut sådan uppgift till myndigheten om uppgiften angår misstanke om brott. Uppgift om teleabonnemang, såsom namn, titel, adress och telefonnummer, skall lämnas om fängelse är föreskrivet för brottet och brottet enligt den brottsutredande myndighetens bedömning kan föranleda annan påföljd än böter. Andra uppgifter som angår ett särskilt telemeddelanden, såsom t.ex. uppgift om mellan vilka teleadresser som ett telemeddelande befordrats, skall

teleoperatören lämna ut om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år (47 § telelagen). Uppgiftsskyldigheten enligt telelagen gäller aldrig innehållet i ett telemeddelande.

I 49 § telelagen föreskrivs att den som i televerksamhet har fått tillgång till uppgifter som gäller ett särskilt telemeddelande skall utplåna eller aidentifiera uppgifterna vid samtalets slut eller när meddelandet når mottagaren. I 50 § första stycket 1 föreskrivs om undantag från denna skyldighet bl.a. i fråga om telemeddelanden som befordras eller har expedierats eller beställts till eller från en viss teleadress som omfattas av ett beslut om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning. Vidare görs undantag för det fall då abonnenten, för att kunna identifiera störande telemeddelanden, begär att uppgifter om de teleadresser från vilka telemeddelanden kommer skall lagras under en viss tid (5 § första stycket 3). Tillståndspliktig televerksamhet skall enligt 17 § bedrivas så att beslut om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning kan verkställas och så att verkställandet inte röjs (s.k. anpassningsskyldighet).

Regeringen har i proposition Lag om elektronisk kommunikation, m.m. (prop. 2002/03:110) föreslagit att telelagen och lagen (1993:599) om radiokommunikation skall ersättas av en ny lag om elektronisk kommunikation. Bestämmelserna i den nya lagen genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/58/EG av den 12 juli 2002 om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation (Direktivet om integritet och elektronisk kommunikation) (EGT L 201, 31.7.2002, s. 37, Celex 32002L0058). Lagen har annan terminologi och delvis andra utgångspunkter än telelagen. Den omfattar elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster med tillhörande installationer och tjänster samt annan radioanvändning. Till skillnad från telelagen är den nya lagen tillämplig inte endast på telefoni och datakommunikation utan även på utsändningar till allmänheten av program i ljudradio och TV. I lagen finns bestämmelser som motsvarar 45 och 47 §§ (6 kap. 20–22 §§) och 49–50 §§ telelagen (6 kap. 5–7 §§). Liksom telelagen innehåller den nya lagen en bestämmelse om s.k. anpassningsskyldighet för operatörer (6 kap. 19 §).

Riksdagen har ännu inte färdigbehandlat propositionen. Enligt förslaget skall den nya lagen träda i kraft den 25 juli 2003.

Regeringen har för avsikt att göra en översyn av vissa frågor rörande bl.a. operatörers anpassningsskyldighet i anledning av lagen om elektronisk kommunikation.

4.5 Lagen om hemlig kameraövervakning

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda TV-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbar utrustning används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål utan att upplysning om övervakningen lämnas. Förutsättningarna för att sådan övervakning skall få ske är i huvudsak desamma som gäller för hemlig teleavlyssning. Bland annat skall rätten besluta om tvångsmedlet och förundersökningen gälla misstanke om brott för vilket det är föreskrivet fängelse i minst två år eller försök, förberedelse eller

stämpling till sådant brott, om sådan gärning är belagd med straff. Övervakningen får endast avse sådan plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. Ett beslut om hemlig kameraövervakning omfattar inte ljudupptagning.

Lagen om hemlig kameraövervakning trädde i kraft den 1 februari 1996. Vid ikraftträdandet var lagens giltighetstid begränsad till utgången av år 1996. Lagens giltighetstid har sedan förlängts, senast till utgången av år 2004 (prop. 2001/02:17, bet. 2001/02:JuU3, rskr. 2001/02:45).

4.6 Övriga lagar om hemliga tvångsmedel

Bestämmelser om hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning finns också i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål. Denna lag gäller vid förundersökning om dels allmänfarliga brott, t.ex. mordbrand och sabotage, dels vissa högmålsbrott som uppror och olovlig kårverksamhet, dels vissa brott mot rikets säkerhet, t.ex. spioneri. Lagen kommer fr.o.m. den 1 juli 2003 att omfatta även terroristbrott (prop. 2002/03:38, bet. 2002/03:JuU12, rskr. 2002/03:148). Lagen gäller också försök, förberedelse och stämpling till dessa brott, om sådan gärning är straffbar. I förhållande till regleringen i rättegångsbalken innebär lagen större möjligheter att använda bl.a. tvångsmedlen hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning. Tillstånd till dessa tvångsmedel får lämnas även om det är föreskrivet lindrigare straff än vad som krävs enligt rättegångsbalken. Åklagaren får i brådskande fall själv besluta om användning av tvångsmedlen. Har åklagaren gjort detta, skall han genast anmäla det hos rätten, som skyndsamt skall pröva ärendet. Lagen är tidsbegränsad. Efter den senast beslutade förlängningen gäller lagen till utgången av år 2004 (prop. 2001/02:17, bet. 2001/02:JuU3, rskr. 2001/02:45).

I lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll finns bestämmelser om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning. Enligt lagen får tvångsmedlen användas om det är påkallat för att utröna om en utlänning eller en organisation eller grupp som han tillhör eller verkar för planlägger eller förbereder någon gärning som innebär våld, hot eller tvång för politiska syften och som innefattar brott för vilket lindrigare straff än fängelse i två år inte är föreskrivet. Lagen kommer fr.o.m. den 1 juli 2003 att omfatta även terroristbrott (prop. 2002/03:38, bet. 2002/03:JuU12, rskr. 2002/03:148).

Bestämmelser om hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning finns också i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

4.7 Regler till skydd för meddelanden m.m.

Regeringsformen

En grundläggande bestämmelse om skydd för den enskildes personliga integritet finns i 1 kap. 2 § tredje stycket andra meningen regerings-

formen. Där sägs bl.a. att det allmänna skall värna den enskildes privatliv och familjeliv. Bestämmelsen har inte karaktären av en rättsligt bindande föreskrift utan anger ett mål för den samhällseliga verksamheten.

I regeringsformen föreskrivs vidare – i en rättsligt bindande föreskrift – att varje medborgare gentemot det allmänna är skyddad mot bl.a. “husrannsakan och liknande intrång” och mot “undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande” (2 kap. 6 §). Bestämmelsen ändrades senast år 1976, dock utan att någon saklig ändring var avsedd (prop. 1975/76:209). I lagstiftningsärendet anfördes bl.a. att det förhållande att skyddet avser endast meddelanden som är förtroliga innebär att skyddet inte omfattar t.ex. samtal i en folksamling eller i radiosändningar. Det angavs att skyddet omfattar “meddelanden som sänds med posten eller på annat sätt som brev, telegram, bandinspelningar osv.”. Fotografering av skriftliga handlingar och filmning av samtalandes läpprörelser är exempel på sådana upptagningar av förtroliga meddelanden som avses i bestämmelsen (a. prop. s. 148).

Skyddet mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse gäller under den tid försändelsen är under befordran. Om denna avgränsning anges i motiven att mottagaren kan välja att förstöra meddelandet när han tagit emot och tagit del av försändelsen. När försändelsen har nått adressaten, kan också enligt motiven andra skyddsregler träda i funktion, såsom t.ex. skyddet mot kroppsvisitation och husrannsakan (se SOU 1975:75 s. 200).

Det skydd som avses i 2 kap. 6 § kan begränsas endast genom lag och i övrigt enligt vad som föreskrivs i 2 kap. 12 §. I det sistnämnda lagrummet anges att begränsningar får göras endast för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. En begränsning får heller aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar.

Europakonventionen

Enligt artikel 8:1 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (europa-konventionen) har var och en rätt till skydd för sitt privatliv och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten till skydd för privatlivet är av mycket allmän art och omfattar skydd mot en mängd åtgärder. Med korrespondens avses olika former för att överföra meddelanden mellan individer. Överföring av meddelanden med hjälp av telefon, telefax, radio och datorer omfattas av konventionens skydd för korrespondens (se Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 2002, s. 270). Ett ingrepp i skyddet för korrespondens är bl.a. när någon hindrar eller kontrollerar sådan kommunikation.

Av artikel 8:2 följer att inskränkningar i dessa rättigheter får ske under vissa förutsättningar. En inskränkning måste ske med stöd av lag och inskränkningen skall vara ägnad att tillgodose något av de i artikel 8:2 uppräknade allmänna eller enskilda intressena, däribland statens

säkerhet, den allmänna säkerheten och förebyggande av oordning eller brott. Inskränkningen måste anses vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle för att tillgodose detta intresse. Detta kan i huvudsak sägas innebära att det måste finnas ett angeläget samhälleligt behov av inskränkningen och att den måste stå i rimlig proportion till det syfte som skall tillgodoses genom ingreppet (jfr Danelius, s. 263). Vidare måste undantaget vara utformat med sådan precision att inskränkningen av rättigheten är förutsebar i rimlig utsträckning.

I Europadomstolens praxis har slagits fast att hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning utgör intrång i såväl privatliv som korrespondens. Sådana inskränkningar har ansetts godtagbara då det är strängt nödvändigt för att skydda den nationella säkerheten eller att förhindra oordning eller brott. Det måste dock finnas en effektiv kontroll av att systemet inte missbrukas (se SOU 1993:40 s. 58 med hänvisningar). När teleavlyssning har ansetts utgöra en kränkning av artikel 8 har i de flesta fall bristande lagenlighet utgjort grunden för kränkningen.

Brottsbalken¹

Bestämmelser om straff för den som kränker post- och telehemligheten finns i 4 kap. brottsbalken.

Enligt 4 kap. 8 § är det straffbart som *brytande av post- eller telehemlighet* att olovligen bereda sig tillgång till ett meddelande som ett post- eller telebefordringsföretag förmedlar som postförsändelse eller telemeddelande. Det saknar betydelse om telemeddelandet förmedlas via det allmänna telenätet eller på annat sätt. För att bestämmelsen skall vara tillämplig förutsätts att försändelsen innehåller ett meddelande. Det är inte straffbart att lyssna på telemeddelanden som befordras endast med radio (t.ex. mobiltelefoni som inte sker via kabel). Med telemeddelande torde i brottsbalken nu avses detsamma som i 1 § telelagen (1993:597) och 6 kap. 19 § tredje stycket i den föreslagna lagen om elektronisk kommunikation, nämligen ljud, text, bild, data eller information i övrigt som förmedlas med hjälp av radio eller genom ljus eller elektromagnetiska svängningar som utnyttjar särskild anordnad ledare. Den som tar del av ett e-postmeddelande kan alltså göra sig skyldig till brytande av post- eller telehemlighet. Liksom grundlagsskyddet och skyddet enligt europakonventionen omfattar det straffrättsliga skyddet ett meddelande som är under befordran. Om någon olovligen bereder sig tillgång till ett brev eller liknande sedan brevet överlämnats till adressaten, kan straff enligt 4 kap. 8 § inte komma ifråga. När meddelandet kommit fram till mottagaren kan i stället bestämmelsen om intrång i förvar eller bestämmelsen om dataintrång bli aktuell (se närmare nedan). En förutsättning för straffbarhet är att gärningen sker olovligen. Även utan samtycke kan en gärning anses vara fri från ansvar, exempelvis om förfarandet utgör tvångsmedelsanvändning såsom beslag av brev eller hemlig teleavlyssning.

Den som olovligen bryter ett brev eller ett telegram eller annars bereder sig tillgång till något som förvaras "tillslutet eller under lås" kan dömas för *intrång i förvar* enligt 4 kap. 9 §. Bestämmelsen är subsidiär i

¹ Se härom Holmqvist, Lena m.fl., Brottsbalken, En kommentar Kap. 1-12, Norstedts 2002.

förhållande till 8 §. Straffskyddet gäller inte bara brev och meddelanden utan också annat som förvaras tillslutet. Det har inte för straffbarhet någon betydelse om det tillslutna är under befordran (jfr ovan) eller har kommit adressaten tillhanda. Liksom vid 8 § kan gärningen vara fri från ansvar på grund av att gärningen enligt särskilda bestämmelser är lovlig.

Bestämmelsen om *dataintrång* i 4 kap. 9 c § BrB (som tidigare fanns i 21 § i den numera upphävda datalagen [1973:289]) innebär att det är straffbart att olovligen bereda sig tillgång till en upptagning för automatisk databehandling. Det är enligt samma bestämmelse också straffbart att olovligen ändra eller utplåna eller i register föra in upptagning för automatisk databehandling. Bestämmelsen om *dataintrång* är subsidiär i förhållande till 4 kap. 8 och 9 §§. Med upptagning avses i paragrafen även uppgifter som är under befordran via elektroniskt eller annat liknande hjälpmedel för att användas för automatisk databehandling. Det innebär bl.a. att om information förs över från en terminal till en dator, i vilken informationen bearbetas och lagras på ett datamedium, är det straffbart att olovligen bereda sig tillgång till sådan information under överföringen. Straffskyddet beträffande *dataintrång* omfattar alla upptagningar för automatisk databehandling, oavsett om dessa innehåller personuppgifter eller inte.

5 Offentliga ombud

5.1 Inledning

När det i rättegångsbalken och i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning föreskrivs att rätten skall pröva frågan om tillstånd att använda hemligt tvångsmedel, sker en sådan prövning inför rätten utan att den misstänkte är närvarande. Att den misstänkte inte kallas till en sådan prövning är självklart, eftersom en förutsättning för tvångsmedlet är att det sker i hemlighet. Det anses också tveksamt om han eller hon kan anses vara part (jfr Fitger, Rättegångsbalken 23:62 f. och prop. 2001/02:191 s. 66 ff.).

Frågan om att införa en slags motpart till åklagaren i form av en god man, offentligt ombud eller liknande i ärenden om hemliga tvångsmedel har tidigare behandlats i ett par sammanhang. År 1975 överlämnades ett förslag till riksdagen om införande av god man i teleavlyssningsärenden (prop. 1975/76:202 och JuU 1976/77:20). Någon lagstiftning kom dock inte till stånd. Senast frågan berördes i ett lagstiftningsärende var år 1989. Regeringen anförde då att behovet av en sådan ordning var begränsat mot bakgrund av att det är domstol som prövar ärendena och att ett tvåpartsförhållande riskerade att medföra ett omständligt och försenande förfarande. Vidare anfördes att det var tveksamt om det offentliga ombudet kunde fylla någon reell funktion eftersom ombudet inte kunde hämta in upplysningar från den misstänkte eller från något annat håll än åklagarens (prop. 1988/89:124 s. 52 f. och bet. 1988/89:JuU25 s. 21 f.). Frågan har därefter berörts av Säpo-kommittén, som i sitt slutbetänkande (SOU 1990:51 s. 175 f.) avvisade tanken på ett offentligt ombud under återopande av i huvudsak samma skäl som

regeringen anförde i den nyss nämnda propositionen. Kommittén menade att ett system med ombud närmast skulle kunna betecknas som en skenprocess där några avgörande fördelar inte står att vinna.

Prop. 2002/03:74

5.2 Ett system med offentliga ombud

Regeringens förslag: Ett system med offentliga ombud som skall bevaka enskildas integritetsintressen införs i ärenden om hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning.

Det offentliga ombudet skall ha rätt att ta del av vad som förekommer i ärendet, yttra sig i ärendet och ha rätt att överklaga domstolens beslut.

Ett offentligt ombud skall ersättas enligt i huvudsak samma regler som gäller för offentliga försvarare.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag innebär dock att det offentliga ombudet företräder den misstänkte och att ombudet därför vid ett överklagande gör det på den misstänktes vägnar. Enligt utredningens förslag skall det offentliga ombudet medverka även i ärenden om hemlig teleövervakning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrat sig i denna del tillstyrker inrättandet av ett system med offentliga ombud, däribland *Justitiekanslern*, *Svea hovrätt*, *Stockholms tingsrätt*, *Norrköpings tingsrätt*, *Helsingborgs tingsrätt* och *Sveriges domareförbund*. Några remissinstanser förklarar sig vara tveksamma till förslaget, däribland *Domstolsverket*, *Riksåklagaren* och *Sveriges advokatsamfund*. *Riksdagens Ombudsmän* har avstyrkt förslaget och *Hovrätten för Västra Sverige* vill starkt ifrågasätta den föreslagna ordningen med offentligt ombud. *Ekobrottsmyndigheten* och *Uppsala universitet* påtalar att ett offentligt ombud även bör företräda tredje man. *Göteborgs tingsrätt* har anført bl.a. att det torde krävas ett icke obetydligt antal offentliga ombud och att flera ombud kommer att behöva tas i anspråk vid samma förhandlingstillfälle. *Rikspolisstyrelsen*, med visst instämmande av *Göteborgs tingsrätt*, har förordat att hemlig teleövervakning inte skall omfattas av förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt regeringens bedömning finns det ett antal var för sig starka skäl för att införa en motpart till åklagaren i ärenden om hemliga tvångsmedel. Ett skäl är att enskildas rättsskydd i sådana ärenden förstärks om det i processen tillkommer en person som särskilt har till uppgift att bevaka enskildas intressen och att lyfta fram omständigheter till skydd för enskildas integritet. Ett annat argument för att införa ett system med offentliga ombud är att det är angeläget att det finns en rättssäkerhetsgaranti redan vid tillståndsprövningen, utöver det faktum att det är domstol som beviljar tillstånd. Som utredningen anför kan knappast det förhållandet att den som beslutar om tvångsmedelsanvändning skall göra en s.k. officialprövning innebära att det vid prövningen saknas behov av ett offentligt ombud. Den kritik som Säkerhetstjänstkommissionen i sitt betänkande *Rikets säkerhet och den personliga integriteten* (SOU 2002:87) i vissa avseenden riktar mot

domstolarnas tillämpning av bestämmelserna om hemlig teleavlyssning stöder den uppfattningen. De förslag till utvidgade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel som regeringen lämnar i denna proposition talar också för att integritetsfrågorna ägnas ökad uppmärksamhet.

Lagrådet har ifrågasatt om ordningen med ett offentligt ombud i tvångsmedelsärendet egentligen har större betydelse än t.ex. en prövning med flera domare i rätten.

Genom införandet av ett system med offentliga ombud skapas ett slags kontradiktorisk process i ärenden om hemliga tvångsmedel. En sådan process ger bättre förutsättningar för en allsidig belysning av saken. Vidare innebär införandet av offentliga ombud att det skapas en reell möjlighet att få ett beslut att tillåta användning av hemliga tvångsmedel prövat av högre rätt. Dessa effekter uppnås inte genom en prövning med flera domare i rätten.

Som skäl mot att införa ett offentligt ombud som har till uppgift att företräda den misstänkte kan anföras att det vore en mindre lämplig ordning med ett ombud som inte kan kontakta sin huvudman. Ombudets företräderskap skulle endast vara fiktivt eftersom ombudet inte kan inhämta uppgifter från den enskilde inför prövningen. Det skulle också kunna anses att ombudet i de flesta fall hade en skyldighet gentemot sin huvudman att överklaga ett tillståndsbeslut. Om det offentliga ombudet skulle företräda den misstänkte eller kanske även tredje man blev det, som Göteborgs tingsrätt framhållit, nödvändigt att utse ett stort antal personer att vara offentliga ombud. Antalet ombud skulle då bli större än vad som kan anses lämpligt eller godtagbart, bl.a. med hänsyn till att de ärenden som det här är fråga om ofta omgärdas av sträng sekretess.

Regeringen anser i stället att en ordning med ett offentligt ombud som vid domstolsprövningen företräder enskildas rätt och integritetsintressen i allmänhet är att föredra. På så sätt kan det offentliga ombudet lyfta fram alla aspekter, även sådana som talar mer till fördel för tredje mans än den misstänktes intressen i ärendet. Ett offentligt ombud bör därför inte förordnas för den misstänkte eller för någon annan särskild person. Svea hovrätt har framhållit att det med en ordning med ett offentligt ombud blir angeläget att betona att överklagande bör ske bara i de fall där tingsrättens beslut med fog kan ifrågasättas och att det inte ligger i ombudets roll att mer eller mindre regelmässigt överklaga besluten. Med regeringens förslag blir det en naturlig konsekvens av ombudets uppdrag att ombudet endast för talan mot de beslut han eller hon inte anser vara förenliga med lag eller där rätten enligt ombudets uppfattning gjort en felaktig bedömning i fråga om hänsynen till annat motstående intresse.

Utredningen anser att ett offentligt ombuds medverkan har störst betydelse vid de särskilt integritetskänsliga tvångsmedlen hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning. Enligt regeringens uppfattning är det i första hand tvångsmedlet hemlig teleavlyssning som kommer i blickfältet vid överväganden om offentligt ombud. Offentliga ombud bör dock kunna göra betydande insatser för att skydda enskildas integritetsintressen också i ärenden om hemlig kameraövervakning. Hur man skall se på frågor om behovet av offentliga ombud i ärenden om hemlig teleövervakning är mer svårbedömt. Rikspolisstyrelsen och Göteborgs tingsrätt har anfört att ett system med offentliga ombud inte

behövs vid det klart mindre integritetskänsliga tvångsmedlet hemlig teleövervakning. Enligt regeringens uppfattning är behovet av offentliga ombud mindre i ärenden om hemlig teleövervakning. Som framgår av avsnitt 4.4 kommer frågan om att avskaffa möjligheten att inhämta teleövervakningsuppgifter direkt från teleoperatör att ses över. Mot den bakgrunden bör ett slutligt ställningstagande i frågan om medverkan av offentligt ombud i ärenden om hemlig teleövervakning anstå till dess att den översynen är slutförd.

Mot bakgrund av det anförda föreslår regeringen att det införs en ordning med offentliga ombud i alla ärenden om hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning. Det gäller även sådana ärenden där 1952 års tvångsmedelslag eller lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll är tillämpliga. Det offentliga ombudets uppgift skall vara att bevaka enskildas integritetsintressen i de aktuella ärendena. Det offentliga ombudet skall verka för att omständigheterna i ärendet blir allsidigt belysta – inte minst genom att särskilt framhålla sådana omständigheter som kan tala mot åklagarens begäran – samt bevaka att rättens beslut blir förenligt med lag och att ett tillstånd till hemliga tvångsmedel utformas på ett sådant sätt att enskildas integritet inte i onödan kränks.

Ett offentligt ombud skall ha full insyn i ärendet hos domstolen. Ombudet skall ha rätt att ta del av vad som förekommer i ärendet till dess det avslutats, att yttra sig i ärendet och ha rätt att överklaga domstolens beslut. För det fall det offentliga ombudet uppmärksammar missförhållanden är det en naturlig följd av uppdraget att han eller hon påtalar det för JO eller Justitiekanslern.

Det krävs att det förordnas ett antal offentliga ombud som är geografiskt spridda på ett sådant sätt att deras verksamhet sammantaget blir rikstäckande.

Ett offentligt ombud bör som utredningen föreslagit ersättas enligt samma regler som offentliga försvarare (se 21 kap. 10 § rättegångsbalken). Liksom offentliga försvarare kan de offentliga ombuden ersättas enligt timkostnadsnormen. Den s.k. brottmålstaxan bör dock inte vara tillämplig i dessa ärenden. Kostnaden kommer i samtliga ärenden staten att svara för.

5.3 Vilka skall vara offentligt ombud?

Regeringens förslag: Endast den som är eller har varit advokat eller som har varit ordinarie domare kan förordnas som offentligt ombud.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att endast advokater anlitas som offentliga ombud.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget i denna del. *Svea hovrätt* ifrågasätter om inte även andra än advokater, t.ex. pensionerade domare, bör kunna tjänstgöra som offentliga ombud.

Skälen för regeringens förslag: Ett offentligt ombud får en viktig funktion. Det offentliga ombudet skall representera enskildas integritetsintressen i känsliga ärenden som ofta kringgärdas av

omfattande sekretess. Detta uppdrag förutsätter att de offentliga ombuden är personer som kan åtnjuta stort förtroende hos allmänheten.

De offentliga ombuden kommer att få insyn i såväl den öppna polisens som säkerhetspolisens arbetsmetoder. Till offentliga ombud måste därför förordnas personer med hög integritet, redbarhet och starkt oberoende. Som offentliga ombud bör vidare endast komma i fråga personer som genom sin utbildning och erfarenhet har tillräckliga kvalifikationer för att snabbt ta ställning till frågor som kan aktualiseras i ärenden om hemliga tvångsmedel.

Advokater och personer som tidigare har varit advokater uppfyller i regel de krav som bör ställas på offentliga ombud och är vana att bevaka enskildas rättsskyddsintressen. Utgångspunkten bör vara att man ur denna krets förordnar personer till offentliga ombud. Regeringen anser att det inte finns hinder mot att till offentligt ombud förordna advokater som i sin verksamhet har uppdrag som offentlig försvarare. Det får i första hand ankomma på en advokat som blir tillfrågad att själv bedöma om det med hänsyn till risken för intressekonflikter är lämpligt att han eller hon är verksam även som offentligt ombud.

Regeringen anser att det även bör vara möjligt att förordna andra lagfarna personer än advokater och personer som tidigare varit advokater till offentligt ombud. Även den som tidigare har varit ordinarie domare uppfyller normalt de krav som bör ställas på offentliga ombud. Med tidigare domare som ombud blir vidare risken för intressekonflikter mindre.

Mot bakgrund av det anförda anser regeringen att till offentliga ombud bör förordnas den som är eller har varit advokat eller som har varit ordinarie domare. Andra bör inte komma i fråga.

Det är angeläget att de personer som utnämns till offentliga ombud kan vara verksamma under i vart fall några år med hänsyn till ärendenas beskaffenhet och till att frågorna kräver viss erfarenhet.

5.4 Vem förordnar de offentliga ombuden?

Regeringens förslag: Regeringen förordnar de personer som skall kunna tjänstgöra som offentliga ombud. Regeringen skall inhämta förslag på lämpliga kandidater från Sveriges advokatsamfund och Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet.

Om det offentliga ombudet är anlitat i ett ännu inte avslutat ärende vid den tidpunkt då regeringens förordnande upphör, skall det offentliga ombudet få slutföra uppdraget.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att regeringen, efter samråd med Sveriges advokatsamfund, beslutar om vem som får anlitas som offentligt ombud.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget i denna del.

Skälen för regeringens förslag: I lagrådsremissen föreslås att regeringen – med hänsyn till de sekretess- och säkerhetsfrågor som aktualiseras i dessa ärenden – skall utse och entlediga de offentliga ombuden. Lagrådet har kritiserat förslaget. Som skäl har Lagrådet angett

bl.a. att det ur ett europakonventionsperspektiv är viktigt att ombuden framstår som oavhängiga och att det därför inte är lämpligt att regeringen eller någon regeringen underställd myndighet – som kan ses som statens företrädare gentemot de enskilda misstänkta – utser och entledigar de offentliga ombuden. Lagrådet har särskilt påpekat att det med den föreslagna regleringen inte finns någon garanti mot att regeringen entledigar ett ombud under pågående tvångsmedelsärende.

Regeringen delar Lagrådets uppfattning att det är viktigt att ombuden framstår som oavhängiga, men vill understryka det faktum att det är domstolen som beslutar om tillstånd till användning av hemliga tvångsmedel och att det därför är domstolen som – med sin grundlagsfästa självständighet och de ordinarie domarnas oavsätlighet – utgör garantin för att dessa ärenden avgörs på ett i förhållande till statsmakterna oavhängigt sätt. Givetvis bör regeringen inte kunna påverka vem som är offentligt ombud i ett visst ärende.

För att åstadkomma en reglering som tydliggör att regeringen inte fritt kan entlediga ett offentligt ombud föreslår regeringen att de offentliga ombuden utses enligt den modell som gäller för utseende av dem som skall tjänstgöra som ekonomiska experter i domstol (4 kap. 10 a § rättegångsbalken). Det innebär att regeringen för tre år i sänder förordnar dem som kan tjänstgöra som offentliga ombud. Under treårsperioden får vid behov ytterligare personer förordnas för återstående del av perioden. Någon föreskrift som ger regeringen en särskild möjlighet att entlediga ett offentligt ombud behövs inte med denna lösning. I enlighet med Lagrådets synpunkter bör Sveriges advokatsamfunds och Tjänsteförslagsnämndens för domstolsväsendet medverkan lagfästas. Det kan lämpligen ske genom en bestämmelse av innebörd att regeringen skall inhämta förslag på lämpliga kandidater från dessa organ. Med denna modell bör föreskrivas att ett offentligt ombud skall vara svensk medborgare och att han eller hon inte får vara i konkurstillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken. Förfarandet innan förordnandet ges behöver inte närmare regleras. Som Lagrådet har påpekat behövs med denna lösning inte något bemyndigande för regeringen att meddela närmare bestämmelser om offentliga ombud. I det enskilda ärendet är det rätten som avgör vem av dem som förordnats som skall utses till offentligt ombud.

Om det offentliga ombudet är anlitat i ett ännu inte avslutat ärende vid den tidpunkt då regeringens förordnande upphör, bör det offentliga ombudet få slutföra uppdraget. I rättegångsbalken bör därför föras in en bestämmelse av innebörd att ett offentligt ombud får slutföra pågående uppdrag utan hinder av att regeringens förordnande har upphört.

Regeringens förslag: Domstolens prövning av en ansökan om hemlig teleavlyssning eller hemlig kameraövervakning sker vid ett sammanträde där åklagaren och det offentliga ombudet närvarar.

Om ärendet är så brådskande att ett dröjsmål skulle riskera syftet med tvångsmedlet, får sammanträde hållas och beslut fattas utan att ett offentligt ombud varit närvarande eller annars fått tillfälle att yttra sig. I sådant fall skall ett offentligt ombud underrättas om att beslut har fattats och ombudet beredas tillfälle att ta del av ärendet.

Ett uppdrag som offentligt ombud gäller även i högre rätt.

Utredningen redovisar inga närmare överväganden när det gäller handläggningen.

Remissinstanserna: *Göteborgs tingsrätt* menar att det är uppenbart att kravet på medverkan av ett offentlig ombud kommer att medföra en avsevärd fördröjning av handläggningen. Enligt tingsrätten bör det övervägas om inte särskilda förfaranderegler bör tillskapas för domstolsprövningen. *Stockholms tingsrätt* anför att man kan tänka sig en ordning där domstolen, då fara är i dröjsmål, skulle kunna meddela beslut utan hörande av det offentliga ombudet.

Skälen för regeringens förslag: Ett ärende som rör hemliga tvångsmedel handläggs vid domstolen enligt bestämmelserna i rättegångsbalken för rättegångsfrågor i brottmål. Ärendelagen (1996:242) är alltså inte tillämplig. Några särskilda bestämmelser för handläggningen av ärenden om hemliga tvångsmedel finns inte. En mer formell handläggningsordning kan dock gagna rättssäkerheten i de ärenden som omfattas av regeringens förslag om offentliga ombud.

Huvudregeln bör vara att en fråga om användning av hemlig teleavlyssning eller hemlig kameraövervakning skall prövas vid ett sammanträde där både åklagaren och det offentliga ombudet är närvarande inför rätten.

Det kan inträffa att ett ärende är så brådskande att det inte finns tid att kontakta ett offentligt ombud eller att rätten inte lyckas nå ett offentligt ombud som kan inställa sig med kort varsel eller beredas tillfälle att yttra sig före sammanträdet. En regel som föreskriver obligatorisk medverkan av ett offentligt ombud skulle då i ett enskilt fall kunna bli ett hinder för utredningen av ett visst brott. Därför bör det finnas en möjlighet för rätten att i sådana undantagsfall få pröva ärendet även om ett offentligt ombud inte kan närvara eller hinner yttra sig innan ärendet avgörs. Har beslut fattats utan att ett offentligt ombud varit närvarande eller annars fått tillfälle att yttra sig bör ett offentligt ombud underrättas om att ett beslut fattats och ombudet beredas tillfälle att ta del av ärendet. Det följer – som Lagrådet påpekat – av den föreslagna bestämmelsen i 27 kap. 26 § andra stycket rättegångsbalken. Lagrådet har vidare föreslagit att det för dessa fall förs in en föreskrift om att det snarast efter sammanträdet förordnas ett offentligt ombud i ärendet. Regeringen har – med utgångspunkt i Lagrådets förslag – valt att generellt föreskriva att när en ansökan om hemlig teleavlyssning kommit in till rätten, rätten så snart som möjligt skall utse ett offentligt ombud i ärendet. Samma regel kommer att gälla i fråga om hemlig kameraövervakning.

Det bör främst av sekretessskäl inte förekomma att ombud övertar varandras ärenden sedan handläggningen påbörjats. Något formellt hinder bör dock inte ställas upp, eftersom ett byte kan bli nödvändigt, t.ex. på grund av sjukdom eller jäv.

Ett uppdrag som offentligt ombud bör – i likhet med ett uppdrag som offentlig försvarare – gälla även i högre rätt.

5.6 Sekretess och tystnadsplikt

Regeringens bedömning och förslag: Det behövs inga nya regler om sekretess i ärenden om hemliga tvångsmedel hos domstol.

I sekretesslagen införs en bestämmelse som innebär att ett offentligt ombud utan hinder av sekretess får ta del av uppgifter i ärenden hos domstol om hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning.

I rättegångsbalken införs en bestämmelse som anger att ett offentligt ombud inte obehörigen får avslöja vad han eller hon får kännedom om under uppdraget.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens i fråga om tystnadsplikt. Utredningen tog inte upp frågan om undantag för sekretess i sekretesslagen.

Remissinstanserna: *Svea hovrätt* anser att bl.a. sekretessproblem som är förknippade med ombudets långtgående insyn i polisens verksamhet behöver belysas ytterligare.

Skälen för regeringens bedömning och förslag

Sekretess hos domstolen

Regeringens förslag innebär att rättens prövning av en begäran om hemlig teleavlyssning eller hemlig kameraövervakning alltid äger rum vid ett sammanträde, vilket medför att de bestämmelser som utgår från den i regeringsformen föreskrivna huvudregeln att förhandlingar inför domstol skall vara offentliga blir aktuella.

En förhandling får hållas inom stängda dörrar under vissa förutsättningar, om det kan antas att det vid förhandlingen kommer att förebringas uppgifter för vilka hos domstolen gäller sådan sekretess som avses i sekretesslagen (5 kap. 1 § rättegångsbalken). Är det fråga om domstolsförhandling under förundersökning i brottmål får förhandling alltid hållas inom stängda dörrar till den del det förebringas uppgift för vilken gäller sekretess enligt 5 kap. 1 § eller 9 kap. 17 § sekretesslagen. I 5 kap. 1 § sekretesslagen föreskrivs bl.a. om sekretess för uppgifter som hänför sig till förundersökning i brottmål eller angelägenhet som avser användande av tvångsmedel i sådant mål eller i annan verksamhet för att förebygga brott. I samma bestämmelse föreskrivs även om sekretess till skydd för säkerhetspolisens verksamhet.

Om en sekretessbelagd uppgift läggs fram vid en förhandling med stängda dörrar, består sekretessen för uppgifterna under den fortsatta handläggningen av ärendet om inte domstolen förordnar annat. För att

sekretessen skall bestå efter det att domstolen har skilt ärendet från sig, måste rätten meddela ett särskilt förordnande om det, annars hävs sekretessen (12 kap. 3 § sekretesslagen).

Särskilda regler gäller för uppgifter som tas in i rättsens beslut. För dessa uppgifter upphör sekretessen att gälla om inte domstolen i beslutet förordnar att sekretessen skall bestå. Av 12 kap. 4 § sekretesslagen framgår att även själva beslutet under vissa förutsättningar får omfattas av sådant förordnande. När rätten avgör ärenden om hemliga tvångsmedel är det fast praxis att rätten förordnar att sekretessen enligt 5 kap. 1 § sekretesslagen skall bestå (se SvJT 1992 s. 539 f.).

Domstols diaries över ärenden om hemliga tvångsmedel omfattas av sekretess enligt 5 kap. 1 § sekretesslagen och 6 § sekretessförordningen (1980:657) (se t.ex. NJA 1993 s. 26).

Den nuvarande regleringen om offentlighet och sekretess i domstolsförfarandet är enligt regeringens bedömning tillräcklig i de fall det finns ett starkt intresse av fortsatt sekretess under och efter domstolsprövningen i enlighet med de bestämmelser regeringen nu föreslår.

Utlämnande av uppgifter till det offentliga ombudet

Det offentliga ombudets uppdrag innebär att han eller hon får del av en mängd uppgifter som omfattas av sekretess hos polis och åklagare. Ett offentligt ombud kommer också att i vissa ärenden få insyn i frågor som rör rikets säkerhet.

Enligt 1 kap. 2 § sekretesslagen får inte en uppgift för vilken gäller sekretess röjas för en enskild person i annat fall än när det särskilt anges i sekretesslagen eller i en annan lag till vilken sekretesslagen hänvisar. Av 14 kap. 5 § sekretesslagen följer att sekretess aldrig hindrar att part i mål eller ärende tar del av dom eller beslut i målet eller ärendet. Sekretess får enligt samma bestämmelse inte heller innebära en begränsning i en parts rätt enligt rättegångsbalken att få del av alla omständigheter som läggs till grund för avgörandet av ett mål eller ett ärende.

Det finns enligt nuvarande regler inte någon laglig möjlighet att lämna ut uppgifter som omfattas av sekretess till ett offentligt ombud. Det offentliga ombudet kan t.ex. inte anses vara part i den mening som avses i sekretesslagen. Bestämmelser som medger utlämnande av uppgifter till ombudet enligt de nu föreslagna reglerna i rättegångsbalken bör därför införas i 14 kap. sekretesslagen. Eftersom uppgifterna kommer att lämnas ut med stöd av rättegångsbalkens bestämmelser kan inte domstolen ställa upp förbehåll vid utlämnandet (jfr 14 kap. 10 § sekretesslagen och RH 1999:77).

Tystnadsplikt

Med hänsyn till de enskilda brottsutredningarna och till behovet av sekretess för polisens utredningsmetoder är det givetvis angeläget att det offentliga ombudet inte lämnar ut uppgifter som han eller hon fått genom sitt uppdrag. Det måste även ligga i det enskilda ombudets intresse att det

finns ett förbud att hänvisa till om han eller hon från utomstående får detaljerade förfrågningar om uppdraget.

Det offentliga ombudet företräder endast enskildas intressen och är inte knuten till domstolens verksamhet. Det offentliga ombudet omfattas därför inte av sekretesslagens (1980:100) bestämmelser om tystnadsplikt i det allmännas verksamhet. För att även det offentliga ombudet skall vara skyldigt att inte röja vad han eller hon erfar under sitt uppdrag bör det därför i rättegångsbalken införas en särskild regel om tystnadsplikt. För att inte ombudet skall vara förhindrat att lämna uppgifter till t.ex. högre rätt i samband med överklaganden eller till tillsynsmyndigheter i syfte att påtala missförhållanden, bör tystnadsplikten utformas på sådant sätt att ombudet inte obehörigen får röja vad han eller hon har fått kännedom om under uppdraget. Det bör särskilt framhållas att det offentliga ombudet inte står i något särskilt förhållande till den misstänkte eller till någon annan som berörs av verkställigheten av tvångsmedlet. Skulle det offentliga ombudet lämna ut uppgifter om det hemliga tvångsmedlet till någon av dessa, kan det därför inte anses ske behörigen på grund av någon särställning dem emellan. Skulle det offentliga ombudet bryta mot den nu föreslagna tystnadsplikten kan han eller hon dömas till ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

Här bör också uppmärksammas den regel som ger rätten möjlighet att förordna att en uppgift som lagts fram inom stängda dörrar inte får uppenbaras (5 kap. 4 § rättegångsbalken). Bestämmelsen ger domstol möjlighet att ålägga de närvarande personerna tystnadsplikt. Den som omfattas av ett sådant förordnande har inte meddelarfrihet i fråga om de uppgifter som förordnandet avser. Det gäller även ett offentligt ombud. Bryter ombudet mot ett sådant förordnande kan han eller hon dömas till ansvar enligt en särskild bestämmelse i 9 kap. 6 § rättegångsbalken.

5.7 Verkställighet och överklagande

Regeringens förslag och bedömning: I lagen om hemlig kameraövervakning införs en uttrycklig regel om att rättsens beslut genast går i verkställighet.

Några andra regler behöver inte införas med anledning av det offentliga ombudets rätt att överklaga.

Utredningen föreslår att det i 52 kap. 7 § rättegångsbalken införs ett uttryckligt undantag från hovrättens skyldighet att kommunicera ärenden om hemliga tvångsmedel när hovrätten avser att ändra tingsrättens beslut såvitt angår den misstänktes rätt. Utredningen föreslår också att motsvarande undantag görs i 56 kap. 7 § rättegångsbalken. Utredningens förslag i fråga om verkställighet överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Få remissinstanser har kommenterat utredningens förslag i dessa delar. *Domstolsverket* har anfört att det krävs en uttrycklig regel i 52 kap. 7 § rättegångsbalken till stöd för att hovrätten skall kommunicera med det offentliga ombudet.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Med hänsyn till ärendenas karaktär verkställs beslut om tillstånd till hemliga tvångsmedel omedelbart. I fråga om hemlig teleavlyssning framgår det uttryckligen av 30 kap. 12 § rättegångsbalken. Högre rätt har möjlighet att inhibera ett tillståndsbeslut om den högre rätten av något skäl anser att beslutet tills vidare inte bör verkställas. Även om gällande bestämmelser om hemlig teleavlyssning utgår från att ett tillståndsbeslut aldrig blir föremål för prövning i högre rätt, eftersom den misstänkte inte känner till beslutet, gäller att en högre rätt enligt vad som föreskrivs i 52 kap. 7 § tredje stycket rättegångsbalken får meddela inhibition utan att höra motparten.

En bestämmelse som tydliggör att ett beslut får verkställas omedelbart bör enligt regeringens mening även införas i lagen om hemlig kameraövervakning.

Enligt regeringens bedömning kan bestämmelserna i 52 kap. 7 § första och andra styckena rättegångsbalken om kommunikering i hovrättsprocessen inte tillämpas på hemliga tvångsmedel såvitt gäller den misstänkte, eftersom tvångsmedlen i sig förutsätter att beslutet inte skall delges denna. Det finns anledning att framhålla att den misstänkte knappast kan betraktas som part i ärenden om hemliga tvångsmedel, eftersom användning av tvångsmedlet förutsätter att den misstänkte inte känner till ärendet. Regeringen anser därför inte att utredningens förslag i dessa delar bör genomföras.

Med hänsyn till att det offentliga ombudet föreslås få en rätt att överklaga rättens beslut och till den särskilda uppgift denne får i ärenden om hemliga tvångsmedel får denne också anses ha rätt att bli hörd enligt de regler som gäller för motpart om åklagaren skulle överklaga. Till skillnad från vad Domstolsverket anfört anser regeringen därför att någon särskild föreskrift om detta inte är nödvändig.

6 En mer ändamålsenlig reglering

6.1 Straffvärdeventil m.m.

Regeringens förslag: Hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning skall få användas även i fall då minimistraflet inte uppgår till fängelse i minst två år, om det enskilda brottets straffvärde kan antas överstiga två års fängelse.

Hemlig teleövervakning skall få användas även vid förundersökning om barnpornografibrott som inte är att anse som ringa och vid förundersökning om dataintrång. Vidare skall hemlig teleövervakning få användas vid förundersökning som gäller försök, förberedelse och stämpling till brott för vilka det är föreskrivet fängelse i minst sex månader.

Utredningens förslag: Utredningen avvisade tanken på en s.k. straffvärdeventil. I fråga om hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning föreslog utredningen att minimistraflet skulle sänkas till fängelse ett år.

Remissinstanserna: *Svea hovrätt* och *Åklagarmyndigheten i Malmö* förordar införande av en s.k. straffvärdeventil liknande den som redovisas under regeringens förslag. Även *Riksåklagaren* ställer sig positiv till en sådan lösning.

De flesta remissinstanser avstyrker eller ställer sig tveksamma till förslaget att sänka minimistraffet för hemlig teleavlyssning, däribland *Riksdagens Ombudsmän*, *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* och *Sveriges advokatsamfund*. *Helsingborgs tingsrätt* avstyrker också en generell sänkning men förordar att hemlig teleavlyssning skall få användas vid vissa ytterligare särskilt angivna brott.

Skälen för regeringens förslag

En straffvärdeventil för hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning

Enligt nuvarande ordning bestäms tillämpningsområdet för de hemliga tvångsmedlen genom att det anges ett minimistraff som skall vara föreskrivet för brottet. Hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning får användas vid förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i minst två år eller vid försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott (dvs. vid de så kallade osjälvtändiga brottsformerna). Förutsättningarna för att i brottsutredningar använda de hemliga tvångsmedlen är alltså beroende av de olika straffbudens minimistraff.

Det finns andra lagtekniska metoder för att bestämma tillämpningsområdet för tvångsmedel. För t.ex. anhållande och häktning sker avgränsningen genom att man anknyter till straffskalans övre gräns, dvs. att det på brottet skall kunna följa fängelse i exempelvis ett år eller mer för att tvångsmedlet skall få användas. En annan teknik är att använda en brottskatalog, dvs. att låta lagtexten innehålla en uttömmande uppräkningslista av de brott för vilka tvångsmedlet kan komma i fråga. Nackdelen med den förstnämnda metoden är att många brott har en mycket vid straffskala och det finns en stor risk för att tvångsmedel kommer att användas vid brott som i det enskilda fallet är mindre grovt. En nackdel med en brottskatalog är att den blir otymplig och måste ändras varje gång ett nytt brott tillkommer som motiverar användning av tvångsmedlet.

Som utredningen funnit bör utgångspunkten även i fortsättningen vara det minimistraff som är föreskrivet för brottet. En sådan avgränsning har ansetts utgöra en garanti för att tvångsmedlen används endast vid misstanke om allvarliga grova brott samtidigt som tvångsmedlen kan användas vid alla sådana brott, givetvis under förutsättning att övriga förutsättningar för tvångsmedlet är uppfyllda.

Nuvarande ordning har dock vissa brister. Som exempel på detta har utredningen nämnt tavelstölden på Moderna museet hösten 1993. Förundersökningen avsåg brottet grov stöld, ett brott som har en straffskala som omfattar fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Utredningen anför att trots att det tämligen omedelbart stod klart att brottets straffvärde skulle komma att klart överstiga två års fängelse var det inte möjligt att i utredningen använda hemlig teleavlyssning. Som andra exempel på fall där nuvarande ordning enligt utredningen inte

ledde till önskvärda resultat anges en förundersökning om grov stöld innefattande inbrott i en banklokal, där summan av det tillgripna uppgick till ca 30 miljoner kr, samt en förundersökning om försök till bedrägeri, där förundersökningen avsåg förfalskade växlar på ca tre miljarder kr.

Som utredningen anför är det ett viktigt samhällsintresse att med hjälp av effektiva tvångsmedel kunna utreda brott som i det enskilda fallet har mycket högt straffvärde, men som har en vid straffskala med lågt straffminimum. Det finns således ett behov av att i viss utsträckning kunna beakta straffvärdet för det enskilda brott som förundersökningen avser.

Straffvärdet är utgångspunkten för domstolens bedömning av vilket straff som skall följa på viss brottslighet (29 kap. 1 § brottsbalken). Vid bedömningen av straffvärdet skall vissa i 29 kap. brottsbalken angivna omständigheter beaktas. Den skada, kränkning eller den fara som gärningen har inneburit skall särskilt beaktas, liksom vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som den tilltalade haft (29 kap. 1 § andra stycket). Utgångspunkten vid bedömningen är de objektiva omständigheterna kring brottet, men som framgår har också subjektiva omständigheter betydelse. I 29 kap. 2 och 3 §§ anges försvårande respektive förmildrande omständigheter som särskilt skall beaktas vid bedömningen av ett brotts straffvärde.

Enligt utredningen har i stort sett samtliga de myndigheter som utredningen har samrått med ställt sig avvisande till en ordning som upptar en möjlighet att beakta ett brotts straffvärde, ofta under angivande av att det är alltför svårt att på ett sådant tidigt stadium i en brottsutredning göra en någorlunda säker bedömning av ett brotts straffvärde. Utredningen fann att de invändningar mot en sådan ordning som framkom under arbetet framstod som alltför allvarliga för att det skulle vara möjligt att lägga fram ett förslag till lagstiftning om användning av integritetskränkande tvångsmedel som bygger på straffvärdemodellen (bet. s. 380–381). Några remissinstanser, däribland Svea hovrätt och Åklagarmyndigheten i Malmö, har ändå tagit upp frågan om det inte är dags att pröva en slags straffvärdeventil i fråga om de hemliga tvångsmedlen.

Enligt regeringen har utredningen övervärderat svårigheterna och nackdelarna med en sådan reglering. Det torde inte vara någon avgörande skillnad mellan att på ett tidigt stadium bedöma om ett brott skall rubriceras på sådant sätt att en minimistrafregel är uppfylld och att göra en bedömning av detta brotts straffvärde. Som Lagrådet anför har visserligen en anknytning till straffvärdet i det enskilda fallet den nackdelen att ett brotts straffvärde skall prövas med hänsyn till en rad faktorer (jfr ovan) varav bara en del torde vara kända för de instanser som skall bedöma dem i tvångsmedelsärendet. Lagrådet menar mot den bakgrunden att det finns en stor risk att bara för den misstänkte negativa faktorer tas med i bedömningen och att straffvärdet för det enskilda brottet senare visar sig vara betydligt mindre än vad som först antagits. Regeringens förslag om införande av ett system med offentliga ombud i ärenden om hemliga tvångsmedel ger dock förutsättningar för en mer allsidig belysning av de omständigheter som inverkar på frågan om tvångsmedlets tillåtlighet och ger också möjlighet att få beslut om tillstånd till hemliga tvångsmedel överprövade. Att utredningen i vissa

fall ändå kan vara mindre robust skall räknas den misstänkte till godo i form av ett lägre bevisvärde (se t.ex. Ekelöf, Rättegång IV, 6 uppl., s. 128). Man skulle kunna uttrycka det så att en marginal till förmån för den misstänkte måste vägas in.

Av betydelse för frågan om införande av en möjlighet att ta hänsyn till straffvärdet i det konkreta fallet är vidare att dagens reglering kan uppfattas som i viss mån inkonsekvent. Straffskalorna för de olika brotten har inte bestämts för att tjäna som gräns för tvångsmedelsanvändningen. De brott för vilka mer ingripande tvångsmedel kan komma i fråga, utgör ofta den grövre formen av ett brott som även är kriminaliserat i en normalgrad. Hur gränsdragningen skett mellan det grova brottet och normalbrottet kan många gånger uppfattas som något slumpartat. Brotts som straffvärdemässigt är helt likvärdiga kan således få olika behandling i tvångsmedelshänseende beroende på att straffskalorna för brotten fått olika utformning. Vid misstanke om ett brott vars straffskalans nedre del understiger det minimistraff som krävs för användning av tvångsmedlet kan det – om den enskilda gärningens straffvärde överstiger nämnda straffminimum – finnas minst lika starka skäl att använda tvångsmedlet som vid misstanke om ett brott som har just detta minimum.

Mot bakgrund av det anförda anser regeringen att det bör införas en möjlighet att ta hänsyn till den enskilda gärningen och dess bedömda straffvärde. Med en sådan öppning - som kan kallas straffvärdeventil - kan man fånga upp de fall som i avsnittets inledning nämndes som exempel på konsekvenserna av den nuvarande ordningen.

Rikspolisstyrelsen har anført att en straffvärdeventil bör kunna användas även vid seriebrottslighet och att en bedömning då skulle göras av brottslighetens samlade straffvärde. Argument kan i och för sig anföras för en sådan ordning. Det finns dock också skäl emot. Hemliga tvångsmedel skulle kunna användas för enskilda brott som har ett relativt blygsamt straffvärde. Med hänsyn till det integritetsintrång som användande av sådana tvångsmedel oftast innebär bör försiktighet iakttas vid avgränsningen. Rikspolisstyrelsens förslag bör därför inte genomföras.

Konstruktionen på ventilen bör vara sådan att rätten skall göra i princip samma typ av bedömning som den gör när den prövar om de omständigheter som åklagaren åberopar till stöd för att brottet faller under en viss brottsrubricering är tillräckliga för en sådan rubricering. Vid en tillämpning av ventilen skall dock rätten i stället utifrån omständigheterna värdera brottets straffvärde. Bedömningen utgår i första hand från omständigheterna kring gärningen som sådan. Också omständigheter kring gärningsmannens person skall vägas in om de är relevanta för själva gärningen, även om utrymmet för detta normalt är begränsat på det tidiga stadium i utredningen som det vanligtvis är fråga om.

I lagrådsremissen föreslogs att straffvärdeventilen skulle utformas så att straffvärdet skulle antas vara fängelse i minst två år. För att tydliggöra att hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning inte skall kunna komma i fråga beträffande brott som har ett maximistraff om två år har förslaget justerats så att brottets straffvärde skall antas överstiga fängelse i två år för att medge användning av nämnda tvångsmedel. Även

försök, förberedelse och stämpling bör – i den utsträckning dessa osjälvständiga brottsformer är straffbara – omfattas av straffvärdeventilen.

Att en straffvärdeventil av det slag regeringen nu föreslår skall användas restriktivt följer av att det är fråga om hemlig tvångsmedelsanvändning mot enskild.

En straffvärdeventil för hemlig teleövervakning

Hemlig teleövervakning får användas vid förundersökning om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader och vid förundersökning om narkotikabrott eller narkotikasmuggling. Vid förundersökning angående försök, förberedelse eller stämpling till brott krävs för hemlig teleövervakning att det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år för det fullbordade brottet.

Även beträffande hemlig teleövervakning finns exempel på oönskade effekter av att regleringen utgår från brottets minimistraff. Det är enligt nuvarande regler t.ex. inte möjligt att förordna om hemlig teleövervakning vid misstanke om ett allvarligt dataintrång eller vid misstanke om omfattande, men ändå inte grovt barnpornografibrott, brott där det kan vara av avgörande betydelse att ta del av de teleadresser mellan vilka meddelanden utväxlats.

Mot denna bakgrund föreslogs i lagrådsremissen att en straffvärdeventil skulle införas även för hemlig teleövervakning. Lagrådet har pekat på att införande av en straffvärdeventil för hemlig teleövervakning skulle innebära att hemlig teleövervakning kan användas som tvångsmedel vid många brott som kan leda till en icke frihetsberövande påföljd.

Förslaget om en straffvärdeventil vid hemlig teleövervakning innebär att tvångsmedlet – åtminstone i teorin – skulle få ett omfattande tillämpningsområde. Regeringen anser att det finns vissa fördelar med förslaget men lämnar inte nu något förslag om en straffvärdeventil vid hemlig teleövervakning. Regeringen föreslår i stället att tillämpningsområdet utvidgas genom att vissa brott läggs till i den uppräknings (brottskatalog) som – vid sidan av kravet på visst minimistraff – finns av vissa brott för vilka hemlig teleövervakning kan användas.

För barnpornografibrott och dataintrång är inte föreskrivet visst minimistraff. Vid utredningar om barnpornografibrott och dataintrång är det typiskt sett av stor betydelse att ta del av de teleadresser mellan vilka meddelanden har utväxlats. Hemlig teleövervakning bör därför, trots att brotten inte omfattas av huvudregelns krav på visst minimistraff, få användas vid förundersökning om barnpornografibrott som inte är att anse som ringa och vid förundersökning om dataintrång.

Även vid utredning av andra brott kan det vara av intresse att ta del av de teleadresser mellan vilka meddelanden har utväxlats. Exempel på detta är olaga hot eller ofredande som begås genom telemeddelanden. Rikspolisstyrelsen har framhållit att olaga hot (vars straffskala omfattar böter och fängelse i ett år om brottet inte är grovt) riktat mot t.ex. medlemmar av riksdagen inte heller kan grunda beslut om hemlig teleövervakning. Olaga hot och ofredande begås visserligen ofta genom telemeddelanden. Under de angivna brottsbeteckningarna ryms emeller-

tid ett stort antal fall som är av en sådan karaktär att det inte bör komma ifråga att använda hemliga tvångsmedel. Regeringen lägger därför inte fram något förslag i den delen. Regeringen avser dock att noga följa utvecklingen och kommer om det behövs att återkomma till frågan i ett annat sammanhang.

Minimistrafen

Med angivna förslag finns inte skäl att på sätt utredningen föreslagit närmare överväga att vidga tillämpningsområdet för hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning till att omfatta alla brott som har ett minimistraf på ett års fängelse.

Hemlig teleövervakning vid osjälvständiga brottsformer

Det har i olika sammanhang (se bl.a. prop. 1988/89:124 s. 40 f. och prop. 1995/96:85 s. 25) framhållits hur viktigt det är att kunna använda tvångsmedel även vid utredningar beträffande brott som ännu inte har fullbordats. Bland annat har påpekats det angelägna i att man kan ingripa på ett tidigt stadium och om möjligt förhindra brottets fullbordande.

I det lagstiftningsärende som ledde till att hemlig teleövervakning infördes i rättegångsbalken utvecklades aldrig varför hemlig teleövervakning skulle få användas vid fullbordade brott som har ett minimistraf på fängelse i sex månader medan det skulle krävas ett straffminimum på två års fängelse för det fullbordade brottet för att tvångsmedlet skulle få användas vid försök, förberedelse och stämpling. I propositionen uttalades endast att övervägande skäl talade för samma avgränsning vid osjälvständiga brottsformer som för hemlig teleavlyssning (prop. 1988/89:124 s. 50).

Vad som anfördes till stöd för att tillåta hemlig teleavlyssning vid försök, förberedelse och stämpling till brott som får föranleda teleavlyssning har dock enligt regeringens mening samma bäring i fråga om hemlig teleövervakning. Det finns alltså goda skäl för en utvidgning av tillämpningsområdet till att omfatta även försök, förberedelse och stämpling till brott för vilka inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader, brott enligt 1 § narkotikastrafflagen och brott enligt 6 § första stycket lagen om straff för smuggling. Det kan även vid hemlig teleövervakning finnas minst lika starka skäl att tillgripa tvångsmedlet vid försök, förberedelse eller stämpling som vid fullbordat brott. Som utredningen föreslagit bör därför tillämpningsområdet för hemlig teleövervakning utvidgas på detta sätt. Med regeringens förslag i tidigare avsnitt kommer även försök till barnpornografibrott och försök och förberedelse till dataintrång att omfattas av den föreslagna utvidgningen.

Den särskilda bestämmelsen om hemlig teleövervakning vid misstanke om grov narkotikasmuggling

Hemlig teleövervakning kan – förutom i de fall då kravet på visst minimistraf är uppfyllt – användas vid misstanke om narkotikabrott och

narkotikasmuggling. I bestämmelsen om hemlig teleövervakning hänvisas beträffande narkotikasmugglingsbrott till 6 § första och tredje styckena lagen (2000:1234) om straff för smuggling. I *första* stycket straffbeläggs narkotikasmuggling av normalgraden och i *tredje* stycket straffbeläggs grov narkotikasmuggling. För sistnämnda brott är föreskrivet ett minimistraff om fängelse i två år. Således kan hemlig teleövervakning vid misstanke om grov narkotikasmuggling ske redan enligt huvudregelns krav på ett minimistraff om sex månaders fängelse.

Före den ändring som år 2000 gjordes i bestämmelsen om hemlig teleövervakning med anledning av den då nya lagen om straff för smuggling hänvisades vad gäller smugglingsbrott endast till 1 § i den numera upphävda lagen (1960:418) om straff för varusmuggling. I sistnämnda lagrum straffbelades normalgraden av varusmuggling som gäller narkotika med fängelse i högst tre år. Någon hänvisning till 3 § samma lag, i vilken föreskrevs ett minimistraff om fängelse i två år för sådan varusmuggling som gäller narkotika som är att anse som grov gjordes inte.

Hänvisningen i 27 kap. 19 § andra stycket andra punkten rättegångsbalken till tredje stycket i lagen (2000:1225) om straff för smuggling kan med anledning av det anförda utgå.

6.2 Teleadresser som den misstänkte kontaktar

Regeringens förslag: Hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning får avse även en teleadress som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att ringa till eller på annat sätt kontakta.

Utredningens förslag: Utredningens förslag skiljer sig från regeringens när det gäller beviskravet. Enligt utredningens förslag krävs att det kan antas att den misstänkte kommer att söka kontakt med teleadressen.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna avstyrker utredningens förslag i fråga om hemlig teleavlyssning. Bland dem som avstyrker återfinns *Riksdagens Ombudsmän*, *Uppsala universitet*, *Sveriges advokatsamfund*, *Domareförbundet*, *Landsorganisationen i Sverige*, *Sveriges Tidningsutgivareförening* och *Svenska Journalistförbundet*. Bland dem som tillstyrker finns *Hovrätten för Västra Sverige*, *Helsingborgs tingsrätt* (under förutsättning att minimistraffet inte sänks), *Riksåklagaren* och *Rikspolisstyrelsen*. Beträffande hemlig teleövervakning har remissinstanserna inte särskilt kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: De brottsbekämpande myndigheterna har sedan en tid tillbaka framhållit att det i kampen mot grövre brottslighet finns situationer där det vore mycket värdefullt att ha rätt att avlyssna en teleadress som den misstänkte ringer till. Som exempel på situationer där en sådan utvidgning av teleavlyssningsinstitutet skulle vara värdefull nämner utredningen bl.a. ett narkotikaärende där en misstänkt person avser att föra in ett parti narkotika till Sverige. I ärendet

kommer det till polisens kännedom att den misstänkte avser att ta kontakt med en viss person för att planera inresan innan han återvänder till Sverige. Ett annat exempel är att man för utredningen av ett brott behöver känna till varifrån den misstänkte ringer eller sänder elektronisk post. I nu angivna fall kan hemlig teleövervakning av mottagarens adress ge för brottsutredningen särskilt viktig information.

Enligt gällande rätt är det inte möjligt att avlyssna eller övervaka en teleadress som den misstänkte kan antas ringa till eller annars kontakta. Av de nyss nämnda exemplen framgår att det otvivelaktigt i vissa fall skulle vara av stort värde för brottsutredningen att få tillstånd till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning av en telefon eller en annan teleadress som den misstänkte kan förväntas kontakta.

En utvidgning av detta slag skulle såsom några remissinstanser framhållit medföra en ökad risk att för brottsutredningen ovidkommande personer utsätts för avlyssning. Det bör dock noteras att det även med dagens regler kan inträffa att en telefon som den misstänkte kan antas komma att användas avlyssnas och utnyttjas av andra, helt ovidkommande personer. Skillnaden mellan dessa situationer kan knappast anses vara så betydande att en sådan utvidgning av teleavlyssningsinstitutet som utredningen föreslagit skall anses otänkbar av integritetsskäl, i vart fall inte om en sådan möjlighet att avlyssna även annans teleadress kombineras med strängare krav på koppling mellan den misstänkte och teleadressen än den utredningen föreslagit.

De som begår brott använder sig i allt större utsträckning av telefoner som inte kan avlyssnas. Det har således blivit allt svårare att nå de misstänkta genom hemlig teleavlyssning av deras egna teleadresser eller sådana teleadresser de skulle kunna antas använda. Regeringen anser att vinsten för brottsbekämpningen uppväger det intrång i enskildas integritet som kan uppkomma vid avlyssning eller övervakning av en teleadress som den misstänkte kan antas kontakta. För att ett sådant ingrepp i integritetsskyddet skall kunna tillåtas, måste det dock ställas särskilt höga krav på kopplingen mellan den misstänkte och teleadressen. *Svea hovrätt* har förordat att ett sådant krav formuleras på sådant sätt att tillstånd till hemlig teleavlyssning av en teleadress som den misstänkte ringer till kan medges först när det av särskild anledning kan antas att den misstänkte kommer att ringa till eller på annat sätt kontakta den teleadressen. Enligt regeringens mening bör kravet på kopplingen ställas ännu högre. Som förutsättning för att hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning skall få avse en sådan teleadress bör således gälla att det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att ta kontakt med den teleadressen. Ett tillstånd förutsätter därigenom att det skall finnas tillförlitliga uppgifter som medför att man kan vara så gott som säker på att den misstänkte kommer att kontakta den aktuella teleadressen. Givetvis väger de intressen som innehavaren av teleadressen har särskilt tungt vid tillämpningen av den för alla tvångsmedel gällande proportionalitetsprincipen.

Regeringen vill särskilt framhålla att det i dessa fall ofta kan finnas anledning för åklagaren och rätten att meddela särskilda villkor för tillståndet. Eftersom tvångsmedlet i själva verket riktar sig mot den misstänkte, bör avlyssning eller övervakning endast undantagsvis

omfatta andra telemeddelanden än sådana som kommer in till teleadressen. Prop. 2002/03:74

6.3 Telemeddelanden som redan har befordrats

Regeringens förslag: Hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning får även avse telemeddelanden som har befordrats.

Teleoperatörens skyldighet att lagra eller förstöra telemeddelanden förändras inte.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som särskilt uttalat sig i frågan om redan befordrade meddelanden är positiva till förslaget. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* anser att frågan lagtekniskt bör lösas på annat sätt än det utredningen valt.

Skälen för regeringens förslag

Hemlig teleavlyssning

Teleoperatörerna erbjuder diverse tjänster som innebär att de på sina servrar lagrar telemeddelanden av olika slag åt abonnenterna. Exempel på sådana tjänster är s.k. röstbrevlådor, e-postbrevlådor, meddelandebboxar och telesvar. När bestämmelserna om hemlig teleavlyssning fördes in i rättegångsbalken (prop. 1975/76:202) tillhandahölls inte sådana tjänster. Utgångspunkten för regleringen var då i stället möjligheten att avlyssna ett pågående samtal. Tvångsmedlet omfattar med lagtextens ord "meddelanden som befordras". Den nuvarande lydelsen innefattar inte uttryckligen avlyssning av hos teleoperatören lagrade telemeddelanden. Bestämmelserna kan knappast heller tolkas så att telemeddelanden som befordrats i tiden före rättens beslut får lämnas ut efter ett beslut om hemlig teleavlyssning.

För brottsutredande myndigheters rätt att ta del av innehållet i meddelanden som redan har befordrats finns det bestämmelser i sekretesslagen (1980:100). Bestämmelserna är tillämpliga endast då en myndighet bedriver televerksamhet. När dåvarande Televerket före telelagens (1993:597) ikraftträdande bedrev televerksamhet hade brottsutredarna möjlighet att under de förutsättningar som anges i 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen i efterhand ta del av såväl innehållet i ett telemeddelande som t.ex. när och mellan vilka teleabonnemang som ett telemeddelande hade utväxlats. Sedan Televerket som myndighet upphörde att bedriva televerksamhet har möjligheten att med stöd av sekretesslagen ta del av innehållet i meddelanden som redan har befordrats i praktiken försvunnit.

Ett meddelande som förmedlas mellan två teleadresser men som inte tas emot av den uppringde utan i stället lagras hos teleoperatören, kan givetvis vara av lika stor betydelse för en brottsutredning som samtal som sker direkt mellan två teleadresser. Det kan hållas för sannolikt att användningen av sådana s.k. röstbrevlådor skulle öka bland de personer

som ägnar sig åt kriminell verksamhet om polisen inte kunde få tillstånd att ta del även av dessa uppgifter. Från integritetssynpunkt borde det vara utan betydelse om teledokumentet redan har befordrats och därefter lagrats hos teleoperatören eller om det är under befordran. En utvidgning av bestämmelserna om hemlig teleavlyssning till att omfatta även befordrade teledokument utgör delvis en återgång till vad som gällde när Televerket bedrev telefontrafik. Mot denna bakgrund och då det finns starka skäl för att ge de brottsutredande myndigheterna befogenhet att ta del av befordrade och lagrade teledokument föreslår regeringen att en sådan möjlighet skall införas i rättegångsbalken.

I sammanhanget bör noteras att andra bestämmelser gäller i fråga om brottsutredande myndigheters befogenheter att få del av ett teledokument om dokumentet finns lagrat på annan plats än hos teleoperatören.

Hemlig teleövervakning

Inte heller de nuvarande bestämmelserna i rättegångsbalken om hemlig teleövervakning innefattar uttryckligen historiska uppgifter om teledokument. Sådana har hittills inhämtats endast med stöd av sekretesslagen eller telelagen. Utredningen föreslår att ett inhämtande även skall kunna ske med stöd av rättegångsbalken under samma förutsättningar som ett inhämtande kan ske i fråga om kommande teledokument. I huvudsak samma skäl som talar för att hemlig teleavlyssning skall få avse historiska uppgifter talar för att genomföra utredningens förslag att möjliggöra inhämtande av historiska uppgifter om teledokument genom hemlig teleövervakning. Förslaget påverkar inte tillämpningen av de bestämmelser i andra lagar som ger de brottsutredande myndigheterna möjlighet att inhämta historiska uppgifter om teledokument. Som anges i avsnitt 3 och 4.4 kommer möjligheten för brottsutredande myndigheter att inhämta uppgifter om ett teledokument direkt från teleoperatör genom bestämmelserna i telelagen (1993:597) att bli föremål för ytterligare överväganden.

6.4 Undantag från kravet på en skäligen misstänkt person vid hemlig kameraövervakning

Regeringens förslag: Även om det inte finns någon person som är skäligen misstänkt får hemlig kameraövervakning användas om det är av synnerlig vikt för utredningen att kameraövervakning sker på en plats där brottet begåtts eller i omgivningen till en sådan plats.

Utredningens förslag skiljer sig från regeringens på så sätt att utredningens förslag inte är begränsat till en brottsplats eller omgivningen till en sådan plats.

Remissinstanserna: Utfallet är splittrat. Fem remissinstanser tillstyrker uttryckligen förslaget, nämligen *Hovrätten för Västra Sverige*, *Helsingborgs tingsrätt*, *Riksåklagaren*, *Rikspolisstyrelsen* och

Skälen för regeringens förslag: Det är enligt nuvarande ordning en förutsättning för att använda hemliga tvångsmedel att det har inletts förundersökning om ett brott och att det finns en person som är skäligen misstänkt för brottet.

Det finns ett antal situationer där det av utredningsskäl vore angeläget att kunna använda hemlig kameraövervakning när det inte finns någon som är skäligen misstänkt för ett känt brott. Man kan t.ex. tänka sig att det i ett bostadsområde har anlagts flera bränder och att det finns ett tydligt mönster i förfarandet men det inte är möjligt att ringa in en viss person som skäligen misstänkt för att ha anlagt bränderna. Man kan också tänka sig upprepade försök till mord på vårdhem, där gärningarna har begåtts genom manipulationer med respiratorutrustning eller genom att det lagts gift i medicinburkar. Det är självklart att det ur brottsutredningssynpunkt skulle vara värdefullt om tillstånd till hemlig kameraövervakning kunde beviljas i liknande fall. En användning av hemlig kameraövervakning skulle kunna bidra till att brottet eller brotten klaras upp och förhindra att flera allvarliga brott begås. Mot denna bakgrund anser utredningen att det finns ett påtagligt behov av att kunna använda hemlig kameraövervakning även när misstanken om brott inte kan hänföras till en viss person. Utredningen föreslår därför att hemlig kameraövervakning skall få användas även när det inte finns någon skäligen misstänkt.

Av betydelse i sammanhanget är att enligt gällande rätt polisen och andra med stöd av lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning kan få tillstånd att bedriva kameraövervakning utan att upplysa om det. Länsstyrelsen får medge undantag från upplysningsplikten om det finns synnerliga skäl för det. I den tidigare gällande lagen (1990:484) om övervakningskameror m.m. fanns en motsvarande möjlighet till undantag från upplysningsplikten. I förarbetena till den lagen uttalas att en ovillkorlig upplysningsplikt i vissa fall kunde motverka syftet med användningen av en övervakningskamera. Vidare uttalades att bestämmelsen avsåg undantagssituationer där det finns ett starkt behov av att kunna använda en övervakningskamera utan att behöva informera om den. Som exempel nämndes fall där hänsynen till allmän ordning och säkerhet gör sig särskilt gällande, t.ex. vid övervakning av här i landet anordnade internationella sammankomster, vid utländska statsbesök och liknande arrangemang. I propositionen med förslag till lagen om allmän kameraövervakning (prop. 1997/98:64 s. 24 f.) framhölls att några remissinstanser hade pekat på möjligheten att ta bort bestämmelsen om undantag från upplysningsplikten vid synnerliga skäl och i stället utvidga tillämpningsområdet för hemlig kameraövervakning på ett sådant sätt att polisen ges möjlighet till sådan övervakning bl.a. i de fall det inte finns någon person som är skäligen misstänkt för brottet. Regeringen stannade för att länsstyrelsens möjlighet att medge undantag från upplysningsplikten borde behållas, i vart fall till dess att frågan om att utvidga tillämpningsområdet för hemlig kameraövervakning hade behandlats av Buggningsutredningen.

Som utredningen funnit bör tillämpningsområdet för hemlig kameraövervakning utvidgas. Regeringen delar utredningens uppfattning

att hemlig kameraövervakning i vissa fall skall få användas trots att det inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Det skall vara av synnerlig vikt för utredningen att övervakningen sker. Syftet med åtgärden bör därmed i allmänhet vara att gärningsmannen kan påträffas på bar gärning.

Till skillnad från utredningen anser regeringen att möjligheten bör begränsas till den plats där brottet begåtts eller omgivningarna till en sådan plats. Det finns enligt regeringens mening annars en risk för att tvångsåtgärden kan komma att användas i brottsförebyggande syfte. Åtgärden är då typiskt sett inte något tvångsmedel och bör inte behandlas inom ramen för tvångsmedelsregleringen. Om syftet med en dold övervakning endast är brottsförebyggande eller om den dolda övervakningen sker endast av hänsyn till allmän ordning och säkerhet får frågan i stället prövas enligt lagen om allmän kameraövervakning. Det är därför motiverat att behålla länsstyrelsens möjlighet att medge undantag från upplysningsplikten i speciella situationer.

7 Särskilda frågor

7.1 Interimistisk beslutanderätt

Regeringens bedömning: Det bör inte nu införas någon ytterligare möjlighet för åklagaren att fatta interimistiska beslut i fråga om hemliga tvångsmedel.

Utredningens förslag: I rättegångsbalken införs en generell möjlighet för åklagaren att i brådskande fall fatta interimistiska beslut i fråga om hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning.

Remissinstanserna: En majoritet av instanserna avstyrker utredningens förslag. Tre instanser tillstyrker förslaget, nämligen *Göteborgs tingsrätt*, *Riksåklagaren* och *Rikspolisstyrelsen*.

Skälen för regeringens bedömning: Interimistiska beslut används när det är fråga om särskilt brådskande ärenden och det inte finns tid att avvakta den normala handläggningsordningen. Enligt 1952 års tvångsmedelslag har åklagaren en interimistisk beslutanderätt i fråga om de tvångsmedel som särskilt regleras där. Åklagarens beslut skall därefter underställas domstolen som skall besluta om tillståndet skall bestå eller inte. I övrigt har åklagaren inte någon interimistisk beslutanderätt när det gäller hemliga tvångsmedel.

Hemliga tvångsmedel bör omgärdas av särskilda rättssäkerhetsgarantier. En sådan garanti är den obligatoriska domstolsprövningen. Ett undantag från denna bör göras endast om det kan antas att syftet med regleringen annars inte kan uppnås.

Varken av utredningen eller av remissvaren framkommer att det finns något större behov av en särskild handläggningsordning för brådskande ärenden. Visserligen kan antalet ärenden om hemliga tvångsmedel antas öka. Det torde dock knappast innebära att det blir någon större ökning av

antalet ärenden som är brådskande eller annars kräver prövning på annan tid än kontorstid. Regeringen anser således att det inte har framkommit sådana starka skäl som krävs för att i rättegångsbalken införa en ordning där hemliga tvångsmedel får verkställas utan rättens tillstånd. Det finns därför inte nu anledning att genomföra utredningens förslag i denna del. Regeringen har dock för avsikt att noga följa utvecklingen och vid behov pröva frågan på nytt.

Är det fara i dröjsmål, torde i de flesta fall jourdomstol kunna ta upp frågan till prövning. Med anledning av vad Sveriges domareförbund anförde i det lagstiftningsärende som utvidgade jourdomstolarnas behörighet till att omfatta all befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel, finns här anledning att framhålla att beslut om hemliga tvångsmedel bör fattas endast av ordinarie domare eller av en tillförordnad domare som har motsvarande mognad och yrkeserfarenhet (se prop. 1999/2000:26 s. 102 f.).

7.2 Hemlig teleavlyssning och avlagd telefonlur

Regeringens bedömning: Avlyssning av bakgrundsamtal i samband med hemlig teleavlyssning bör inte särskilt regleras.

Utredningen lämnar inte något förslag i denna del, men anser att förfarandet utgör hemlig avlyssning.

Remissinstanserna: *Rikspolisstyrelsen* anser att avlyssning av bakgrundsamtal innefattas i hemlig teleavlyssning och att någon ändring därvidlag inte bör ske.

Skälen för regeringens bedömning

Bakgrund

Utredningen har tagit upp det förhållandet att bakgrundsamtal som förs i ett rum där det finns en telefon kan avlyssnas vid verkställighet av hemlig teleavlyssning. Den teknik som används innebär att avlyssningen påbörjas när luren lyfts eller motsvarande kommando ges på en trådlös telefon. Under det att hemlig teleavlyssning verkställs kan det också inträffa att en telefonlur tillhörande den avlyssnade teleadressen avsiktligt eller oavsiktligt läggs av. I sådana fall kan det som sägs i rummet avlyssnas.

Justitiekanslern har i ett ärende funnit att något telemeddelande i dessa fall inte förmedlas med motiveringen att det i begreppet telemeddelande får anses ligga att det finns både en sändare och en mottagare av meddelandet (JK:s beslut 1998-04-02, dnr 172-97-21). Justitiekanslern har i beslutet varit starkt kritisk till att tekniken fungerar på sätt som nu nämnts. Av Justitiekanslerns beslut framgår också att han anser att bestämmelserna om hemlig teleavlyssning inte kan läsas så extensivt att ett tillstånd kan anses omfatta även den situationen att det enda som avlyssnas är samtal som förs i det rum där telefonluren finns.

Utredningen anser att det ligger nära till hands – i vart fall när det gäller de samtal som tas upp medan telefonluren ligger av – att hävda att det är fråga om en olovlig avlyssning. Om telefonluren ligger av, kanske i timmar, och det är uppenbart att det inte pågår något telefonsamtal, utgör avlyssningen enligt utredningens bedömning hemlig avlyssning. Enligt utredningen är det knappast i överensstämmelse med vad institutet hemlig teleavlyssning är tänkt att omfatta att de brottsbekämpande myndigheterna, medvetna om situationen, låter en sådan teleavlyssning pågå. Avlyssningen bör därför enligt utredningen i ett fall som det nämnda genast avbrytas och det upptagna materialet förstöras. Uppmärksammas först i efterhand att det varit fråga om hemlig avlyssning och inte teleavlyssning bör också enligt utredningens bedömning materialet förstöras så snart det kan ske.

Rikspolisstyrelsen har för sin del anfört att bestämmelserna om hemlig teleavlyssning hittills har tillämpats även på dessa situationer och att någon ändring i detta avseende inte bör göras. Styrelsens uppfattning är att åtgärden att avlyssna bakgrundsamtal på detta sätt får anses falla under reglerna om hemlig teleavlyssning.

Behovet av särskild reglering

Regeringen delar utredningens och Justitiekanslerns bedömning att ett beslut om hemlig teleavlyssning inte avser avlyssning av vad som i övrigt förekommer på den plats där telefonen är placerad. Det kan dock givetvis inte undvikas att bakgrundsamtal eller annat ljud tas upp under avlyssningen. Vad som därvid kan uppfattas, t.ex. efter det att någon lyft luren men ännu inte slagit något nummer eller vad som sägs i rummet av andra under det att ett telefonsamtal i egentlig mening pågår, måste enligt regeringens bedömning rimligen anses ingå i verkställighet av ett tillstånd till hemlig teleavlyssning.

Mot bakgrund av tvångsmedlets integritetskänsliga karaktär finns anledning att framhålla att teleavlyssning inte skall komma i fråga om det är tveksamt om ett förfarande ryms inom bestämmelserna som reglerar tvångsmedlet. Det är uppenbart att syftet med ett tillstånd till hemlig teleavlyssning är att den brottsutredande myndigheten skall få del av telemeddelanden som befordras mellan två eller flera teleadresser, dvs. mellan en mottagare och en sändare. Om åklagarens begäran innebar att få del av uppgifter som lämnas i ett rum utan att sådant telemeddelande befordras torde inte finnas förutsättningar för att bevilja tillstånd till hemlig teleavlyssning. Om det under verkställigheten uppstår en situation som inte motsvarar syftet med beslutet finns inte heller längre förutsättningar att fortsätta verkställigheten. Det innebär enligt regeringens bedömning att avlyssningen skall avbrytas.

Att mer specifikt reglera denna situation innefattar lagtekniska svårigheter och leder till nya avgränsningsproblem. Den nuvarande regleringen ger enligt regeringens mening erforderlig ledning för när teleavlyssningen bör avbrytas. Regeringen anser därför att den aktuella situationen inte särskilt bör regleras.

Regeringens bedömning: Uppgifter om telemeddelanden hos teleoperatör kan inte hämtas in med stöd av beslag och editionsföreläggande. Detta får anses följa redan av allmänna principer och något lagstiftningsbehov finns därför inte.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit särskilda regler om förbud mot användande av beslag och editionsföreläggande för att få del av uppgifter om telemeddelanden hos en teleoperatör.

Remissinstanserna: De flesta av dem som yttrar sig i dessa frågor tillstyrker eller har ingen erinran mot utredningens förslag. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* har invänt mot att ett beslagsförbud av det slag som utredningen föreslagit medför att uppgifterna omfattas av beslagsförbud om de finns hos teleoperatören, men inte om de finns i den misstänktes bostad.

Skälen för regeringens bedömning: I rättspraxis synes ha förelegat viss osäkerhet huruvida generella regler om tvångsmedel i rättegångsbalken kan användas för att hämta in uppgifter om telemeddelanden hos en teleoperatör. Det har förekommit såväl beslut om husrannsakan hos mobiltelefonföretag för att säkra information om telemeddelanden som beslut att inte tillåta husrannsakan för att efterforska uppgifter om telemeddelanden utöver vad som kan ske inom ramen för uppgiftsplikten enligt telelagen och reglerna om teleövervakning i 27 kap. rättegångsbalken.

JO har kritiserat användningen av instituten husrannsakan och beslag eller editionsföreläggande för att få tillgång till uppgifter om telemeddelanden hos teleföretag (JO:s ämbetsberättelse 1997/98 s. 47 f. med hänvisning till Fitger, Rättegångsbalken, s. 27:12). JO anför att de särskilda reglerna i 27 kap. rättegångsbalken och i telelagen till skydd för uppgifter om telemeddelanden uppenbarligen skulle komma att sakna all verkan om de brottsutredande myndigheterna i stället för att använda dessa regler använder instituten edition och husrannsakan i förening med beslag. JO menar att det inte framstår som rimligt att lagstiftaren skulle ha avsett att ge skyddet för uppgifter om telemeddelanden denna ihåliga karaktär. Vidare pekar JO på att det varken i förarbetena eller i något annat sammanhang har gjorts några uttalanden från lagstiftarens sida som tyder på att avsikten skulle ha varit att dessa regler skall kunna användas för att ge de brottsutredande myndigheterna tillgång till uppgifter om telemeddelanden.

Svea hovrätt har därefter i ett beslut 1999 (RH 1999:97) funnit att bestämmelserna om husrannsakan inte, vid sidan av vad som gäller enligt bl.a. telelagen, är tillämpliga då åklagaren har begärt att hos telebolag få tillgång till uppgift som angår ett särskilt telemeddelande. Hovrätten fann att frågan om rätten att i brottsutredningar få tillgång till uppgifter från en teleoperatör om telemeddelanden, såväl till innehåll som i övrigt, får anses vara exklusivt reglerad genom bestämmelserna i 27 kap. rättegångsbalken, telelagen och sekretesslagen.

Såväl utredningen som JO har funnit att det inte bör komma i fråga att de brottsutredande myndigheterna använder editionsföreläggande eller husrannsakan i förening med beslag som substitut för tvångsmedlen hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning. Regeringen delar denna bedömning. Det är dock enligt regeringens mening tveksamt om det finns anledning att i lagstiftning införa särskilda regler om detta.

Redan de allmänna principerna om *lex specialis*, dvs. att lag som reglerar ett speciellt förhållande äger företräde framför en lag av allmän karaktär, och *lex posterior*, dvs. att senare tillkommen lag tar över äldre lag, torde leda till att husrannsakan, beslag och edition inte kan tillämpas för att få tillgång till uppgifter beträffande vilka det finns särskilt uppställda krav i annan, vid senare tidpunkt införd, särskild lagstiftning. Efter att rättspraxis tidigare varit osäker synes numera praxis ha stabiliserats och anslutit sig till den tolkning som bl.a. JO gett uttryck för. En lagstiftning på området som endast skulle ha ett förtydligande syfte skulle riskera att medföra nu oförutsebara motsatsslut. Regeringen finner därför att det inte finns skäl för att införa sådana särskilda regler om beslag och editionsföreläggande som utredningen föreslagit.

8 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Systemet med offentliga ombud och de bestämmelser som syftar till en mer ändamålsenlig reglering träder i kraft den 1 oktober 2004. Bestämmelsen i 27 kap. 27 § rättegångsbalken om förordnande av de personer som kan tjänstgöra som offentliga ombud träder dock i kraft redan den 1 april 2004.

Tillstånd till hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning för tid före rättsens beslut får inte avse tid före ikraftträdandet.

Utredningens förslag och bedömning: Utredningen föreslår inte någon tidpunkt för ikraftträdande och bedömer att övergångsbestämmelser inte behövs.

Skälen för regeringens förslag: Innan ett system med offentliga ombud kan träda i kraft måste ett antal personer som kan tjänstgöra som ombud förordnas. Därför bör bestämmelsen i 27 kap. 27 § rättegångsbalken, som reglerar förfarandet vid förordnande av offentliga ombud, träda i kraft i god tid före övriga lagförslag. Regeringen anser att den bestämmelsen bör träda i kraft den 1 april 2004 och övriga bestämmelser den 1 oktober 2004.

I avsnitt 6.3 föreslås att hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning skall få avse även redan befordrade meddelanden. Möjligheten att inhämta sådana telemeddelanden bör inte ges retroaktiv effekt. Tillstånd att inhämta uppgifter om innehållet i telemeddelanden för förfluten tid bör därför inte få avse tid före ikraftträdandet.

Regeringens bedömning: Förslagen medför ökade kostnader för staten. Dessa finansieras inom rättsväsendets utgiftsområde.

Utredningens förslag bygger på en bedömning utifrån de förslag som utredningen lämnar och skiljer sig därför från regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser pekar på den ökade arbetsbörda som framför allt förslaget om offentliga ombud kommer att medföra för domstolarna.

Skälen för regeringens bedömning: Förslagen i avsnitt 5 innebär att det vid prövning av en ansökan om hemlig teleavlyssning eller hemlig kameraövervakning skall utses ett offentligt ombud och att kostnaden för ersättning till det offentliga ombudet alltid kommer att stanna på staten.

Förslagen i avsnitt 6 innebär vissa utvidgningar av tillämpningsområdet för hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning. De föreslagna förändringarna kommer att innebära en viss ökning av antalet ärenden. Ökningen torde främst avse s.k. historiska meddelanden. Även beträffande hemlig kameraövervakning innebär förslagen vissa utvidgningar av tillämpningsområdet. Den årliga ökningen av antalet ärenden om tillstånd till hemlig kameraövervakning bedöms dock bli marginell.

Regeringen beräknar att den utvidgade användningen av berörda tvångsmedel i kombination med att ett offentligt ombud skall medverka i ärenden om hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning kommer att innebära att de allmänna domstolarna får en något ökad arbetsbelastning.

Teleoperatörerna tar betalt för att verkställa ett beslut om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning. En ökad användning av tvångsmedlen kan därför också komma att innebära vissa ökade kostnader för polisväsendet.

Kostnadsökningarna, som totalt kan beräknas till ca sex miljoner kr, kommer att finansieras inom ramen för rättsväsendet.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

27 kap.

18 §

Paragrafen innehåller en definition av tvångsmedlet hemlig teleavlyssning och anger när tvångsmedlet får användas.

Ändringarna i *första stycket*, som har behandlats i avsnitt 6.3, innebär att uppgifter får inhämtas om innehållet i ett telemeddelande som har befordrats, dvs. ett telemeddelande som har överlämnats av teleoperatören till mottagaren. Det gör det möjligt att avlyssna telemeddelanden som finns lagrade på teleoperatörens server. Genom de föreslagna ändringarna kan telemeddelanden som har avsänts före det att

beslutet om hemlig avlyssning fattades omfattas av ett beslut om hemlig teleavlyssning.

Så länge ett telemeddelande finns lagrat hos teleoperatören får meddelandets innehåll inhämtas endast med stöd av denna bestämmelse, oavsett om mottagaren tagit del av telemeddelandet eller inte. Som exempel kan nämnas att telemeddelandet finns lagrat på teleoperatörens server därför att mottagaren har en s.k. talsvarsfunktion. Även om meddelandet kan nås genom att man slår en kod på den fasta telefonen eller på mobiltelefonen, finns meddelandet inte med dagens teknik lagrat i själva telefonen och meddelandet kan därför endast inhämtas genom ett beslut om hemlig teleavlyssning.

I och med att tvångsmedlet nu omfattar inhämtande av uppgifter och telemeddelanden som har befordrats måste de förutsättningar och omständigheter som anges i 20 § första stycket punkten 1 och 2 ha förelegat vid den tidpunkt som uppgifterna och telemeddelandena befordrades. Se närmare om detta under kommentaren till 20 §.

Genom en *ny tredje punkt i andra stycket* införs en utvidgning i fråga om vid vilka brott hemlig teleavlyssning får användas. Förslaget har behandlats i avsnitt 6.1. Denna s.k. straffvärdeventil innebär i praktiken att domstol får besluta om tillstånd till hemlig teleavlyssning även vid förundersökning om brott som inte har ett minimistraff om två år i straffskalan under förutsättning att det enskilda brottets straffvärde bedöms överstiga fängelse i två år. Som exempel på när bestämmelsen kan bli tillämplig kan nämnas grov stöld och grovt skattebrott, som rör mycket stora värden, samt grov misshandel av särskilt allvarligt slag. Ett annat exempel är misstanke om rån, som dock inte är att betrakta som grovt, men där straffvärdet uppgår till över två år. Bestämmelsen är tillämplig även på osjälvständiga brott. Även försök, förberedelse och stämpling – i den utsträckning dessa osjälvständiga brottsformer är straffbara – omfattas således av straffvärdeventilen.

Det straffvärde som rätten skall bedöma är straffvärdet för det brott som ligger till grund för förundersökningen. Det framgår av att det i bestämmelsen anges att hemlig teleavlyssning får användas “vid förundersökning angående annat brott ..”. Omständigheter som är hänförliga till person kan i de flesta fall inte utredas närmare. Detta kommer, som utförligare behandlas i avsnitt 6.1, att återspegla sig på bevisfrågorna i ärendet. Straffvärdehöjande eller straffvärdelindrande omständigheter enligt 29 kap. brottsbalken kring brottet skall beaktas vid denna bedömning i den mån de är kända.

Det kan givetvis ytterst sällan åberopas muntlig bevisning eller annars förebringas en ingående utredning i fråga om de omständigheter som ligger till grund för åklagarens påstående att det enskilda brottet har det straffvärde som krävs. Rätten får därför, på samma sätt som den gör i fråga om brottsrubricering, bedöma om de i ärendet åberopade omständigheterna är tillräckliga för att det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Med hänsyn till att det är fråga om användning av särskilt integritetskänsliga tvångsmedel bör straffvärdeventilen tillämpas restriktivt.

19 §

I bestämmelsen definieras tvångsmedlet hemlig teleövervakning och anges när tvångsmedlet får användas.

Genom ändringar i *första stycket* får hemlig teleövervakning avse även teledelanden som har befordrats till eller från en viss teledress före det att rätten meddelat beslut om tvångsmedlet. I och med att tvångsmedlet kan innebära inhämtande av uppgifter och teledelanden som har befordrats måste de förutsättningar och omständigheter som anges i 20 § första stycket punkten 1 eller 2 ha förelegat vid den tidpunkt som uppgifterna och teledelandena befordrades. Se närmare om detta under kommentaren till 20 §.

Ändringarna i *andra styckets andra punkt* innebär att hemlig teleövervakning får användas även vid utredningar om barnpornografibrott som inte är att anse som ringa och vid dataintrång. Förslaget har behandlats i avsnitt 6.1. Under punkten 2 har vidare hänvisningen till 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling utgått. Skälen härför har utvecklats i avsnitt 6.1.

Ändringarna i *andra styckets tredje punkt* innebär en möjlighet till hemlig teleövervakning redan vid försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott som fullbordat kan föranleda hemlig teleövervakning. Även skälen till den ändringen har behandlats i avsnitt 6.1.

20 §

I paragrafen anges när hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning får ske och vilka teledresser som åtgärden får avse.

Ändringarna i *första stycket* innebär att tillämpningsområdet för hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning utvidgas till att även avse teledresser som det finns synnerlig anledning att anta att en misstänkt har ringt till eller på annat sätt kontaktat eller kommer att ringa till eller på annat sätt kommer att ta kontakt med. Det skall med andra ord på grund av tillförlitliga uppgifter vara så gott som säkert att den misstänkte kommer att ta kontakt med teledressen. Det förutsätts att bestämmelsen, som upptas i första styckets andra punkt, skall tillämpas restriktivt. Ett beslut om tillstånd bör med hänsyn till proportionalitetsprincipen ibland förenas med inskränkande villkor. Som exempel på ett sådant villkor kan nämnas att endast samtal som kommer in till den avlyssnade teledressen får avlyssnas. Med uttrycket "på annat sätt kontakta" avses klargöra att även datakommunikation omfattas av lagrummet.

Genom de föreslagna ändringarna i 18 och 19 §§ kommer även uppgifter för förfluten tid att kunna inhämtas. Om rättens beslut innebär att sådana uppgifter skall inhämtas, måste de förutsättningar som anges i punkterna 1 och 2 ha förelegat vid tiden för uppgiftens befordran. Det skall t.ex. finnas synnerlig anledning att anta att den misstänkte har kontaktat en viss teledress under den tid som tillståndet avser. Vidare skall den misstänkte ha innehaft teledressen under den tid tillståndet avser om beslutet grundas på den omständigheten.

Även *andra stycket* om meddelanden inom ett sådant telenät som får antas vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt har justerats med anledning av att enligt 18 och 19 §§ uppgifter för förfluten tid skall kunna inhämtas.

21 §

Paragrafen reglerar hur ett ärende om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning inleds och vad som skall anges i rättsens beslut.

I beslutet skall bl.a. anges under vilken tid tillståndet gäller. Maximitiden är en månad från dagen för beslutet. Hittills har tillståndets giltighetstid av naturliga skäl sammanfallit med den tid som tillståndet avser. Med hänsyn till att reglerna om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning i fortsättningen inte endast kommer att vara framåtsyftande utan även kan avse förfluten tid, kan ett tillstånd till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning avse även tid före rättsens beslut. *Andra stycket* har justerats i enlighet härmed. Ändringen innebär att reglerna kommer att handla om vilken tid ett tillstånd *avser* i stället för dess giltighetstid.

Enmånadersregeln kommer även i fortsättningen att vara tillämplig beträffande sådan tid som infaller efter beslutet. Tillståndet får aldrig avse längre tid än nödvändigt.

26 §

I paragrafen, som är *ny*, föreskrivs att det i ärenden om hemlig teleavlyssning skall finnas ett offentligt ombud som skall bevaka enskildas integritetsintressen.

Det offentliga ombudet företräder inte någon särskild misstänkt eller någon annan särskild person, utan enskildas intressen i allmänhet. Det offentliga ombudet får ta del av allt material som förekommer i ärendet och har rätt att överklaga rättsens beslut (se 28 § nedan). Inte heller när det offentliga ombudet för talan mot rättsens beslut gör ombudet det på den misstänktes eller på någon annan enskilds vägnar. Uppgiften liknar den som Justitiekanslern har att ta till vara allmänna intressen enligt lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning. Det offentliga ombudets rätt att överklaga är inte inskränkt till endast själva huvudfrågan om tillstånd skall ges eller inte. Om ombudet anser att särskilda inskränkande föreskrifter som rätten har meddelat inte är tillräckliga som förutsättning för ett tillstånd, kan ombudet föra talan om det.

Förutom i ärenden om hemlig teleavlyssning skall det offentliga ombudet verka i ärenden om hemlig kameraövervakning (jfr avsnitt 5.2).

Bestämmelserna om offentligt ombud är tillämpliga även i ärenden som handläggs enligt 1952 års tvångsmedelslag och enligt 20 § lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.

27 §

I paragrafen, som är *ny*, anges hur personer som skall verka som offentliga ombud förordnas och vilka som kan förordnas till sådana ombud.

Av *första stycket* framgår att regeringen för tre år i sänder förordnar de som kan tjänstgöra som offentliga ombud. Under treårsperioden får vid behov ytterligare personer förordnas för återstående del av perioden. I det enskilda ärendet utses det offentliga ombudet av rätten (jfr 28 §).

Ett offentligt ombud skall enligt *andra stycket* vara svensk medborgare och får inte vara i konkurstillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 §

föräldralken. Vidare skall ett offentligt ombud vara eller ha varit advokat eller ha varit ordinarie domare.

Av *tredje stycket* framgår att regeringen skall inhämta förslag på lämpliga kandidater från Sveriges advokatsamfund och Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet.

I *fjärde stycket* anges att ett offentligt ombud utan hinder av att regeringens förordnande upphört får slutföra pågående uppdrag.

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 5.4.

28 §

I paragrafen, som är *ny*, anges hur ärenden om hemlig teleavlyssning skall handläggas.

Utöver det förhållande att det offentliga ombudet tillkommer innebär bestämmelserna att handläggningen i dessa ärenden antar en mer formell karaktär.

När en ansökan om hemlig teleavlyssning kommit in till rätten, skall rätten enligt *första stycket* så snart som möjligt utse ett offentligt ombud i ärendet. De offentliga ombudens förordnanden är enligt 27 § generella. Det offentliga ombud som anlitas i det enskilda ärendet skall av rätten utses i ärendet. Beslutet är ett beslut under rättegången och får inte överklagas särskilt (jfr 49 kap. 5 §). Det finns inget hinder mot att samma offentliga ombud anlitas i flera ärenden som har samband med varandra, t.ex. då hemlig teleavlyssning inom ramen för en förundersökning begärs mot flera av de misstänkta. I de fall en ansökan om hemlig teleavlyssning avser en misstänkt som redan omfattas av ett tillstånd till hemlig teleavlyssning är det ofta naturligt att domstolen anlitar samma ombud som i det tidigare ärendet. Exempel på sådana situationer är då ansökan innebär en förlängning av det tidigare meddelade tillståndet eller en begäran om utvidgning av tillståndet till att gälla ytterligare en teledress.

Ärendet skall tas upp vid ett sammanträde. Till sammanträdet skall åklagaren och det offentliga ombudet kallas. Det finns inget hinder mot att vid sammanträdet också behandlas frågor om hemlig teleövervakning. Det ingår dock inte i det offentliga ombudets uppdrag att bevaka sådana frågor som enbart avser en ansökan om hemlig teleövervakning.

I sällsynta fall kan ett ärende vara så brådskande att det inte finns tid att få kontakt med och inkalla ett offentligt ombud utan att syftet med åtgärden riskerar att gå förlorad. Därför föreskrivs i *andra stycket* att rätten får hålla sammanträde och fatta beslut i ärendet utan att ett offentligt ombud varit närvarande eller fått tillfälle att yttra sig om dröjsmålet skulle allvarligt äventyra syftet med beslutet. Om det offentliga ombudet inte hinner inställa sig till sammanträdet, men det finns möjlighet att låta ombudet ta del av uppgifter om ärendet och att avge yttrande på annat lämpligt sätt, skall den möjligheten givetvis först utnyttjas.

Om ett beslut har fattats utan att något offentligt ombud yttrat sig skall ett offentligt ombud i efterhand ta del av ärendet. Det är en förutsättning för att överklaganderätten i praktiken skall bibehållas. Har ett offentligt ombud hörts i ärendet på annat sätt än vid sammanträdet har det ombudet enligt 26 § *andra stycket* rätt att därefter ta del av handlingarna.

Något formellt hinder mot ett byte av offentligt ombud har inte ställts upp. I de fall ett byte blir nödvändigt, t.ex. på grund av sjukdom, får

rätten med entledigande av det offentliga ombudet utse ett nytt offentligt ombud i ärendet. Någon möjlighet för det offentliga ombudet att sätta annan i sitt ställe finns inte.

29 §

Paragrafen, som är *ny*, anger att det offentliga ombudet har rätt till ersättning enligt samma bestämmelser som en offentlig försvarare i brottmål.

Det offentliga ombudet skall yrka ersättning för varje enskilt ärende. Tingsrätten fattar beslut om ersättning. I de fall det offentliga ombudet först i efterhand ges möjlighet att yttra sig i ärendet finns det inget som hindrar att hans eller hennes kostnadsyrkande behandlas trots att rätten i övrigt skiljt ärendet från sig.

Ett offentligt ombud har ingen huvudman. Den ersättning som utges till denne skall därför alltid staten svara för. Liksom offentliga försvarare kan de offentliga ombuden ersättas enligt timkostnadsnormen (se 21 kap. 10 § rättegångsbalken). Närmare bestämmelser finns i 2 § förordningen (1997:406) om offentlig försvarare m.m. Den s.k. brottmålstaxan är däremot inte tillämplig i dessa ärenden (DVFS 2002:5).

Lagen (1996:1621) om rätt för Domstolsverket att överklaga vissa beslut om ersättning m.m. är inte tillämplig på dessa beslut.

30 §

Paragrafen är *ny* och innehåller en bestämmelse om tystnadsplikt för offentliga ombud.

Det offentliga ombudet kan genom sitt uppdrag få del av känsligt material och uppgifter som är av betydelse för rikets säkerhet. Den tystnadsplikt som här föreskrivs innebär att det offentliga ombudet kan dömas enligt 20 kap. 3 § brottsbalken om ombudet obehörigen röjer en uppgift som han eller hon har fått del av genom uppdraget. Ombudet omfattas dock inte av regleringen i sekretesslagen (1980:100) på annat sätt än att meddelarfriheten inskränks om domstolen enligt 5 kap. 4 § rättegångsbalken vid sammanträdet förordnar att en sekretessbelagd uppgift som förekommit under sammanträdet inte får uppenbaras (se 16 kap. 1 § sekretesslagen). Bryter det offentliga ombudet mot rättens förordnande enligt 5 kap. 4 § rättegångsbalken kan denne dömas till böter enligt 9 kap. 6 § samma balk.

Uppgifter som omfattas av sekretess kan enligt den föreslagna 14 kap. 6 § sekretesslagen lämnas ut till det offentliga ombudet (jfr nedan).

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 oktober 2004 utom 27 § som träder i kraft den 1 april 2004. Avsikten med det tidigare ikraftträdandet för 27 § är att de personer som skall tjänstgöra som offentliga ombud skall kunna förordnas innan systemet med offentliga ombud träder i kraft.

För att den föreslagna möjligheten att inhämta redan befordrade telemeddelanden inte skall få retroaktiv effekt har särskilt föreskrivits att tillstånd till hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning för tid före rättens beslut inte får avse tid före ikraftträdandet.

10.2 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Prop. 2002/03:74

14 kap.

6 §

Paragrafen innehåller sekretessbrytande bestämmelser.

Det nuvarande *andra stycket* i paragrafen, som innehåller en hänvisning till lagen (1999:988) om förhör m.m. hos kommissionen för granskning av de svenska säkerhetstjänsterna, är inte längre aktuellt eftersom kommissionen har upphört med sin verksamhet. Den sekretessbrytande bestämmelsen i 14 kap. 6 § har därför utgått. I stället har införts ett nytt andra stycke med anledning av att det införs ett system med offentliga ombud i ärenden om hemliga tvångsmedel (jfr avsnitt 5).

Den nya bestämmelsen innebär att alla uppgifter som tillförts ett ärende som handläggs enligt 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken och ett beslut i ett sådant ärende trots sekretess får lämnas ut till det offentliga ombudet i ärendet. Det framgår av 14 kap. 10 § sekretesslagen att ett sådant utlämnande inte får förenas med villkor enligt den paragrafen.

Lagrådet har i sitt yttrande föreslagit att den nya bestämmelsen skall utgöra en egen paragraf och betecknas 5 a §. Litterabeteckningar har hittills inte använts i sekretesslagen. Regeringen anser mot den bakgrunden att det är lämpligare att i stället föra in bestämmelsen i ett nytt andra stycke i 14 kap. 6 § sekretesslagen.

En språklig modernisering har gjorts i paragrafens *första stycke*.

10.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning

2 §

I paragrafen anges vid vilka brott hemlig kameraövervakning får användas.

I en *ny tredje punkt* har en s.k. straffvärdeventil införts. Bestämmelsen överensstämmer med vad som föreslås i 27 kap. 18 § rättegångsbalken. Den innebär att oavsett om brottet är av sådan beskaffenhet som avses i punkterna 1–2 får kameraövervakning tillåtas om brottets straffvärde kan bedömas överstiga två år.

Om den närmare innebörden av bestämmelsen, se avsnitt 6.1 samt författningskommentaren till 27 kap. 18 § rättegångsbalken.

3 §

Paragrafen anger förutsättningarna för hemlig kameraövervakning i de fall där någon är skäligen misstänkt.

Med anledning av den nya regleringen i 3 a § har, i enlighet med Lagrådets förslag, ordet “endast” utgått ur paragrafens ingress.

3 a §

Paragrafen, som är *ny*, anger förutsättningarna för hemlig kameraövervakning i de fall det inte finns någon misstänkt. Den har behandlats i avsnitt 6.4.

Genom denna paragraf införs en möjlighet att använda hemlig kameraövervakning när det inte finns någon misstänkt för gärningen. Ett exempel på en situation då denna bestämmelse kan bli aktuell är då polisen känner till att det finns ett stort parti narkotika att hämta på en plats som är svår att tillfredsställande övervaka med personella resurser.

För att hemlig kameraövervakning skall få komma i fråga enligt denna bestämmelse krävs i princip att kameraövervakningen är avsedd att leda till att gärningsmannen kan påträffas på bar gärning.

Vid utformningen av bestämmelsen har Lagrådets synpunkter beaktats.

4 §

Paragrafen anger hur ett ärende om hemlig kameraövervakning inleds och vad som skall anges i rättsens beslut.

Ändringen i *första stycket* innebär att det görs en hänvisning till de bestämmelser i rättegångsbalken som föreskriver att ett offentligt ombud skall bevaka enskildas integritetsintressen i ärenden om hemlig teleavlyssning. När åklagaren har gett in en ansökan om hemlig kameraövervakning till rätten skall rätten alltså så snart som möjligt utse ett offentligt ombud i ärendet och hålla ett sammanträde. Se vidare författningskommentaren till förslagen till 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken.

Ändringen innebär också att den tidigare uttalade hänvisningen till 19 kap. rättegångsbalken utgår, vilket inte innebär någon ändring i sak – hänvisningen följer redan av att rättegångsbalkens bestämmelser om tvångsmedel under förundersökning är tillämpliga vid tillämpning av denna lag.

6 §

Paragrafen behandlar överklagande av rättsens beslut om hemlig kameraövervakning.

Genom ett *nytt första stycke* anges att rättsens beslut om tillstånd får verkställas omedelbart. Det är ett förtydligande av vad som redan anses gälla. Om det offentliga ombudet överklagar ett tillståndsbeslut gäller således tingsrättens beslut till dess högre rätt förordnar annat. Som framgår av 52 kap. 7 § tredje stycket rättegångsbalken får hovrätten förordna om inhibition.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att 27 kap. 18–25 §§ skall upphöra att gälla,
dels att rubriken till 27 kap. skall ha följande lydelse,
dels att 52 kap. 7 § och 56 kap. 7 § skall ha följande lydelse,
dels att det i balken skall införas två nya paragrafer, 27 kap. 2 a § och
38 kap. 2 a § samt ett nytt kapitel, 27 a kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

**Om beslag, hemlig teleavlyssning
m.m.**

Om beslag m.m.

2 a §

En skriftlig handling som återger innehållet i sådana telemeddelanden som avses i 27 a kap. 2 § eller innehåller uppgifter om sådana telemeddelanden som avses i 27 a kap. 4 § får inte tas i beslag. Detsamma gäller föremål som innehåller motsvarande information i elektronisk form

27 a kap.

1 § Hemlig teknisk avlyssning innebär att tal i enrum, samtal eller förhandlingar vid sammanträde eller annan sammankomst som allmänheten inte har tillträde till i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av ljud. Det tekniska hjälpmedlet får placeras i och återtas från utrymme som annars skyddas mot intrång.

2 § Hemlig teleavlyssning innebär att telemeddelanden, som är under befordran till eller från ett telefonnummer, en kod eller annan teleadress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Hemlig teleavlyssning innebär även att uppgifter i hemlighet hämtas in om till vilken teleadress som telemeddelandena sänds eller från vilken teleadress som telemeddelandena kommer.

3 § Annan teknisk avlyssning innebär att samtal eller förhandlingar som avses i 1 § avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av ljud, varvid någon som har kännedom om avlyssningen på

uppdrag av undersökningsledaren deltar i samtalet eller förhandlingen men i övrigt upplysning om förfarandet inte lämnas.

Prop. 2002/03:74
Bilaga 1

4 § Hemlig teleövervakning innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om

1. telemeddelanden som befordras eller har befordrats till eller från en viss teleadress, eller

2. lokaliseringen av en viss teleadress.

Genom hemlig teleövervakning kan telemeddelanden även hindras från att nå fram.

5 § Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda TV-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning, utan att upplysning om övervakningen lämnas.

Förutsättningar för användning av tvångsmedlen

6 § Tvångsmedel enligt detta kapitel får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

7 § Hemlig teknisk avlyssning får användas vid förundersökning angående

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. brott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64) eller sådant brott enligt 3 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling som avser narkotika, eller

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som nämns under 1 eller 2, om sådan gärning är belagd med straff.

8 § Hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning får användas vid förundersökning angående

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, eller

2. försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om sådan gärning är belagd med straff.

9 § Annan teknisk avlyssning och hemlig teleövervakning får användas vid förundersökning angående

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,

2. brott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64) eller sådant brott enligt 1 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling som avser narkotika, eller

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som nämns under 1 eller 2, om sådan gärning är belagd med straff.

Även om brottet inte omfattas av första stycket, får annan teknisk avlyssning användas vid förundersökning angående brott som innefattar hot om brottslig gärning, om hotet har framförts i ett telemeddelande.

10 § Hemlig teknisk avlyssning, hemlig teleavlyssning, annan teknisk avlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning får ske endast om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Även om det inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet, får hemlig teleövervakning, som avser telemeddelanden som har befordrats, samt hemlig kameraövervakning ske, om det av särskild anledning kan förväntas att åtgärden leder till att brottet klaras upp. Detsamma gäller annan teknisk avlyssning vid förundersökning angående brott som innefattar hot om brottslig gärning, om hotet har framförts i ett telemeddelande.

11 § Hemlig teknisk avlyssning får endast avse sådan plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig.

Hemlig teleavlyssning får endast avse en teleadress som innehas av den misstänkte eller som den misstänkte annars kan antas komma att använda eller söka kontakt med.

Hemlig teleövervakning får endast avse en teleadress som innehas av den misstänkte eller som den misstänkte annars kan antas ha använt eller komma att använda eller söka kontakt med. Hemlig teleövervakning enligt 10 § andra stycket får avse de teleadresser som använts i anslutning till den plats där brottet har begåtts eller en teleadress som innehas av eller kan antas ha använts av en målsägande och denne har samtyckt till åtgärden eller sådant samtycke inte har kunnat inhämtas.

Hemlig kameraövervakning får endast avse sådan plats där den misstänkte eller, i fall som avses i 10 § andra stycket, en misstänkt kan antas komma att uppehålla sig.

12 § Hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning får inte avse telemeddelanden som endast befordras inom ett telenät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

13 § Hemlig teknisk avlyssning och hemlig teleavlyssning får inte avse samtal eller telemeddelanden mellan den misstänkte och hans försvarare.

Upptagningar och uppteckningar skall, i den mån de omfattas av förbudet, omedelbart förstöras.

Beslutsordningen m.m.

14 § Frågor om hemlig teknisk avlyssning, hemlig teleavlyssning, annan teknisk avlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Åklagaren får dock i brådskande fall fatta beslut om en annan åtgärd enligt första stycket än hemlig teknisk avlyssning. Beslutet skall genast

skriftligen anmälas hos rätten, som skyndsamt skall ta upp ärendet till prövning.

Prop. 2002/03:74
Bilaga 1

15 § I ett beslut att tillåta hemlig teknisk avlyssning skall det anges vilken plats och under vilken tid tillståndet gäller. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga två veckor från dagen för beslutet.

I ett tillstånd till hemlig teknisk avlyssning skall det särskilt anges om tillståndet innefattar en rätt att placera det tekniska hjälpmedlet i och återta det från utrymme som annars skyddas mot intrång.

16 § I ett beslut att tillåta hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning skall det anges vilken teleadress och under vilken tid tillståndet gäller. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga en månad från dagen för beslutet. I fall som avses i 11 § tredje stycket skall beslutet om hemlig teleövervakning preciseras på lämpligt sätt.

I tillstånd till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning skall det särskilt anges om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga telenät.

17 § I ett beslut att tillåta hemlig kameraövervakning skall det anges vilken plats och under vilken tid tillståndet gäller. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

18 § Ett beslut att tillåta annan teknisk avlyssning skall preciseras på lämpligt sätt.

19 § Om det inte längre finns skäl för ett beslut om en åtgärd enligt detta kapitel, skall åklagaren eller rätten omedelbart häva beslutet.

20 § En upptagning eller uppteckning skall granskas snarast möjligt. I fråga om sådan granskning tillämpas 27 kap. 12 § första stycket denna balk.

Upptagningar och uppteckningar som saknar betydelse från utredningssynpunkt skall förstöras omedelbart efter det att de har granskats. Upptagningar och uppteckningar skall, i de delar de är av betydelse från utredningssynpunkt, bevaras till dess förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt. De skall därefter omedelbart förstöras.

Bestämmelserna i första och andra styckena skall tillämpas även på uppgifter som har hämtats in genom hemlig teleövervakning.

21 § Har ett beslut fattats att tillåta hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning, får de tekniska hjälpmedel som behövs för åtgärden användas.

Offentligt ombud

22 § För att ta tillvara den misstänktes intresse i ärenden om rättsens tillstånd till en åtgärd enligt detta kapitel eller i ärenden om prövning av beslut enligt 14 § andra stycket skall rätten utse ett offentligt ombud.

Regeringen beslutar om vem som får anlitas som offentligt ombud. Offentligt ombud skall vara advokat.

Ett offentligt ombud får entledigas, om det finns skäl till det.

I fråga om ersättning till offentligt ombud tillämpas 21 kap. 10 och 10 a §§ denna balk.

23 § Ett offentligt ombud har i ärenden som avses i 22 § rätt att ta del av och yttra sig över det som har tillförts ärendet, att närvara vid muntlig handläggning och att överklaga rättsens beslut

24 § Den som fullgör eller har fullgjort uppdrag som offentligt ombud får inte obehörigen röja vad han eller hon fått kännedom om under uppdraget

38 kap.

2 a §

Skyldighet att förete en skriftlig handling gäller inte en handling som återger innehållet i sådana teledelanden som avses i 27 a kap. 2 § eller innehåller uppgifter om sådana teledelanden som avses i 27 a kap. 4 §.

52 kap.

7 §

Om hovrätten finner att klagandens motpart bör höras angående överklagandet, skall överklagandet delges honom med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid.

Det överklagade beslutet får inte utan att motparten har lämnats tillfälle att yttra sig ändras såvitt angår hans rätt.

Har tingsrätten i tvistemål avslagit ett yrkande om kvarstad eller någon annan åtgärd enligt 15 kap. eller upphävt ett beslut om en sådan åtgärd eller i brottmål avslagit yrkande om en åtgärd som avses i 26–28 kap. eller upphävt ett beslut om en sådan åtgärd, får hovrätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla tills vidare. Har tingsrätten beviljat en sådan åtgärd eller förklarat att beslutet får verkställas även om det inte har laga kraft, får hovrätten omedelbart besluta att tingsrättens beslut tills vidare inte får verkställas. Hovrätten får också ändra tingsrättens beslut i fråga om häktning, tillstånd till restriktioner enligt 24 kap. 5 a § eller reseförbud utan att höra motparten.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller inte i fråga om den misstänkte i mål om en

56 kap.

7 §

Om Högsta domstolen finner att klagandens motpart bör höras angående överklagandet, skall överklagandet delges honom med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid

Bestämmelsen i första stycket gäller inte i fråga om den misstänkte i mål om en åtgärd enligt 27 a kap.

Denna lag träder i kraft den

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag gäller vid förundersökning angående

1. brott som avses i 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar gärning som avses i 4 § i nämnda kapitel,

2. brott som avses i 13 kap. 4 eller 5 §, 18 kap. 1, 3 eller 4 § eller 19 kap. 1, 2, 5, 6, 7, 8 eller 10 § brottsbalken, eller

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som nämns under 1 eller 2, om sådan gärning är belagd med straff.

Vid förundersökning angående brott som avses i 18 kap. 4 § samt 19 kap. 7 § och 10 § första och andra styckena brottsbalken får dock tillstånd till hemlig teknisk avlyssning enligt 5 § inte meddelas.

2 § På begäran av åklagaren får rätten, om det är nödvändigt, även vid en sådan ny förhandling i häktningsfrågan som avses i 24 kap. 19 § första stycket rättegångsbalken besluta om fortsatt häktning med stöd av 3 § i samma kapitel. I så fall skall ny häktningsförhandling hållas med högst en veckas mellanrum. Vid den förhandling som äger rum under fjärde veckan efter det att det första beslutet enligt 24 kap. 3 § rättegångsbalken meddelades får fortsatt häktning beslutas endast om det finns sannolika skäl för att den misstänkte har begått brottet.

3 § Ett sådant skriftligt meddelande som avses i 27 kap. 2 § andra meningen rättegångsbalken får tas i beslag även om för brottet är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år.

4 § Beslut enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken om kvarhållande av försändelse får i brådskande fall meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren. I sådant fall skall anmälan som avses i samma paragrafs tredje stycke göras till den som har meddelat beslutet. Denne har därvid att göra den prövning som där anges.

5 § Tillstånd enligt 27 a kap. rättegångsbalken till hemlig teknisk avlyssning, hemlig teleavlyssning, annan teknisk avlyssning, hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning får meddelas, även om brottet inte omfattas av 27 a kap. 7, 8 eller 9 § rättegångsbalken.

6 § Om undersökningsledaren eller åklagaren har beslutat om beslag med stöd av 3 § eller beslutat att ett sådant beslag skall bestå eller meddelat beslut enligt 4 §, skall beslutet genast skriftligen anmälas hos rätten, som skyndsamt skall ta upp ärendet till prövning.

7 § I fråga om överklagande av rättens beslut enligt denna lag tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om överklagande av rättens beslut i brottmål angående åtgärd som avses i 25–28 kap. samma balk.

Denna lag träder i kraft den

Häri genom föreskrivs att 9 kap. 8 §, 14 kap. 2 § och 16 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***9 kap.****8 §**

Sekretess gäller hos tillståndsmyndigheten på postområdet och hos myndighet som bedriver postverksamhet för uppgift som angår särskild postförsändelse. Om sekretess inte följer av annan bestämmelse, får dock sådan uppgift lämnas till den som är försändelsens avsändare eller mottagare.

Sekretess gäller hos myndighet som driver televerksamhet för uppgift som angår särskilt *telefonsamtal eller annat* telemeddelande. Om sekretess inte följer av annan bestämmelse, får dock sådan uppgift lämnas till den som har tagit del i *telefonsamtalet eller annars är telemeddelandets avsändare eller mottagare eller som innehar apparat som har använts för telemeddelandet.*

Sekretess gäller hos myndighet som driver televerksamhet för *innehållet i ett telemeddelande eller annan uppgift* som angår ett särskilt telemeddelande. Om sekretess inte följer av annan bestämmelse, får dock sådan uppgift lämnas till den som har tagit del i *utväxlingen av telemeddelandet eller som på annat sätt har sänt eller tagit emot meddelandet. Detsamma gäller, beträffande annat än innehållet i meddelandet, innehavaren av ett abonnemang som har använts för telemeddelandet.*

Sekretess gäller hos myndighet som handhar allmän samfärdsel för uppgift som angår enskilds förbindelse med samfärdselverksamheten och som inte avses i första eller andra stycket, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men. Sekretessen hos myndighet som bedriver postverksamhet för uppgift om enskilds adress gäller dock endast, om det kan antas att röjande av uppgiften skulle medföra fara för att någon utsätts för övergrepp eller annat allvarligt men.

Sekretess gäller för uppgift vid särskild sambandstjänst inom totalförsvaret, om uppgiften avser telemeddelande som utomstående utväxlar på telenät.

Sekretess gäller i ärenden som avser TV-avgifter för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen enligt tredje och femte styckena i högst tjugo år.

14 kap.

2 §

Prop. 2002/03:74

Bilaga 1

Sekretess hindrar inte att uppgift i annat fall än som avses i 1 § lämnas till myndighet, om uppgiften behövs där för

1. förundersökning, rättegång, ärende om disciplinansvar eller skiljande från anställning eller annat jämförbart rättsligt förfarande vid myndigheten mot någon rörande hans deltagande i verksamheten vid den myndighet där uppgiften förekommer,

2. omprövning av beslut eller åtgärd av den myndighet där uppgiften förekommer, eller

3. tillsyn över eller revision hos den myndighet där uppgiften förekommer.

Sekretess hindrar inte att uppgift lämnas i muntligt eller skriftligt yttrande av sakkunnig till domstol eller myndighet som bedriver förundersökning i brottmål.

Sekretess hindrar inte att uppgift om enskilds adress, telefonnummer och arbetsplats lämnas till en myndighet, om uppgiften behövs där för delgivning enligt delgivningslagen (1970:428). Uppgift hos myndighet som driver televerksamhet om enskilds telefonnummer får dock, om den enskilde hos myndigheten begärt att abonnemanget skall hållas hemligt och uppgiften omfattas av sekretess enligt 9 kap. 8 § tredje stycket, lämnas ut endast om den myndighet som begär uppgiften finner att det kan antas att den som söks för delgivning håller sig undan eller att det annars finns synnerliga skäl.

Sekretess hindrar inte att uppgift som angår misstanke om brott lämnas till åklagarmyndighet, polismyndighet eller annan myndighet som har att ingripa mot brottet, om fängelse är föreskrivet för brottet och detta kan antas föranleda annan påföljd än böter.

För uppgift som omfattas av sekretess enligt 7 kap. 1–6, 33 och 34 §§, 8 kap. 8 § första stycket, 9 eller 15 § eller 9 kap. 4 eller 7 §, 8 § första eller andra stycket eller 9 § andra stycket gäller vad som föreskrivs i fjärde stycket endast såvitt angår misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år. Dock hindrar sekretess enligt 7 kap. 1, 4, 33 eller 34 § inte att uppgift som angår misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år lämnas till åklagarmyndighet eller

Sekretess hindrar inte att uppgift som angår misstanke om brott lämnas till åklagarmyndighet, polismyndighet eller annan myndighet som har att ingripa mot brottet, om fängelse är föreskrivet för brottet och detta kan antas föranleda annan påföljd än böter. *Detta gäller dock inte uppgift som omfattas av sekretess enligt 9 kap. 8 § andra stycket.*

För uppgift som omfattas av sekretess enligt 7 kap. 1–6, 33 och 34 §§, 8 kap. 8 § första stycket, 9 eller 15 § eller 9 kap. 4 eller 7 §, 8 § första stycket eller 9 § andra stycket gäller vad som föreskrivs i fjärde stycket endast såvitt angår misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år. Dock hindrar sekretess enligt 7 kap. 1, 4, 33 eller 34 § inte att uppgift som angår misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år lämnas till åklagarmyndighet eller

polismyndighet.

polismyndighet.

Prop. 2002/03:74

Tredje och fjärde styckena gäller inte uppgift som omfattas av sekretess enligt 9 kap. 9 § första stycket.

Bilaga 1

Sekretess enligt 7 kap. 1 § och 4 § första och tredje styckena hindrar inte att uppgift om enskild, som inte fyllt arton år eller som fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel, eller närstående till denne lämnas från myndighet inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten till annan sådan myndighet, om det behövs för att den enskilde skall få nödvändig vård, behandling eller annat stöd. Detsamma gäller i fråga om lämnande av uppgift om gravid kvinna eller närstående till henne, om det behövs för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet.

16 kap.

1 §

Nuvarande lydelse

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

-----
3. denna lag enligt

-----
5 kap. 1 §

såvitt avser uppgift om kvarhållande av försändelse på befodringsföretag, hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning på grund av beslut av domstol, undersökningsledare eller åklagare.

Föreslagen lydelse

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap.

1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

Prop. 2002/03:74
Bilaga 1

---

3. denna lag enligt

---

5 kap. 1 §

såvitt avser uppgift om kvarhållande av försändelse på befordringsföretag, *hemlig teknisk avlyssning*, hemlig teleavlyssning, *annan teknisk avlyssning*, hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning på grund av beslut av domstol, undersökningsledare eller åklagare.

Denna lag träder i kraft den

Förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Prop. 2002/03:74
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 28 § i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 §

Kan det befaras att inhämtande av rättens tillstånd till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt 27 kap. 18 eller 19 § rättegångsbalken, kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken eller hemlig kameraövervakning enligt lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning skulle medföra sådan fördröjning eller annan olägenhet som är av väsentlig betydelse för utredningen, får åtgärden beslutas av åklagaren.

I fråga om kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken får åtgärden även beslutas av undersökningsledaren. Anmälan som avses i tredje stycket i nämnda paragraf skall göras hos den som har fattat beslutet. Denne skall pröva beslagsfrågan.

Om undersökningsledaren eller åklagaren har meddelat ett beslut med stöd av första stycket, skall det genast anmälas hos rätten. *Anmälan skall vara skriftlig och innehålla skälen för beslutet. Rätten skall pröva ärendet snabbt. Anser rätten att beslutet inte bör bestå, skall det upphävas.*

Åklagaren får i brådskande fall fatta beslut om hemlig teknisk avlyssning enligt 27 a kap. 1 § rättegångsbalken eller kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken. I fråga om kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken får åtgärden även beslutas av undersökningsledaren. Anmälan som avses i tredje stycket i nämnda paragraf skall göras hos den som har fattat beslutet. Denne skall pröva beslagsfrågan.

Om undersökningsledaren eller åklagaren har meddelat ett beslut med stöd av första stycket, skall det genast *skriftligen* anmälas hos rätten, *som skyndsamt skall ta upp ärendet till prövning.*

Denna lag träder i kraft den

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1990:484) om övervakningskameror m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Med övervakningskameror avses i denna lag TV-kameror, andra optiskelektroniska instrument och därmed jämförbara utrustningar som är uppsatta så att de, utan att manövreras på platsen, kan användas för personövervakning. Vad som i lagen sägs om övervakningskameror gäller i tillämpliga delar även för separata tekniska anordningar som är avsedda att användas för att behandla eller bevara bilder som tas upp av en övervakningskamera.

I fråga om användningen av övervakningskamera vid förundersökning i brottmål gäller *lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning*.

I fråga om användningen av övervakningskamera vid förundersökning i brottmål gäller *27 a kap. rättegångsbalken*.

Denna lag träder i kraft den

Härigenom föreskrivs att 20 och 21 §§ i lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §

För ett sådant ändamål som avses i 19 § första stycket kan rätten, om det finns synnerliga skäl, meddela Rikspolisstyrelsen eller en polismyndighet tillstånd enligt 27 kap. rättegångsbalken till hemlig teleavlyssning eller, om det är tillräckligt, hemlig teleövervakning.

Rätten kan för ett sådant ändamål som avses i 19 § första stycket, om det finns synnerliga skäl, även meddela Rikspolisstyrelsen eller en polismyndighet tillstånd att närmare undersöka, öppna eller granska post eller telegrafförsändelser, brev, andra slutna handlingar eller paket som har ställts till utlänningen eller som avsänts från honom och som påträffas vid husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning eller som finns hos ett befordringsföretag.

I det tillstånd som avses i andra stycket kan rätten förordna att en försändelse som avses i tillståndet och som ankommer till ett befordringsföretag, skall hållas kvar till dess den närmare undersökts, öppnats eller granskats. Förordnandet skall innehålla underrättelse om att meddelande om åtgärden inte får lämnas till avsändaren, mottagaren eller någon annan, utan tillstånd av den som har begärt åtgärden.

21 §

Det tillstånd som avses i 20 § skall meddelas att gälla för en viss tid som inte överstiger en månad.

Frågan om tillstånd prövas av Stockholms tingsrätt på yrkande av *rikspolisstyrelsen* eller en polismyndighet. Rättens beslut om tillstånd gäller omedelbart. I fråga om förfarandet tillämpas i övrigt 27 kap. rättegångsbalken på motsvarande sätt.

Frågan om tillstånd prövas av Stockholms tingsrätt på yrkande av *Rikspolisstyrelsen* eller en polismyndighet. Rättens beslut om tillstånd gäller omedelbart. I fråga om förfarandet tillämpas i övrigt 27 a kap. rättegångsbalken på motsvarande sätt.

Denna lag träder i kraft den

Härigenom föreskrivs att 26 och 27 §§ telelagen (1993:597) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §

Tystnadsplikt enligt 25 § första stycket gäller även för uppgift som hänför sig till

1. åtgärden att kvarhålla försändelser enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken och

2. angelägenhet som avser användning av hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt 27 kap. 18 eller 19 § rättegångsbalken.

2. angelägenhet som avser användning av hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt 27 a kap. 2 eller 4 § rättegångsbalken.

27 §

Den som driver televerksamhet och därvid har fått del av eller tillgång till uppgift som avses i 25 § första stycket skall på begäran lämna

1. uppgift som avses i 25 § första stycket 1 till en myndighet som i ett särskilt fall behöver en sådan uppgift för delgivning enligt delgivningslagen (1970:428), om myndigheten finner att det kan antas att den som söks för delgivning håller sig undan eller att det annars finns synnerliga skäl,

2. uppgift som avses i 25 § första stycket 1 och som angår misstanke om brott till åklagarmyndighet, polismyndighet eller någon annan myndighet som skall ingripa mot brottet, om fängelse är föreskrivet för brottet och detta enligt myndighetens bedömning kan föranleda annan påföljd än böter,

3. uppgift som avses i 25 § första stycket 3 och som angår misstanke om brott till åklagarmyndighet, polismyndighet eller någon annan myndighet som skall ingripa mot brottet, om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

4. uppgift som avses i 25 § första stycket 1 till en kronofogdemyndighet som behöver uppgiften i exekutiv verksamhet, om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende,

5. uppgift som avses i 25 § första stycket 1 till en skattemyndighet som behöver uppgiften i verksamhet som avser kontroll av

3. uppgift som avses i 25 § första stycket 1 till en kronofogdemyndighet som behöver uppgiften i exekutiv verksamhet, om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende,

4. uppgift som avses i 25 § första stycket 1 till en skattemyndighet som behöver uppgiften i verksamhet som avser kontroll av skatt

skatt eller avgift eller i utredning om rätt folkbokföringsort enligt folkbokföringslagen (1991:481), om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende,

6. uppgift som avses i 25 § första stycket 1 till polismyndighet, om myndigheten finner att uppgiften behövs i samband med underrättelse, efterforskning eller identifiering vid olyckor eller dödsfall eller för att myndigheten skall kunna fullgöra uppgift som avses i 12 § polislagen (1984:387),

7. uppgift som avses i 25 § första stycket 1 till polismyndighet eller åklagarmyndighet, om myndigheten finner att uppgiften behövs i ett särskilt fall för att myndigheten skall kunna fullgöra underrättelseskyldighet enligt 31 § tredje stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

eller avgift eller i utredning om rätt folkbokföringsort enligt folkbokföringslagen (1991:481), om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende,

5. uppgift som avses i 25 § första stycket 1 till polismyndighet, om myndigheten finner att uppgiften behövs i samband med underrättelse, efterforskning eller identifiering vid olyckor eller dödsfall eller för att myndigheten skall kunna fullgöra uppgift som avses i 12 § polislagen (1984:387),

6. uppgift som avses i 25 § första stycket 1 till polismyndighet eller åklagarmyndighet, om myndigheten finner att uppgiften behövs i ett särskilt fall för att myndigheten skall kunna fullgöra underrättelseskyldighet enligt 31 § tredje stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Denna lag träder i kraft den

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 2002/03:74
Bilaga 2

Följande remissinstanser har beretts tillfälle att avge synpunkter på betänkandet SOU 1998:46 Om buggning och andra hemliga tvångsmedel m.m.

Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Hovrätten för Västra Sverige, Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Datainspektionen, Ekobrottsmyndigheten, Försvarsmakten, Generaltullstyrelsen, Post- och telestyrelsen, Riksrevisionsverket, Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Rättsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Svenska polisförbundet, Sveriges Industriförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Centralorganisationen SACO/SR, Svenska tidningsutgivareföreningen, Telia AB, Telia Telecom AB, Europolitan AB, Comviq GSM AB, Svenska Journalistförbundet, Ärkebiskopen i Uppsala.

Härutöver har synpunkter lämnats in av Svenska kyrkans centralstyrelse, Sveriges Kristna Råd, KLYS, Kyrkans Akademikerförbund, Tegs församling Umeå, Sv. Avdelningen av Internationella Juristkommissionen, Sveriges Radio AB, Sveriges Läkarförbund. Riksåklagaren har till sitt yttrande bifogat yttranden från andra åklagarmyndigheter.

Till den del synpunkterna inte har beaktats eller inte särskilt har angetts i texterna har - utöver de synpunkter som lämnats med anledning av Buggningsutredningens förslag - i huvudsak följande anförts av de myndigheter och organisationer som beretts tillfälle att lämna synpunkter på regeringens förslag inför utarbetandet av lagrådsremissen.

Rikspolisstyrelsen

Med förslaget till tillämpningsområde för hemlig teleövervakning försvåras bekämpningen av brott begångna på Internet. Minimistraffet bör sättas lägre än fängelse sex månader.

Säkerhetspolisen

Hänvisningen till 27 kap. 12 § rättegångsbalken i 10 § förslaget till lag om hemlig avlyssning kan ifrågasättas. Bestämmelsen innebär att rätten eller åklagaren alltid måste vara närvarande i de fall avlyssning sker i realtid. I förundersökningar där hemlig avlyssning kan komma i fråga torde ingen annan vara undersökningsledare än åklagare. För att inte begränsa den operativa nyttan av det nya tvångsmedlet bör det emellertid öppnas en möjlighet för undersökningsledaren att utse någon att utföra granskningen.

Tekniken medger inte i dag att uppgift om lokalisering sorteras bort vid övervakning på en teaddress (jfr förslaget till 27 kap. 20 § rättegångsbalken). Med regeringens förslag blir det nödvändigt att vidta åtgärder för en sådan teknisk lösning. Det bör vara möjligt, om än till ökade kostnader för såväl de tillståndspliktiga teleoperatörerna som för Säkerhetspolisen.

Tullverket

Hemlig avlyssning bör kunna användas även vid misstanke om förberedelse och stämpling till grov varusmuggling av t.ex. alkohol- och tobaksvaror. Vad som föreskrivs i 23 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken förhindrar en sådan tillämpning av den föreslagna straffvärdeventilen. Tullverket anser också att hemlig kameraövervakning bör få användas vid misstanke om förberedelse och stämpling till grov varusmuggling som inte avser narkotika.

Domstolsverket

Om ett offentligt ombud inte bedriver verksamhet uppstår frågor om ansvar för inbetalning av sociala avgifter m.m.

Sveriges advokatsamfund

Om lagstiftning kommer till stånd i enlighet med förslaget om offentliga ombud har samfundet inget att invända mot att de offentliga ombuden utses av regeringen efter samråd med samfundet.

Samfundet avstyrker att det införs en s.k. straffvärdeventil och anser att den restriktiva tillämpning som antyds i motiven inte återspeglas i lagtexten. Samfundet avstyrker också att sammanträden i ärenden om hemliga tvångsmedel skall kunna hållas utan närvaro av det offentliga

ombudet i vissa brådskande fall. Samfundet föreslår att en regel införs av innehåll att det offentliga ombudets närvaro är obligatorisk.

Prop. 2002/03:74
Bilaga 3

Telia AB

Med dagens teknik är det inte möjligt inte få med lokaliseringssuppgift vid teleövervakning (se förslaget till 27 kap. 20 § första stycket p. 2 rättegångsbalken). Kostnaderna för en anpassning kan för närvarande inte anges.

Förslag till lag om hemlig avlyssning

1 § Med hemlig avlyssning avses enligt denna lag att, vid förundersökning i brottmål, tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträde eller annan sammankomst som allmänheten inte har tillträde till, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom tekniskt hjälpmedel för återgivning av ljud.

Vid hemlig avlyssning får med särskilt tillstånd tekniska hjälpmedel i hemlighet installeras och återtogs från en plats som annars skyddas mot intrång.

2 § Hemlig avlyssning får användas vid förundersökning om

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,
2. brott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64) eller sådant brott enligt 3 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling som avser narkotika,
3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som nämns under 1 eller 2, om sådan gärning är belagd med straff, eller
4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde är fängelse i minst fyra år.

3 § Hemlig avlyssning får användas om någon är skäligen misstänkt för sådant brott som nämns i 2 §.

Hemlig avlyssning får dock användas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, och
2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som den innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

4 § Hemlig avlyssning får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Avser åtgärden någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes bostad, får hemlig avlyssning användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Hemlig avlyssning får inte avse en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för sådan verksamhet som bedrivs av personer som avses i 36 kap. 5 § andra–sjätte stycket rättegångsbalken. Detta gäller dock inte om det finns synnerlig anledning att anta att platsen används för brott som avses i 2 §.

5 § Hemlig avlyssning får inte omfatta samtal eller annat tal där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 § andra–sjätte stycket rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som sagts eller på annat sätt uttryckts. Om det framkommer under avlyssningen att det är fråga om sådant samtal eller tal, skall avlyssningen avbrytas.

En upptagning eller uppteckning som innehåller samtal eller tal som inte får omfattas av hemlig avlyssning skall i dessa delar omedelbart förstöras.

6 § Frågor om hemlig avlyssning prövas av rätten efter ansökan av åklagaren. Vid handläggningen tillämpas vad som föreskrivs i 27 kap. 26-30 §§ rättegångsbalken.

7 § Ett beslut att tillåta hemlig avlyssning skall innehålla uppgifter om vem som är misstänkt samt den plats tillståndet gäller. Om tillståndet är förenat med en rätt att få tillträde till en plats för att installera och återta tekniska hjälpmedel, skall det särskilt anges.

I beslutet skall det också anges under vilken tid tillståndet gäller. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillstånd enligt 1 § andra stycket, skall hjälpmedlet återtas eller på annat sätt göras obrukbart så snart det kan ske efter det att tiden för tillståndet gått ut eller tillståndet hävts. När hjälpmedlet har återtagits eller gjorts obrukbart, skall rätten underrättas om det.

8 § Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till hemlig avlyssning, skall åklagaren eller rätten omedelbart häva beslutet.

9 § Vid genomförande av hemlig avlyssning får olägenhet eller skada inte förorsakas utöver vad som är oundgängligen nödvändigt.

10 § En upptagning eller uppteckning som gjorts vid hemlig avlyssning skall granskas snarast möjligt. I fråga om sådan granskning tillämpas 27 kap. 12 § första stycket rättegångsbalken.

Upptagningar och uppteckningar som saknar betydelse från utredningssynpunkt skall förstöras omedelbart efter det att de har granskats. De delar av upptagningar och uppteckningar som är av betydelse från utredningssynpunkt skall bevaras till dess förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt. De skall därefter omedelbart förstöras.

11 § Rättens beslut i frågor om hemlig avlyssning går genast i verkställighet.

I fråga om överklagande av rättens beslut enligt denna lag tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om överklagande av rättens beslut i brottmål i fråga om en åtgärd som avses i 25–28 kap. samma balk.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2001 och gäller till utgången av år 2004.

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att 27 kap. 18–22 och 24 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i kapitlet skall införas sex nya paragrafer, 20 a samt 26–
30 §§, samt närmast före 26 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

18 §¹

Hemlig teleavlyssning innebär att teledokument, som befordras till eller från ett telefonnummer, en kod eller annan teleadress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Hemlig teleavlyssning får användas vid förundersökning *angående*

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller

2. försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om sådan gärning är belagd med straff.

Hemlig teleavlyssning innebär att teledokument, som befordras *eller har befordrats* till eller från ett telefonnummer, en kod eller annan teleadress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Hemlig teleavlyssning får användas vid förundersökning *om*

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om sådan gärning är belagd med straff eller

3. *annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde är fängelse i minst två år.*

Har tillstånd givits till hemlig teleavlyssning får även uppgifter hämtas in om vilken teleadress som teledokument sänds till eller vilken teleadress som teledokument kommer från samt teledokumentens längd i tid.

19 §²

Hemlig teleövervakning innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in

Hemlig teleövervakning innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in

¹ Senaste lydelse 1995:1230.

² Senaste lydelse 1995:1230.

om teledelanden som *har expedierats* eller *beställts* till eller från en viss teleadress *eller att sådana meddelanden* hindras från att nå fram.

Hemlig teleövervakning får användas vid förundersökning *angående*

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,

2. brott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64) eller sådant brott enligt 1 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling som avser narkotika eller

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott *för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år*, om sådan gärning är belagd med straff.

om

1. teledelanden som *befordras* eller *har befordrats* till eller från en viss teleadress, eller

2. lokalisering av en viss teleadress.

Genom hemlig teleövervakning får teledelanden även hindras från att nå fram till eller från en viss teleadress.

Hemlig teleövervakning får användas vid förundersökning *om*

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott, *som avses i 1–2*, om sådan gärning är belagd med straff *eller*

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde är fängelse i minst sex månader.

20 §³

Hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning får ske endast om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Åtgärden får endast avse en teleadress som *innehas eller annars kan antas komma att användas av den misstänkte.*

Hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning får ske endast om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Åtgärden får endast avse en teleadress som *under den tid tillståndet avser*

1. *innehas av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte eller som*

2. *det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte har ringt till eller på annat sätt kontaktat eller kommer att ringa till eller på annat sätt kontakta och det inte är fråga om lokalisering enligt 19 § första stycket.*

³ Senaste lydelse 1995:1230.

Avlyssning eller övervakning får inte avse telemeddelanden som endast befordras inom ett telenät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

Prop. 2002/03:74
Bilaga 4

20 a §

Även om det inte finns någon som är skäligen misstänkt får hemlig teleövervakning användas för att i hemlighet inhämta uppgifter om

1. de teleadresser som använts i anslutning till den plats där brottet har begåtts, eller

2. telemeddelanden som har befordrats till eller från en teleadress som innehas av eller av särskild anledning kan antas ha använts av en målsägande och samtycke till åtgärden inte kan inhämtas.

Hemlig teleövervakning enligt denna paragraf får ske endast om syftet är att fastställa vem som är gärningsman.

21 §⁴

Frågor om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

I ett beslut att tillåta hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning skall det anges vilken teleadress och under vilken tid tillståndet gäller. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

I ett beslut att tillåta hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning skall det anges vilken teleadress och under vilken tid tillståndet gäller. *Teleadress behöver inte anges i fall som avses i 20 a § första stycket 1.* Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

I tillstånd till avlyssning eller övervakning skall det särskilt anges om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga telenät.

22 §⁵

Hemlig teleavlyssning får *ej* ske av telefonsamtal eller andra telemeddelanden *mellan den misstänkte och hans försvarare.* Om det framkommer under

Hemlig teleavlyssning får *inte* ske av telefonsamtal eller andra telemeddelanden *där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 §*

⁴ Senaste lydelse 1995:1230.

⁵ Senaste lydelse 1989:650.

avlyssningen att det är fråga om ett sådant samtal eller meddelande, skall avlyssningen avbrytas.

Upptagningar och uppteckningar skall, i den mån de omfattas av förbudet, omedelbart förstöras.

24 §⁶

En upptagning eller uppteckning som gjorts vid hemlig teleavlyssning skall granskas snarast möjligt. I fråga om sådan granskning tillämpas 12 § första stycket.

Upptagningar och uppteckningar skall, i de delar de är av betydelse från utredningssynpunkt, bevaras till dess förundersökningen nedlagts eller avslutats eller, om åtal väckts, målet avgjorts slutligt. De skall därefter förstöras.

andra-sjätte stycket inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som sagts eller på annat sätt uttryckts. Om det framkommer under avlyssningen att det är fråga om ett sådant samtal eller meddelande, skall avlyssningen avbrytas.

En upptagning eller uppteckning som gjorts vid hemlig teleavlyssning *eller hemlig teleövervakning* skall granskas snarast möjligt. I fråga om sådan granskning tillämpas 12 § första stycket. *Upptagningar och uppteckningar som saknar betydelse från utredningssynpunkt skall förstöras omedelbart efter det att de har granskats.*

Upptagningar och uppteckningar skall, i de delar de är av betydelse från utredningssynpunkt, bevaras till dess förundersökningen nedlagts eller avslutats eller, om åtal väckts, målet avgjorts slutligt. De skall därefter *omedelbart* förstöras.

Offentligt ombud m.m.

26 §

Ett offentligt ombud skall ta till vara och bevaka skyddet för enskildas personliga integritet i ärenden hos domstol om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning.

Det offentliga ombudet har rätt att ta del av vad som förekommer i ärendet, yttra sig i det samt att överklaga rättens beslut.

27 §

Regeringen utser och entledigar offentliga ombud. Ett offentligt

⁶ Senaste lydelse 1989:650.

*ombud skall vara eller ha varit
advokat eller ha varit ordinarie
domare.*

Prop. 2002/03:74
Bilaga 4

*Regeringen meddelar närmare
bestämmelser om offentliga
ombud.*

28 §

*När en ansökan om tvångsmedel
som anges i 26 § kommit in till
rätten, skall rätten så snart som
möjligt hålla ett sammanträde. Vid
sammanträdet skall åklagaren och
ett offentligt ombud närvara.
Rätten skall förordna det
offentliga ombudet i ärendet.*

*Om ärendet är så brådskande
att ett dröjsmål allvarligt skulle
riskera syftet med tvångsmedlet,
får dock sammanträde hållas och
beslut fattas utan att ett offentligt
ombud har varit närvarande eller
annars fått tillfälle att yttra sig. I
sådant fall skall ett offentligt
ombud underrättas om att beslut
har fattats och ges tillfälle att ta
del av ärendet.*

29 §

*I fråga om ersättning till
offentligt ombud tillämpas
bestämmelserna i 21 kap. 10
första-tredje stycket och 10 a §§.*

30 §

*Den som fullgör eller har
fullgjort ett uppdrag som offentligt
ombud får inte obehörigen röja
vad han eller hon fått kännedom
om under uppdraget.*

Denna lag träder i kraft den 1 april 2001. Tillstånd till hemlig teleövervakning för att inhämta uppgifter om telemeddelanden för förfluten tid får avse tidpunkt före ikraftträdandet endast om det för brottet är föreskrivet fängelse i minst två år. Tillstånd till hemlig teleavlyssning om telemeddelanden för förfluten tid får inte avse tid före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, som gäller till och med den 31 december 2000,

dels att lagen skall fortsätta att gälla till och med den 31 december 2003,

dels att 5 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹

Tillstånd enligt 27 kap. rättegångsbalken till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning får meddelas, även om brottet inte omfattas av 27 kap. 18 eller 19 § rättegångsbalken. Tillstånd till hemlig kameraövervakning får meddelas enligt lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning, även om brottet inte omfattas av 2 § i den lagen.

Tillstånd enligt 27 kap. rättegångsbalken till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning får meddelas, även om brottet inte omfattas av 27 kap. 18 eller 19 § rättegångsbalken. Tillstånd till hemlig kameraövervakning får meddelas enligt lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning, även om brottet inte omfattas av 2 § i den lagen.
Tillstånd till hemlig avlyssning får meddelas enligt lagen (2000:00) om hemlig avlyssning även om brottet inte omfattas av 2 § i den lagen.

Kan det befaras att inhämtande av rättens tillstånd till hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning skulle medföra sådan fördröjning eller annan olägenhet, som är av väsentlig betydelse för utredningen, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2001.

¹ Senaste lydelse 1995:1507.

Härigenom föreskrivs i fråga om sekretesslagen (1980:100)¹ dels att 14 kap. 2 § och 16 kap. 1 § skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 14 kap. 11 §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***14 kap.**
2 §²

Sekretess hindrar inte att uppgift i annat fall än som avses i 1 § lämnas till myndighet, om uppgiften behövs där för

1. förundersökning, rättegång, ärende om disciplinansvar eller skiljande från anställning eller annat jämförbart rättsligt förfarande vid myndigheten mot någon rörande hans deltagande i verksamheten vid den myndighet där uppgiften förekommer,

2. omprövning av beslut eller åtgärd av den myndighet där uppgiften förekommer, eller

3. tillsyn över eller revision hos den myndighet där uppgiften förekommer.

Sekretess hindrar inte att uppgift lämnas i muntligt eller skriftligt yttrande av sakkunnig till domstol eller myndighet som bedriver förundersökning i brottmål.

Sekretess hindrar inte att uppgift om enskilds adress, telefonnummer och arbetsplats lämnas till en myndighet, om uppgiften behövs där för delgivning enligt delgivningslagen (1970:428). Uppgift hos myndighet som driver televerksamhet om enskilds telefonnummer får dock, om den enskilde hos myndigheten begärt att abonnemanget skall hållas hemligt och uppgiften omfattas av sekretess enligt 9 kap. 8 § tredje stycket, lämnas ut endast om den myndighet som begär uppgiften finner att det kan antas att den som söks för delgivning håller sig undan eller att det annars finns synnerliga skäl.

Sekretess hindrar inte att uppgift som angår misstanke om brott lämnas till åklagarmyndighet, polismyndighet eller annan myndighet som har att ingripa mot brottet, om fängelse är föreskrivet för brottet och detta kan antas föranleda annan påföljd än böter.

För uppgift som omfattas av sekretess enligt 7 kap. 1–6 och

Sekretess hindrar inte att uppgift som angår misstanke om brott lämnas till åklagarmyndighet, polismyndighet eller annan myndighet som har att ingripa mot brottet, om fängelse är föreskrivet för brottet och detta kan antas föranleda annan påföljd än böter. *Detta gäller dock inte uppgift som omfattas av sekretess enligt 9 kap. 8 § andra stycket.*

För uppgift som omfattas av sekretess enligt 7 kap. 1–6 och

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

² Senaste lydelse 1999:301.

34 §§, 8 kap. 8 § första stycket, 9 eller 15 § eller 9 kap. 4 eller 7 §, 8 § första *eller andra* stycket eller 9 § andra stycket gäller vad som föreskrivs i fjärde stycket endast såvitt angår misstanke om brott för vilket inte är föreskrivit lindrigare straff än fängelse i två år. Dock hindrar sekretess enligt 7 kap. 1, 4 eller 34 § inte att uppgift som angår misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år lämnas till åklagarmyndighet eller polismyndighet.

34 §§, 8 kap. 8 § första stycket, 9 eller 15 § eller 9 kap. 4 eller 7 §, 8 § första stycket eller 9 § andra stycket gäller vad som föreskrivs i fjärde stycket endast såvitt angår misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år. Dock hindrar sekretess enligt 7 kap. 1, 4 eller 34 § inte att uppgift som angår misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år lämnas till åklagarmyndighet eller polismyndighet.

Tredje och fjärde styckena gäller inte uppgift som omfattas av sekretess enligt 9 kap. 9 § första stycket.

Sekretess enligt 7 kap. 1 § och 4 § första och tredje styckena hindrar inte att uppgift om enskild, som inte fyllt arton år eller som fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel, eller närstående till denne lämnas från myndighet inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten till annan sådan myndighet, om det behövs för att den enskilde skall få nödvändig vård, behandling eller annat stöd. Detsamma gäller i fråga om lämnande av uppgift om gravid kvinna eller närstående till henne, om det behövs för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet.

11 §

Sekretess hindrar inte att uppgift i ett ärende hos domstol eller i ett beslut i ett sådant ärende lämnas till ett offentligt ombud enligt vad som är föreskrivet i rättegångsbalken.

16 kap.

1 §³

Nuvarande lydelse

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

³ Senaste lydelse 2000:89.

---

3. denna lag enligt

---

5 kap. 1 §

såvitt avser uppgift om kvarhållande av försändelse på befordringsföretag, hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning på grund av beslut av domstol, undersökningsledare eller åklagare.

Föreslagen lydelse

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1-8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

---

3. denna lag enligt

---

5 kap. 1 §

såvitt avser uppgift om kvarhållande av försändelse på befordringsföretag, hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning, hemlig kameraövervakning eller hemlig avlyssning på grund av beslut av domstol, undersökningsledare eller åklagare.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2001.

Förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Prop. 2002/03:74
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 28 § lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 §

Kan det befaras att inhämtande av rättens tillstånd till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt 27 kap. 18 eller 19 § rättegångsbalken, kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken eller hemlig kameraövervakning enligt lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning skulle medföra sådan fördröjning eller annan olägenhet som är av väsentlig betydelse för utredningen, får åtgärden beslutas av åklagaren. I fråga om kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken får åtgärden även beslutas av undersökningsledaren. Anmälan som avses i tredje stycket i nämnda paragraf skall göras hos den som har fattat beslutet. Denne skall pröva beslagsfrågan.

Kan det befaras att inhämtande av rättens tillstånd till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt 27 kap. 18 eller 19 § rättegångsbalken, kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning eller *hemlig avlyssning enligt lagen (2000:00)* om *hemlig avlyssning* skulle medföra sådan fördröjning eller annan olägenhet som är av väsentlig betydelse för utredningen, får åtgärden beslutas av åklagaren. I fråga om kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken får åtgärden även beslutas av undersökningsledaren. Anmälan som avses i tredje stycket i nämnda paragraf skall göras hos den som har fattat beslutet. Denne skall pröva beslagsfrågan.

Om undersökningsledaren eller åklagaren har meddelat ett beslut med stöd av första stycket, skall det genast anmälas hos rätten. Anmälan skall vara skriftlig och innehålla skälen för beslutet. Rätten skall pröva ärendet snabbt. Anser rätten att beslutet inte bör bestå, skall det upphävas

---

Denna lag träder i kraft den 1 april 2001.

Härigenom föreskrivs att 47 § telelagen (1993:597) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

47 §¹

Den som driver televerksamhet och därvid har fått del av eller tillgång till uppgift som avses i 45 § första stycket skall på begäran lämna

1. uppgift som avses i 45 § första stycket 1 till en myndighet som i ett särskilt fall behöver en sådan uppgift för delgivning enligt delgivningslagen(1970:428), om myndigheten finner att det kan antas att den som söks för delgivning håller sig undan eller att det annars finns synnerliga skäl,

2. uppgift som avses i 45 § första stycket 1 och som angår misstanke om brott till åklagarmyndighet, polismyndighet eller någon annan myndighet som skall ingripa mot brottet, om fängelse är föreskrivet för brottet och detta enligt myndighetens bedömning kan föranleda annan påföljd än böter,

3. uppgift som avses i 45 § första stycket 3 och som angår misstanke om brott till åklagarmyndighet, polismyndighet eller någon annan myndighet som skall ingripa mot brottet, om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

4. uppgift som avses i 45 § första stycket 1 till en kronofogde-myndighet som behöver uppgiften i exekutiv verksamhet, om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende,

5. uppgift som avses i 45 § första stycket 1 till en skattemyndighet som behöver uppgiften i verksamhet som avser kontroll av skatt eller avgift eller i utredning om rätt folkbokföringsort enligt folkbokföringslagen (1991:481), om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende,

6. uppgift som avses i 45 § första stycket 1 till polismyndighet, om myndigheten finner att

3. uppgift som avses i 45 § första stycket 1 till en kronofogde-myndighet som behöver uppgiften i exekutiv verksamhet, om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende,

4. uppgift som avses i 45 § första stycket 1 till en skattemyndighet som behöver uppgiften i verksamhet som avser kontroll av skatt eller avgift eller i utredning om rätt folkbokföringsort enligt folkbokföringslagen (1991:481), om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende,

5. uppgift som avses i 45 § första stycket 1 till polismyndighet, om myndigheten finner att

¹ Senaste lydelse 1999:578.

uppgiften behövs i samband med underrättelse, efterforskning eller identifiering vid olyckor eller dödsfall eller för att myndigheten skall kunna fullgöra uppgift som avses i 12 § polislagen (1984:387),

7. uppgift som avses i 45 § första stycket 1 till polismyndighet eller åklagarmyndighet, om myndigheten finner att uppgiften behövs i ett särskilt fall för att myndigheten skall kunna fullgöra underrättelseskyldighet enligt 31 § tredje stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,

8. uppgift som avses i 45 § första stycket 1 och 3 till regional alarmeringscentral som avses i lagen (1981:1104) om verksamheten hos vissa regionala alarmeringscentraler.

uppgiften behövs i samband med underrättelse, efterforskning eller identifiering vid olyckor eller dödsfall eller för att myndigheten skall kunna fullgöra uppgift som avses i 12 § polislagen (1984:387),

6. uppgift som avses i 45 § första stycket 1 till polismyndighet eller åklagarmyndighet, om myndigheten finner att uppgiften behövs i ett särskilt fall för att myndigheten skall kunna fullgöra underrättelseskyldighet enligt 31 § tredje stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,

7. uppgift som avses i 45 § första stycket 1 och 3 till regional alarmeringscentral som avses i lagen (1981:1104) om verksamheten hos vissa regionala alarmeringscentraler.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2001.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning, som gäller till och med den 31 december 2000,

dels att lagen skall fortsätta att gälla till och med den 31 december 2003,

dels att 2 – 4 §§ och 6 § skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas en ny paragraf, 8 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Hemlig kameraövervakning får användas vid förundersökning *angående*

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år *eller*

2. försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om sådan gärning är belagd med straff.

Hemlig kameraövervakning får användas vid förundersökning *om*

1. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om sådan gärning är belagd med straff, *eller*

3. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde är fängelse i minst två år.

3 §

Hemlig kameraövervakning får användas endast om

1. någon är skäligen misstänkt för brottet,

2. åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen samt

3. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Åtgärden får endast avse sådan plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig.

Åtgärden får endast avse sådan plats där *det finns särskild anledning att anta* att den misstänkte *kommer* att uppehålla sig.

4 §

Frågor om hemlig kameraövervakning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. *I fråga om laga domstol tillämpas 19 kap. rättegångsbalken.*

Frågor om hemlig kameraövervakning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. *Vid handläggningen gäller vad som föreskrivs i 27 kap. 26 – 30 §§ rättegångsbalken.*

I ett beslut att tillåta hemlig kameraövervakning skall det anges vilken plats och under vilken tid tillståndet gäller. Tiden får inte bestämmas

längre än nödvändigt och får inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

Prop. 2002/03:74
Bilaga 4

6 §

Rättens beslut i frågor om hemlig kameraövervakning går genast i verkställighet.

I fråga om överklagande av rättens beslut enligt denna lag tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om överklagande av rättens beslut i brottmål *angående* åtgärd som avses i 25-28 kap. samma balk.

I fråga om överklagande av rättens beslut enligt denna lag tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om överklagande av rättens beslut i brottmål *om* åtgärd som avses i 25-28 kap. samma balk.

8 §

Även om det inte finns någon som är skäligen misstänkt får hemlig kameraövervakning användas vid förundersökning om brott som avses i 2 § för att övervaka en plats där brottet har begåtts eller en nära omgivning till sådan plats om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2001.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2000-05-09

Närvarande: f.d. justitierådet Lars Å. Beckman, regeringsrådet Susanne Billum, justitierådet Göran Regner.

Enligt en lagrådsremiss den 6 april 2000 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om hemlig avlyssning,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål,
4. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
5. lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.
6. lag om ändring i telelagen (1993:597),
7. lag om ändring i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av departementsrådet Christina Weihe.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

I lagrådsremissen föreslås att buggning införs som ett nytt hemligt processuellt tvångsmedel kallat hemlig avlyssning. Vidare föreslås vissa ändringar i fråga om tvångsmedlen hemlig kameraövervakning, hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning.

Frågan om buggning skall tillåtas som tvångsmedel har tagits upp vid olika tillfällen (se SOU 1998 s. 137 ff.). Med hänsyn till det allvarliga integritetsintrång som buggning innebär, jämfört med eventuella vinster från brottsbekämpningssynpunkt, har något förslag tidigare inte lagts fram av regeringen (se bl.a. prop. 1988/89:124).

Hemlig avlyssning innebär en begränsning av det skydd gentemot det allmänna som 2 kap. 6 § regeringsformen (RF) ger varje medborgare mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande. Medför rätt till buggning – som enligt remissförslaget – rätt att installera och ta bort tekniska hjälpmedel för buggningen utgör sådana åtgärder även husrannsakan eller liknande intrång, vilket samma grundlagsparagraf också ger skydd emot. Begränsningar i grundlagsskyddet får göras genom lag (2 kap. 12 § första stycket RF). Sådana begränsningar får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningar får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett dem och inte heller sträcka sig så långt att de utgör hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningar får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (2 kap. 12 § andra stycket RF). Utlänningar här i landet är i princip likställda med svenska medborgare i fråga om skyddet enligt 2 kap. 6 § RF (2 kap. 22 § RF).

Sedan den 1 januari 1995 gäller dessutom som svensk lag artikel 8 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Enligt denna artikel har var och en rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Inskränkningar i skyddet får inte göras annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggande av oordning eller brott, eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter. Artikelns närmare innebörd utvecklas i rättspraxis från Europeiska domstolen för mänskliga fri- och rättigheter. (Se Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, särskilt s. 220 ff.) I 2 kap. 23 § RF föreskrivs att föreskrifter inte får meddelas i strid med konventionen.

Som framgått uppvisar de två skyddsregleringarna likheter, vilket förklaras bl.a. av att de svenska grundlagsbestämmelserna har utformats under hänsynstagande till konventionsreglerna. Konventionen anses kräva att inskränkningar är förutsebara i rimlig utsträckning; konventionen skall ge skydd mot godtyckliga ingrepp inom ramen för det tolkningsutrymme som lämnas åt rättstillämpande nationella myndigheter. Huruvida en begränsning skall anses nödvändig har den enskilda staten enligt konventionspraxis en viss frihet att avgöra, men den måste stå i rimlig proportion till det syfte som skall tillgodoses genom den.

Hemliga straffprocessuella tvångsmedel är inte i sig stridande mot det integritetsskydd som finns i 2 kap. 6 § RF eller artikel 8 i konventionen. Detta får anses gälla också buggning. Huruvida lagstiftning härom är godtagbar eller inte får bedömas vid en avvägning mellan behovet av en effektiv brottsbekämpning och integritetsskyddsintresset.

Det torde vara oomtvistat att buggning i sig är ett mera ingripande processuellt tvångsmedel än de hittills lagreglerade övervaknings- och avlyssningsåtgärderna. Lagrådsremissen bygger på att behovet av buggningsmöjligheter har ökat (se avsnitt 5.1 i remissen). Det underlag som presenteras i remissen för denna ståndpunkt är dock inte särskilt omfattande. Viss brottslighet där buggning kan vara aktuell torde ha ökat under senare år. Å andra sidan lär typer av brottslighet som tidigare varit i fokus vid diskussion om buggning ha minskat i aktualitet, t.ex. brott mot rikets säkerhet. Om behovet av buggning egentligen har ökat är svårt att avgöra på grundval av det material som Lagrådet har tillgång till i sin granskning.

Vid bedömningen av om det föreligger ett behov av ett nytt tvångsmedel spelar frågan om effektiviteten och det praktiska värdet av buggning en stor roll. Det är härvid att märka att buggning enligt remissförslaget endast får användas för utredning av visst brott med en skäligen misstänkt person och inte för ren spaningsverksamhet. Vid den kartläggning som Buggningsutredningen gjorde av behovet av buggning framgick att det var i situationer där det gällde att förebygga brott som buggningen skulle ha störst värde, t.ex. att avlyssna motorcykelgångs lokaler i syfte att få vetskap om planerade brott, dvs. situationer som inte omfattas av det föreliggande förslaget. I lagrådsremissen anförs att det i Danmark visat sig att buggning är mycket effektivt och att den danska polisen anser att möjligheten till hemlig avlyssning är en nödvändighet i

kampen mot mc-kriminaliteten. Av remissen framgår emellertid inte om i Danmark buggning har ett vidare tillämpningsområde än som nu föreslås, dvs. även omfattar det som enligt svensk rätt utgör spaning. Mot bakgrund av det anförda kan därför värdet av buggning med det föreslagna användningsområdet inte anses klarlagt.

Föreliggande material tillåter inte heller några säkra slutsatser om buggning är ett tvångsmedel som är effektivt så till vida att andelen uppklarade grova brott skulle öka i sådan grad att det uppväger det integritetsintrång som buggning otvivelaktigt medför. Vidare finns i remissen ingen mera övergripande diskussion av hur den tekniska utvecklingen i allmänhet påverkar möjligheterna att lagföra brottslingar. Exempel på nya möjligheter att utreda brott är spårandet av mobiltelefonsamtal och uttag i bankomater. DNA-tekniken utgör ett annat exempel.

Sammanfattningsvis har Lagrådet inte på föreliggande material möjlighet att bedöma behovet av det nya tvångsmedlet.

Om Lagrådet ser till integritetsskyddsintresset är tillämpningsområdet för det nya tvångsmedlet av stor betydelse. De rättssäkerhetsgarantier som skall vara förenade med buggning är också av avsevärd vikt.

När det gäller tillämpningsområdet för hemlig avlyssning har Lagrådet i huvudsak ingen erinran mot förslaget. Det är viktigt att detta område är klart avgränsat. Viss tvekan kan enligt Lagrådet finnas beträffande den s.k. straffvärdesventilen, som medger buggning vid brott som kan antas ha ett straffvärde av fängelse i minst fyra år. Det kan synas ligga en viss logik i att ha en sådan regel vid sidan av huvudregeln att buggning får avse brott för vilka straffminimum är fängelse i fyra år eller mera. Nackdelen med straffvärdesregeln är att ett brotts straffvärde skall prövas med hänsyn till en rad faktorer (se 29 kap. 1–3 §§ brottsbalken) varav bara en del torde vara kända för de instanser som skall bedöma dem i tvångsmedelsärendet. Det finns stor risk att bara för den misstänkte negativa faktorer tas med i bedömningen och att straffvärdet för det enskilda brottet senare visar sig vara betydligt mindre än vad som antagits först. Det framgår dessutom inte klart av remissen hur straffvärdesregeln skall tillämpas beträffande s.k. förbrott. Man kan vidare fråga sig om den speciella regel som tillåter buggning vid grov narkotikabrottslighet har ett verkligt existensberättigande vid sidan av straffvärdesregeln.

Hemlig avlyssning skall få användas endast om det är av synnerlig vikt för utredningen. Det är samma rekvisit som för hemlig kamera-

övervakning, hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning. I detta rekvisit skall ligga att utredningen i princip inte kan föras framåt med andra medel och att det finns skäl att räkna med att avlyssningen verkligen kan få effekt (se avsnitt 6.9 i remissen). Eftersom buggning är ett mera långtgående integritetsintrång än nuvarande hemliga tvångsmedel borde det ställas högre krav på dess betydelse för en brottsutredning än vid de andra tvångsmedlen. Det synes också vara ett problem med flera alternativa tvångsmedel som står till buds och som vart och ett skall ha samma avgörande vikt från utredningssynpunkt. Lagrådet anser därför att kravet på "synnerlig vikt för utredningen" bör ersättas med ett preciserat uttryckssätt som anger när buggning skall få tillgripas. Därvid bör även motsvarande fråga beträffande övriga hemliga

tvångsmedel övervägas. Av rekvisiten för dessa bör framgå hur tvångsmedlen skall graderas med hänsyn till hur stort integritetsintrång de medför så att rekvisiten ges olika styrka även i annat avseende än brottslighetens grovhet.

Vissa lokaler och samtal skall enligt förslaget som huvudregel undantas från buggningsmöjligheten. Lagrådet delar uppfattningen att det kan vara naturligt att knyta an till reglerna i 36 kap. 5 § rättegångsbalken om undantag från vittnesplikten. Dessa undantag avser bl.a. advokater, läkare och präster, yrkeskategorier som det brukar anses särskilt angeläget att ge möjlighet att ha förtrolig kommunikation. Remissförslaget är dock utformat så att det uppstår en del mindre lyckade effekter av regleringen. Vissa av dessa synes alltför långtgående, medan andra framstår som otillräckliga.

De platser som undantas från buggning är sådana som stadigvarande används eller är särskilt avsedda för någon sådan verksamhet som bedrivs av de utpekade personkategorierna. Finns det synnerlig anledning att anta att en plats av detta slag används för brott som kan föranleda beslut om buggning, får hemlig avlyssning likväl ske. Vidare får hemlig avlyssning inte omfatta det som yttras av någon som tillhör personkategorierna i den mån denne inte får höras som vittne om det som sagts. Framkommer det under avlyssningen att det är fråga om sådant tal, skall avlyssningen avbrytas och en upptagning eller uppteckning i denna del omedelbart förstöras.

Beträffande t.ex. advokater torde den föreslagna regleringen innebära följande.

Ett advokatkontor får avlyssnas endast om det finns synnerlig anledning anta att lokalen används för brott som får föranleda buggning. I och för sig synes detta undantag från buggningsförbudet kunna godtas. Rekvisitet "synnerlig anledning" skall tillämpas parallellt med reglerna angående kravet "synnerlig vikt för utredningen" och proportionalitetsprincipen och det kan ifrågasättas om det har någon egentlig självständig betydelse som begränsning vid sidan av de båda övriga reglerna.

Vidare bör påpekas att det blir tillåtet att avlyssna ett advokatkontor bl.a. vid misstanke om obehörig eller vårdslös befattning med hemlig uppgift, vilket brott torde kunna begås i och med att en misstänkt konsulterar en advokat och därvid "obehörigen" röjer hemlig information. Mot denna bakgrund kan det diskuteras om inte möjligheterna att avlyssna advokater är väl långtgående.

Som problematiskt framstår också förbudet att bugga samtal mellan en advokat och dennes klient. Regleringen i 36 kap. 5 § RB innebär att något undantag från vittnesplikten inte föreligger för en advokat som inte är klientens försvarare, om det är fråga om brott som avses i 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen. De avsedda brotten är de som har straffminimum på minst två års fängelse. Undantaget från vittnesplikten omfattar alltså inte huvuddelen av de brott som får föranleda buggning. För advokater synes därför undantaget från buggningsförbudet vara mera begränsat än som omedelbart framgår av remissen. Detsamma gäller den hälso- och sjukvårdspersonal och personal inom socialtjänsten som omfattas av 36 kap. 5 § RB.

Det kan således sättas i fråga om förslaget inte i denna del bör

ändras så att inskränkningen i möjligheten att avlyssna nu berörda personkategoriers samtal blir större.

Undantaget i 36 kap. 5 § femte stycket RB från vittnesplikten för präster och motsvarande personer är absolut. Det kan mot den bakgrunden ifrågasättas om t.ex. en biktstol eller ett annat utrymme som regelmässigt används för själavårdande samtal skall få buggas över huvud taget. Lagrådet föreslår i det följande en sådan inskränkning av buggningsmöjligheten.

Beträffande sådan massmediepersonal som avses i 36 kap. 5 § sjätte stycket RB hänvisar bestämmelsen där till vad som föreskrivs i 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen (TF) eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). De angivna grundlagsreglerna ålägger viss massmediepersonal tystnadsplikt angående bl.a. vem som har utnyttjat sin meddelarfrihet för att lämna uppgifter för publicering. Denna tystnadsplikt är inte absolut. Så t.ex. gäller den enligt 3 kap. 3 § andra stycket 3 TF inte om det rör sig om vissa brott mot rikets säkerhet som anges i 7 kap. 3 § första stycket 1 TF och som också omfattas av 1952 års särskilda tvångsmedelslag. Buggning av massmedieverksamhet torde alltså få utföras i sådana fall, om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda. Huruvida också punkterna 4 och 5 i den nämnda grundlagsparagrafen kan åberopas som stöd för buggning synes oklart. Det kan tilläggas att det s.k. efterforskningsförbudet i 3 kap. 4 § TF och 2 kap. 4 § YGL i viss utsträckning förhindrar buggning, något som bör återspeglas i den nya lagen genom en hänvisning till dessa lagrum.

Skulle ett sådant samtal som buggning inte får avse avlyssnas, skall avlyssningen avbrytas. Detta får förutsättas ske omedelbart, vilket inte framgår direkt av lagtexten, vilket är en brist. Eftersom avlyssning inbegriper upptagning med tekniskt hjälpmedel, torde regeln vidare innebära att upptagningen alltid måste ske samtidigt med direktavlyssning. Också detta bör framgå klart av lagen. En fråga som uppkommer är hur den som utför avlyssningen skall kunna veta om avlyssningen får återupptas eller om avlyssningen i praktiken måste avslutas när ett samtal fått "skyddat" innehåll.

Lagrådet vill också ifrågasätta om det över huvud taget är motiverat att undanta statistikverksamhet och liknande från buggning (se hänvisningen i 36 kap. 5 § andra stycket RB till 9 kap. 4 § sekretesslagen). Något sådant undantag har inte gjorts beträffande t.ex. utrikesförvaltningen, försvaret eller Riksbanken (jfr 36 kap. 5 § första stycket RB). Lagrådet förordar att detta undantag utgår.

Det synes inte finnas något hinder enligt remissförslaget mot att barn och ungdomar avlyssnas. Denna problematik bör belysas närmare (jfr 35 § lagen 1964:137 med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare).

Lagrådet övergår till att behandla de rättssäkerhetsgarantier som skall vara för handen vid buggning.

Lagrådet delar uppfattningen i remissen att domstolsprövning alltid skall ske av frågor om hemlig avlyssning. Det enda undantag från denna princip som kan godtas är det som föreslås i fråga om lagen om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. Lagrådet vill emellertid med tanke på det integritetsintrång som hemlig avlyssning innebär väcka

frågan om inte sakens betydelse är sådan att ärenden bör prövas av fler domare än en. I vart fall bör i lagen föreskrivas att ärendena får prövas endast av ordinarie domare.

I lagrådsremissen föreslås införande av ett system med offentliga ombud som skall tillvarata enskildas intressen i ärenden hos domstol angående hemliga tvångsmedel. Dessa ombud skall företräda integritetsintressena i allmänhet och inte just den misstänkte person som ett hemligt tvångsmedel riktar sig mot. I remissen utesluts inte att också denna person kan vara part i ärendet men det sägs (avsnitt 10.1) att det mesta talar för att den misstänkte inte kan anses vara part i ärendet. Eftersom frågan om eventuell partsställning för den misstänkte i ärenden om hemligt tvångsmedel inte påverkas principiellt av införandet av ett nytt sådant, går Lagrådet inte in på den. Med hänsyn till att det i hemliga tvångsmedels natur ligger att den som utsätts för dem har små möjligheter att agera inför domstolen, kan ett system med företrädare för "allmänhetens" integritets- och skyddsintressen fylla en funktion vid buggning, oavsett om den misstänkte anses ha ställning som part i tvångsmedelsärendet eller inte.

En svaghet med det föreslagna systemet med offentliga ombud som rättssäkerhetsgaranti är att det är regeringen som skall utse dessa. Det ankommer sedan på domstolarna att förordna ett av dessa ombud i det enskilda ärendet om hemligt tvångsmedel. Lagrådet kan ha förståelse för uppfattningen att sekretess- och säkerhetsfrågor talar för att det är regeringen som väljer ut den kader av advokater och tidigare ordinarie domare som skall vara offentliga ombud. Lagrådet har inget att invända mot de personkategorier som kommer i fråga. Det är också bra att Advokatsamfundet och Tjänsteförslagsnämnden för domstolväsendet skall medverka vid utseendet. Det är dock ofrånkomligt att det är en nackdel i ett konventionsperspektiv att det är regeringen – som kan ses som företrädare för statens intressen gentemot de enskilda misstänkta – som utser och entledigar de offentliga ombuden. Misstankar kan uppkomma att urvalet är styrt så att det är "pålitliga" personer som utses och att "obekväma" offentliga ombud riskerar att bli entledigade. Någon garanti finns t.ex. inte mot att ett ombud kan entledigas under ett pågående tvångsmedelsärende. I viss analogi med kravet i europakonventionens artikel 6 på opartisk domstolsprövning kan saken uttryckas så att ombudens oberoende inte bara skall respekteras i det enskilda ärendet utan också att systemet är sådant att ombuden objektivt framstår som oavhängiga. Önskvärt är att någon annan instans än regeringen eller någon av dess myndigheter utser de offentliga ombuden. Dessutom bör Advokatsamfundets och Tjänsteförslagsnämndens roll i sammanhanget lagfästas. I så fall behövs knappast det föreslagna bemyndigandet för regeringen att meddela närmare föreskrifter om offentliga ombud, ett bemyndigande vars utnyttjande i andra avseenden kan förefalla diskutabelt med tanke på den självständiga ställning som ombuden avses ha.

Som anförs i remissen blir med förslaget det offentliga ombudet ett slags integritetsombudsman. Närmast skulle systemet kunna jämföras med det system som finns nu med Justitiekanslern som företrädare för allmänna integritets- och skyddsaspekter enligt t.ex. 29 § lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning. Mot den bakgrunden kan frågan ställas om

inte de offentliga ombuden egentligen utgör en form av offentliga funktionärer och inte enskilda parter eller motsvarande.

En annan svaghet med systemet med offentliga ombud är att de kan ha svårt att företräda de enskildas rätt. Ombudet i det enskilda ärendet får antas regelmässigt sakna tillgång till annan information i fallet än den som åklagaren presenterar. Man kan fråga sig om ordningen med ett offentligt ombud i tvångsmedelsärendet egentligen har större betydelse än t.ex. en prövning med flera domare i rätten. (Jfr också prop. 1988/89:124 s. 53 f.)

En mycket viktig fråga vid diskussion om buggning är behandlingen av s.k. överskottsinformation, dvs. uppgifter om t.ex. andra brott än det som föranlett tvångsmedlet. I lagrådsremissen föreslås att upptagningar och uppteckningar som saknar betydelse från utredningssynpunkt skall förstöras omedelbart efter det att de har granskats. I remissen hänvisas också till polisdatalagen som reglerar hanteringen av uppgifter som lagrats digitalt. Hur den lagens bestämmelser förhåller sig till tvångsmedelsregleringen och föreskrifterna i personuppgiftslagen (1998:204) är dock inte närmare utrett i remissen. I övrigt föreslås ingen reglering av behandlingen av överskottsinformation.

Vid föredragningen i Lagrådet har upplysts att "betydelse från utredningssynpunkt" i lagtexten skall förstås som "av betydelse för utredningen av brottet", dvs. det brott som legat till grund för tvångsmedelsbeslutet. Denna begränsade innebörd av förslaget bör uttryckas tydligt i lagen. Vidare bör bestämmelserna utformas så att det klart framgår att bevismaterial som består av t.ex. uppteckningar vid tvångsmedelsanvändningen och som getts in till domstol som bevis vid åtal för brottet inte skall förstöras. Av rättssäkerhetsskäl är det givetvis viktigt att man i efterhand kan granska processmaterialet, t.ex. i ett resningsärende.

Det kan tyckas tilltalande att överskottsinformation som föreligger i form av upptagningar och uppteckningar från buggning skall förstöras så snart de granskats. En svaghet är dock att informationen i sig kan utnyttjas, t.ex. genom att den som avlyssnat ett samtal åberopas som vittne i en rättegång, något som varken nuvarande lagstiftning eller förslagets regler förhindrar. Det kan också förefalla väl långtgående att en upptagning eller uppteckning vid buggning aldrig skulle få utnyttjas för utredning av ett annat brott än det som föranlett avlyssningen. Antag att det vid buggning vid misstänkt narkotikabrottslighet framkommer att en avlyssnad person talar om ett mord som han har begått eller som han annars har kunskap om. Ett exempel på ett parallellfall är den hemliga teleavlyssningen av en misstänkt narkotikahandlare som visade sig vara aktuell i utredningen om mordet på Olof Palme. Med de föreslagna reglerna skulle en upptagning av ett samtal mellan denne misstänkte och en annan person som uppger sig nyss ha skjutit statsministern inte kunna åberopas som bevis mot mördaren. Lagrådet vill ifrågasätta om inte remissförslaget är orealistiskt långtgående i detta hänseende.

Å andra sidan är det en stor brist att användningen av överskottsinformation i annan form än en upptagning eller uppteckning vid buggning inte föreslås bli lagreglerad. Skälen i remissen mot en sådan lagreglering är inte övertygande. Redan i dag finns i viss utsträckning bestämmelser som begränsar användningen av information för annat än

det ändamål för vilket den inhämtats och som bygger på internationella konventioner om samarbete på brotts- och skatteområdena (se t.ex. prop. 1999/2000:61 s. 144 ff.). Effektivitetsskäl kan visserligen åberopas för att polis och åklagare inte skall vara förhindrade att använda överskottsinformation vid utredning av brott. Rättssäkerhetsskäl talar emellertid i motsatt riktning. (jfr JuU 1976/77:20 s. 24 ff.). En lagreglering av hanteringen av överskottsinformation utöver den som föreslås i remissen kan dessutom vara ett krav enligt artikel 8 i europakonventionen. Ett tämligen nytt rättsfall från Europadomstolen (dom den 16 februari 2000 i fallet Amann mot Schweiz) kan tolkas i den riktningen såvitt gäller uppgifter om personer som händelsevis råkar ha blivit avlyssnade. Kravet på lagstöd i artikeln skulle i så fall inte anses uppfyllt. Lagrådet erinrar om att förslag om lagreglering av överskottsinformation har lagts fram tidigare av Lagrådet (se JuU 1976/77:20 ff.) samt av Tvångsmedelskommittén i (Ds Ju 1981:22 och SOU 1984:54).

Åtskilliga av de synpunkter som Lagrådet nu har fört fram har bäring också på förslagen beträffande de övriga hemliga tvångsmedlen. Lagrådet vill särskilt anmärka att den föreslagna straffvärdesregeln i 27 kap. 19 § tredje stycket 4 RB framstår som tvivelaktig eftersom den innebär att hemlig teleövervakning kan användas som tvångsmedel vid många brott som kan leda till en icke frihetsberövande påföljd.

En samlad bedömning av förslagen i remissen leder Lagrådet till följande uppfattning. Hemlig avlyssning bör kunna godtas som nytt straffprocessuellt tvångsmedel med väsentligen det föreslagna tillämpningsområdet, om behovet är reellt och starkt. En förutsättning är dock att tvångsmedelsanvändningen är förenad med tillräckliga rättssäkerhetsgarantier. Lagrådet har pekat på svagheter i remissförslaget bl.a. såvitt gäller systemet med offentliga ombud. Den stora bristen i förslaget är avsaknaden av en utförligare reglering angående behandlingen av överskottsinformation. Lagrådet är inte övertygat om att den föreslagna ordningen är helt förenlig med europakonventionens artikel 8. Lagrådet anser därför att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet måste övervägas hur rättssäkerhetsgarantierna skall förstärkas. Särskilt vill Lagrådet framhålla att frågan om användning av överskottsinformation måste lösas. Detta är en förutsättning för att en lagstiftning om buggning skall kunna godtas.

Lagrrådet vill tillägga följande. Den tekniska utvecklingen kännetecknas av att olika kommunikationsformer som hittills varit åtskilda smälter ihop inom informationstekniken. När kommunikationsinnehåll digitaliseras och kan överföras och lagras i nya former uppstår det fenomen som brukar kallas konvergens. På det straffprocessuella området kan det ta sig uttryck i att gränsdragningen mellan olika tvångsmedel blir oklarare. Enligt Lagrådets mening är det angeläget att en samlad översyn görs av de straffprocessuella tvångsmedlen i belysning av teknikutvecklingen. Ett utredningsförslag har lagts fram av Datastraffrättsutredningen i SOU 1992:110 men har inte lett till lagstiftning. Snabbheten i teknikutvecklingen gör troligen att förslagen där inte är anpassade till dagens situation och än mindre till morgondagens.

Slutligen vill Lagrådet ta upp användningen av andra hemliga metoder för teknisk avlyssning och övervakning t.ex. användning av kroppsmikrofoner och pejling. I remissen anförts att dessa metoder inte bör lagregleras nu. Buggningsutredningen hade lagt fram förslag om lagreglering av s.k. annan teknisk avlyssning, bl.a. mot bakgrund av Europadomstolens dom i fallet A mot Frankrike (se SOU 1998:46 s. 354). Lagrådet har för sin del uppfattningen att användningen i Sverige av tvångsmedel av detta slag kan komma i konflikt med artikel 8 i europakonventionen, om de inte är lagreglerade här. En sådan översyn av de straffprocessuella tvångsmedlen som Lagrådet nyss förordat bör kunna omfatta också denna fråga. I avvaktan på eventuellt kommande lagstiftning måste polis och åklagare i varje särskilt fall överväga om metoderna kan användas utan att artikel 8 träds för när.

Beträffande de särskilda lagförslagen vill Lagrådet ytterligare anföra följande.

Förslaget till lag om hemlig avlyssning

1 §

I paragrafen har i första stycket tagits in en definition av tvångsmedlet hemlig avlyssning. Enligt Lagrådets mening bör av definitionen också framgå att det är en viss plats som avlyssnas. En komplettering av lagtexten bör därför ske. Vidare bör några formella ändringar göras.

I andra stycket föreskrivs att vid hemlig avlyssning får med särskilt tillstånd tekniska hjälpmedel i hemlighet installeras och återtas från plats som annars skyddas mot intrång. Enligt 7 § i lagförslaget föreligger det en skyldighet att återta eller förstöra ett installerat hjälpmedel. I tillståndet till att installera ett hjälpmedel får därför anses ingå en rätt att även återta hjälpmedlet. Någon särskild bestämmelse härom behövs följaktligen inte. Orden "och återtas" i förevarande stycke bör därför utgå ur lagtexten.

De båda styckena behandlar två helt skilda frågor. Enligt Lagrådets mening skulle regleringen vinna i tydlighet genom att definitionen hemlig avlyssning ensam får utgöra första paragrafen medan befogenheten i andra stycket att göra intrång bryts ut till en ny paragraf.

Mot bakgrund av det anförda föreslår Lagrådet att 1 § ges följande lydelse:

“Med hemlig avlyssning avses i denna lag att på viss plats tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträde eller annan sammankomst, som allmänheten inte har tillträde till, vid förundersökning i brottmål i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom tekniskt hjälpmedel för återgivning av ljud.”

Den nya paragrafen bör ges följande lydelse.

“Vid hemlig avlyssning får med särskilt tillstånd de tekniska hjälpmedlen i hemlighet installeras på en plats som annars skyddas mot intrång.”

2 §

I punkten 2 anges att hemlig avlyssning får användas vid förundersökning angående sådant brott enligt 3 § i 1960 års lag om straff för varusmuggling som avser narkotika. Lagrådet har den 12 april 2000 avgivit yttrande över ett förslag till lag om straff för smuggling m.m. Lagen, som avses ersätta 1960 års lag, har föreslagits träda i kraft den 1 januari 2001, dvs. innan föreliggande lagförslag avses träda i kraft. I det fortsatta lagstiftningsarbetet måste vid utformningen av föreliggande bestämmelse hänsyn tas till den föreslagna nya smugglingslagen.

4 och 5 §§

Med hänsyn bl.a. till vad Lagrådet anfört tidigare föreslår Lagrådet att andra stycket i 4 § flyttas till 5 § som kan ges följande lydelse.

“Hemlig avlyssning får inte avse

1. en sådan plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (1980:620) och deras biträden, annat än om det finns synnerlig anledning att anta att platsen används för brott som avses i 2 §,

2. en sådan plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem, som i ett sådant samfund har motsvarande ställning, för bikt eller enskilt själavårdande samtal,

3. en sådan plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet av någon som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen, annat än om det finns synnerlig anledning att anta att platsen används för brott som avses i 2 § och att avlyssningen är förenlig med 3 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen respektive 2 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen.

Om det vid hemlig avlyssning framkommer att avlyssningen omfattar sådana uppgifter som någon, som avses i första stycket och som avlyssnas, inte enligt 36 kap. 5 § andra-sjätte styckena rättegångsbalken skulle få höras som vittne om, skall avlyssningen omedelbart avbrytas. Tal där detta kan antas komma att ske skall alltid avlyssnas direkt. En upptagning eller uppteckning skall omedelbart förstöras i den del där uppgifterna förekommer.”

7 §

Om Lagrådets förslag till utformning av 1 § andra stycket följs bör orden “och återta” i första stycket av förevarande paragraf utgå.

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

27 kap. 19 §

I paragrafen föreskrivs bl.a. att hemlig teleövervakning får användas vid förundersökning angående sådant brott enligt 1 § i 1960 års lag om straff för varusmuggling som avser narkotika. Som Lagrådet anmärkt vid granskningen av 2 § förslaget till lag om hemlig avlyssning har

regeringen i en av Lagrådet tidigare granskad lagrådsremiss föreslagit införandet av en ny smugglingslag. I remissen har också föreslagits vissa följdändringar i förevarande paragraf. Vid den slutliga utformningen av föreliggande paragraf bör hänsyn tas till den nya smugglingslagen.

27 kap. 20 §

I första stycket föreslås en ny andra punkt varigenom tillämpningsområdet för hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning utvidgas på så sätt att sådana åtgärder kan avse även en teleadress som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte har kontaktat eller kommer att kontakta "och det inte är fråga om lokalisering enligt 19 § första stycket". Vid lagrådsföredragningen har upplysts att avsikten med det citerade tillägget är att uttrycka att lokalisering inte får användas i fråga om sådan teleadress som nu är i fråga. Denna innebörd framgår inte klart av den föreslagna lagtexten. Enligt Lagrådets mening bör därför det sista ledet av första stycket 2 utgå. I stället kan andra stycket inledas med följande mening.

"Hemlig teleövervakning som innebär lokalisering av en viss teleadress får inte ske i fråga om sådan teleadress som avses i första stycket 2."

Lagrådet vill vidare, med anledning av den föreslagna 20 a §, föreslå att ordet "endast" utgår ur första meningen i första stycket.

27 kap. 20 a §

I paragrafen föreslås nya bestämmelser om hemlig teleövervakning för det fall det ännu inte finns någon som är skäligen misstänkt.

Syftet med åtgärden skall vara att identifiera gärningsmannen. Punkt 1 gäller uppgifter om de teleadresser som använts i anslutning till den plats där brottet har begåtts. Av författningskommentaren framgår dock att det också skall vara fråga om teleadresser som använts vid tidpunkten för brottet. Detta bör komma till uttryck i lagtexten. Punkt 2 gäller uppgifter om teledeländan till eller från en teleadress som innehas eller används av en målsägande "och samtycke till åtgärden inte kan inhämtas". Den citerade formuleringen är enligt Lagrådets mening alltför vid med hänsyn till vad som synes vara åsyftat, nämligen det fallet att målsäganden är ur stånd att lämna samtycke eller har avlidit. Lagtexten bör avfattas så att den återspeglar den avsedda innebörden. Slutligen bör i andra stycket uttrycket "... fastställa vem som är gärningsman" ändras till "... vem som skäligen kan misstänkas för brottet" (jfr första stycket).

Lagrådet föreslår med hänvisning till det anförda att paragrafen formuleras enligt följande.

"Om det inte finns någon som är skäligen misstänkt får hemlig teleövervakning användas för att i hemlighet inhämta uppgifter om

1. de teleadresser som använts i anslutning till tiden och platsen för brottet, eller

2. teledeländan som har befordrats till eller från en teleadress som innehas av eller av särskild anledning kan antas ha använts av en målsägande som inte kan samtycka till åtgärden.

Hemlig teleövervakning enligt denna paragraf får ske endast om syftet är att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet.”

Prop. 2002/03:74
Bilaga 5

27 kap. 22 §

Lagrådet hänvisar till vad som anförts i samband med granskningen av 5 § förslaget till lag om hemlig avlyssning.

27 kap. 28 §

I paragrafen regleras hur ärenden om hemliga tvångsmedel skall handläggas. Bl.a. föreskrivs att ett av rätten förordnat offentligt ombud i ärendet skall närvara vid rättens sammanträde. Enligt andra stycket får i brådskande fall sammanträde hållas och beslut fattas utan att ett offentligt ombud varit närvarande eller annars fått tillfälle att yttra sig. I sådant fall skall ett offentligt ombud underrättas om att beslut har fattats och ges tillfälle att ta del av ärendet.

Enligt Lagrådets mening bör det snarast efter ett sådant sammanträde som avses i andra stycket förordnas ett offentligt ombud i ärendet. En föreskrift härom bör tas in i stycket. Det offentliga ombudet har med stöd av bestämmelserna i 26 § andra stycket rätt att ta del av vad som förekommit i ärendet. Bestämmelsen härom i förevarande paragraf bör därför utgå.

Mot bakgrund av det anförda förordar Lagrådet att andra stycket sista meningen ges följande lydelse.

“I sådant fall skall ett offentligt ombud snarast därefter förordnas i ärendet.”

Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen

14 kap. 2 §

Denna paragraf är redan i dag mycket omfattande och svåröverskådlig. Det tillägg som föreslås till fjärde stycket gör regleringen än mera komplicerad. Enligt Lagrådets mening skulle en viss förenkling vara att tillägget i stället görs i sjätte stycket, som kan förses med en andra mening av följande lydelse.

“Fjärde stycket gäller inte heller uppgift som omfattas av sekretess enligt 9 kap. 8 § andra stycket.”

14 kap. 11 §

Kapitlet innehåller bestämmelser om vissa begränsningar i sekretessen (1–8 §§) och om förbehåll (9 och 10 §§). Den nya paragrafen hör till den förstnämnda kategorin och bör därför placeras före 9 och 10 §§. Lagrådet kan förstå att den nya bestämmelsen inte naturligen låter sig infoga i någon av 1–8 §§. Det bör då övervägas om den inte kan utgöra en ny 5 a §, även om bruk av paragrafer med litterabeteckning hittills har kunnat undvikas i sekretesslagen.

Förslaget till lag om ändring i lagen om hemlig kameraövervakning

Prop. 2002/03:74
Bilaga 5

I en ny 8 § föreslås bestämmelser om möjlighet till hemlig kameraövervakning för det fall det inte finns någon som är skäligen misstänkt. I lagtexten anges som förutsättning för den angivna åtgärden att denna är av synnerlig vikt för utredningen. Paragrafen synes emellertid i denna del ha samma tillämpningsområde som den föreslagna 27 kap. 20 a § rättegångsbalken, dvs. syftet skall vara att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Enligt Lagrådets mening bör den nu aktuella paragrafen utformas på motsvarande sätt. Lagrådet ifrågasätter vidare placeringen av bestämmelsen, som innehållsmässigt hör samman med 3 §. Enligt Lagrådets mening är det mera lämpligt att den placeras som en ny 3 a §. Ordet "endast" bör samtidigt utgå ur 3 § första stycket.

Den nya 3 a § kan då utformas enligt följande.

"Om det inte finns någon som är skäligen misstänkt får hemlig kameraövervakning användas för att övervaka den plats där brottet har begåtts eller en nära omgivning till denna plats. Hemlig kameraövervakning enligt denna paragraf får ske endast om syftet är att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet."

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 maj 2003

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Winberg, Ulvskog, Lindh, Sahlin, Östros, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Karlsson J. O., Karlsson H., Nykvist, Lund, Nuder, Johansson, Hallengren, Björklund

Föredragande: statsrådet Bodström

Regeringen beslutar proposition 2002/03:74 Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer ändamålsenlig reglering